

МАЛИША

МАЛИША

*Зборник радова
поводом четрдесет година
научног, просветијелског и
уметничког рада
доц. др Малише Сијанојевића*

Филолошко-уметнички факултет
Крагујевац
2015.

Филолошко-уметнички факултет
Крагујевац

МАЛИША

*Зборник радова
поводом четрдесет година
научног, просветног и уметничког рада
доц. др Малише Станојевића*

Уредник

Драган Бошковић

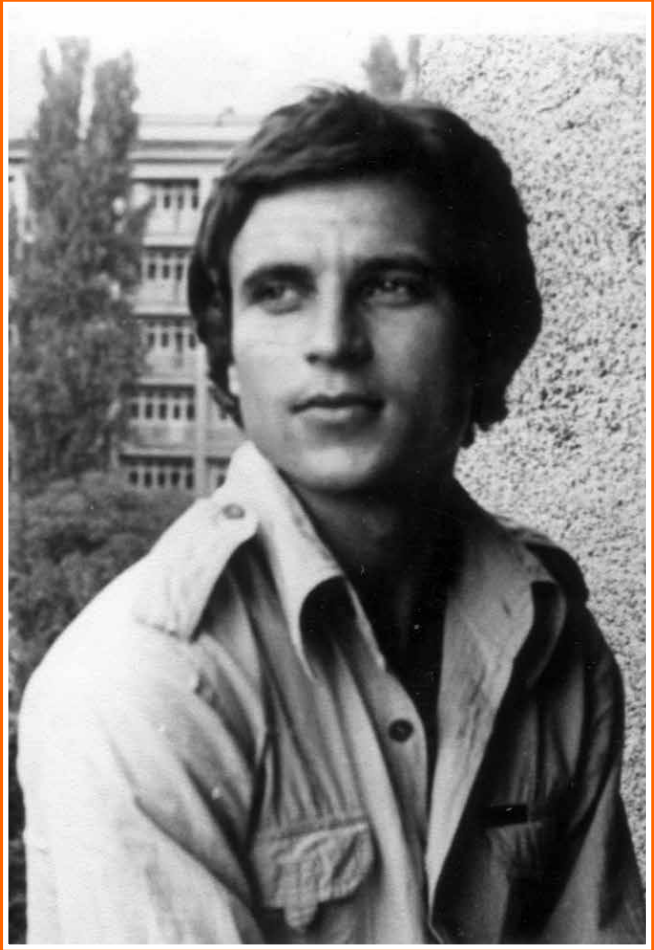
Уређивачки одбор

Сви запослени на
Филолошко-уметничком факултету

*Well you can tear a plane
In the falling rain
I drive a Rolls Royce
'Cos its good for my voice*

But you won't fool the children of the revolution!

T-Rex

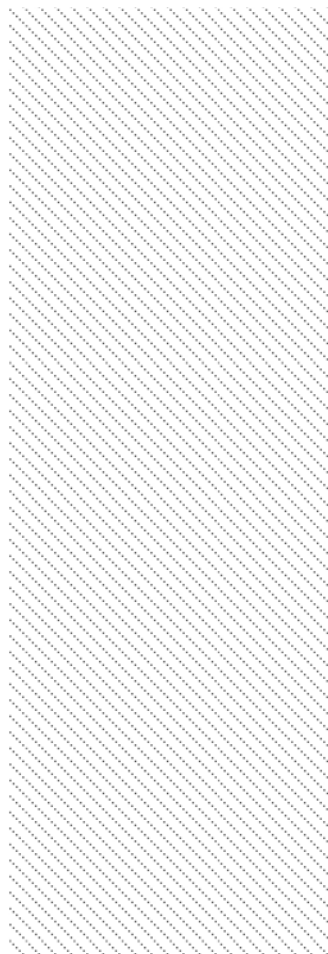
1974.

Садржај

Реч уредника	11
Иван Коларић МАЛИША СТАНОЈЕВИЋ ИЛИ КОЛЕКТИВНИ ЖИВОТОПИС	13
Марија Лојаница “You say YOU WANT a REVOLUTION?”	17
Анђелка Пејовић Једнога ДАНА	21
Томислав Павловић Велики ПОЗДРАВ и велика ЗАХВАЛНОСТ	23
Душан Живковић Допринос МАЛИШЕ Станојевића у стварању услова за развој МЛАДИХ научних кадрова	29
Бранка Радовић ВЕЧИТИ ДЕЧАК наше генерације	35
Лела Вујошевић МАЛИША – Човек за КУМА	41
Милорад И. Вукановић – Мишел ИСКУСТВО познанства, РАСТАНКА и пријатељства за ЦЕЛИ ЖИВОТ	51
Миодраг Стојиловић Библиотека „ЛИЦЕЈ“ – ТАКО је то ПОЧЕЛО	57
Живојин Р. Андрејић МАЛИША СТАНОЈЕВИЋ И ЊЕГОВ РАД У ЦЕНТРУ ЗА МИТОЛОШКЕ СТУДИЈЕ СРБИЈЕ У РАЧИ	63

Желимир Вукашиновић МАЛИША Станојевић: Лирска интерпретација ВРЕМЕНА	71
Бошко Сувајић Портрет НАРОДНОГА ПЕСНИКА	83
Слободан Лазаревић Записно ДРВО у безбожно ДОБА	93
Славица Гароња-Радованац МИЛИЦА ЈАНКОВИЋ у СВЕТЛУ истраживања Малише Станојевића	99
Милош Ковачевић Улога ГРАФОСТИЛЕМА у СТРУКТУРИСАЊУ романа <i>ОСЕНО ДРВО ЖИВОТА</i> МАЛИШЕ Станојевића	113
Ана Живковић РОМАНСА о КУЋИ коју походе СИЛЕ и НЕЖНОСТИ	123
Александра Шуваковић Плодови БЕЛИХ ТРЕШАЊА без ВИЗЕ у Италији	129
Ратомир Дамјановић МАЛИША СТАНОЈЕВИЋ у Клубу 2 РАДИО БЕОГРАДА 2	133
Никола М. Бубања Округли сто на БИЦИКЛУ: О зборнику <i>ЛАКО ПЕРО РАДОЈА ДОМАНОВИЋА</i> приређивача и уредника Малише СТАНОЈЕВИЋА	139
Бранка Миленковић Малишина ВИЗИЈА: НАШ идентитет	145

Александар Јерков Неки изванредно тешки проблеми и МАЛИША	153
Михаило Шћепановић Српско име МАЛИША	169
Маја Анђелковић МАЛИША: <i>ЛУТАМ још, ВИТАК, са сребрним луком</i>	179
Драган Бошковић ЧОВЕК који је оженио JOAN BAEZ	189
Ивана Трбојевић Милошевић КРОКИ за Малишу	197
Јасмина Теодоровић ШЕФ, лектор, ПОМФРИТ (без фете) и ЧУДО	205
Часлав Николић СЛИКЕ с ПУТОВАЊА: с МАЛИШОМ у бескрај	211
Александар Б. Недељковић Писмо уреднику зборника	227
Малиша Станојевић Писмо поводом десете годишњице часописа <i>Наслеђе</i>	229
БИОГРАФИЈА Малише Станојевића	233
БИБЛИОГРАФИЈА Малише Станојевића	241

Портрет дечака

Овај зборник је тек мали гест пажње. Повод: четрдесета годишњица научног, уметничког и просветитељског рада, као и одлазак у мировину нашег и више него драгог колеге и пријатеља Малише Станојевића. Округли сто, на којем ће ови радови бити саопштени, биће одржан на дан доласка пролећа 2015. године на Филолошко-уметничком факултету у Крагујевцу.

Радови који следе описују допринос Малише Станојевића на научном, уметничком, просветном, као и на организационом и управљачком пољу, али се они, изнад свега, задржавају на оном његовом, чисто људском и пријатељском, којим нас је оплеменио. У тој племенитости нека остану и сви они који овај зборник буду узели у руке.

Крагујевац, фебруар 2015. године

Уредник

МАЛИША СТАНОЈЕВИЋ ИЛИ КОЛЕКТИВНИ ЖИВОТОПИС

Добивши прилику да проговорим о уваженом колеги и једном од првих наставника Филолошко-уметничког факултета, проф. др Малиши Станојевићу, а мислећи о искуствима која треба да захватим и изговорим, изнова испитујући отиске времена и послушкујући личне наративе оних који су професора Станојевића боље познавали и са њим дуже радили, осетио сам и немогућност да казујући о Малиши Станојевићу не проговорим и о свему што заједно представљамо, о свим људима који јесу Филолошко-уметнички факултет. Гест званичне захвалности професору Станојевићу за оно што је, својим радом у улози преданог наставника и координатора одељења београдског Филолошког факултета у Крагујевцу, а потом и у улози шефа Одсека за филологију, од средине деведесетих година до данас за нас учинио, нужно је употпунити обухватнијим исказом захвалности. Јер, овај Шумадинац и „мали-велики човек“, укоренењујућа је фигура нашег факултета.

Перманентно прегалаштво професора Станојевића пресудно је одредило рад крагујевачке филологије и нашег факултета у целини. У институционалном смислу, унутрашњим системским обликовањем и спољашњим универзитетским и, ширим, образовно-научним и међуфакултетским повезивањем, колега Станојевић је као шеф Одсека за филологију генерисао важне процесе у вишегодишњем оснаживању могућности Факултета за све сигурнији самостални рад и развој. Данас је јасно да Филолошко-уметнички факултет јесте институција аутентичне академске вредности. Такав Факултет управо је био назначен свиме што је колега Станојевић годинама, овде у Крагујевцу, али и другде, за Крагујевца, радио и стварао. Као управник Одсека за филологију, дефинисао је и поспешивао сигуран и убрзан развој свих организационих јединица Факултета. Такође, хармонизујући међуколегијалну комуникацију унутар колектива, професор Станојевић је умногоме обликовао филолошки одсек и то у једном, препознатљивијем формату – као заједницу марљивих и одговорних људи, заједницу добрих пријатеља. На такав факултет је жеља и привилегија доћи, као и руководити њиме. Онај ко је Факултет таквим учинио, добро и лепо је учинио – чиме је и овај колективни животопис заслужио.

*Проф. др Иван Коларић
Декан Филолошко-уметничког факултета у Крагујевцу*

Научни скуп о Горском вијенцу, Пећка патријаршија 1997.

1

На вежбама за
пријемни испит
на ФДУ 1972.

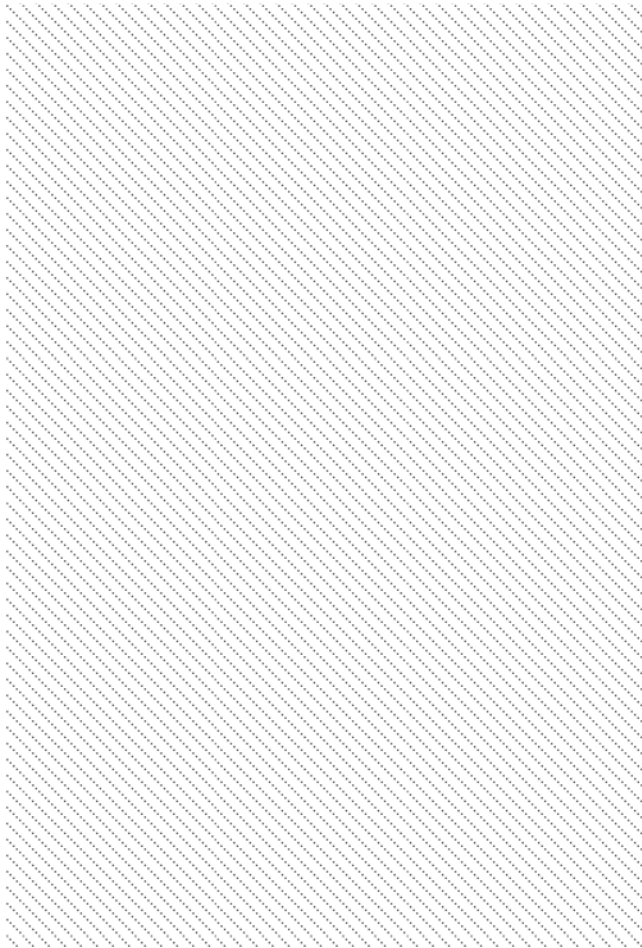
Марија Лојаница

**“You
say
YOU
WANT
a
REVOLUTION?”**

ХВАЛА!¹

1 Научна конвенција налаже да реферати ове врсте буду писани безлично, у трећем лицу јединине, што, наизглед, омогућава ауторима да успоставе објективни отклон од теме којом се баве, те да прикрију академску или било какву другу сујету, особину иманентну људским бићима. Но, на тај начин, онај који пише, у извесној мери, одриче се и личне одговорности за изречено. Моје васпитање, али на првом месту огромно поштовање које осећам према Нашем Великом Шефу, Малиши Станојевићу, не дозвољава могућност успостављања икакве дистанце приликом писања оваквог обраћања. У намери да научну конвенцију некако заобиђем, ситна слова и крупне речи о овом великом човеку пишем у фусноти. Међутим, постоји и далеко значајнији разлог зашто баш фуснота, а не текст. Наиме, када сам сазнала да ћу на располагању имати само две шлајфне да у њих преточим оно шта Малиша Станојевић мени значи, моја импулсивна и инстинктивна реакција била је: „То је немогуће!“ Како Вама, Малиша, речима захвалити? И: постоји ли довољно велика и јака реч? Како у четири

хиљаде карактера захвалити за све дивне људе који су у мој живот ушли и у њему заувек остали захваљујући Вама? Како захвалити за оно што сте учинили за девојчицу („Не брини, мала, све ћемо да средимо.“) која је почела да губи веру у идеале било које врсте, а све зарад потребе да се уклопи у свет који их је, одавно, за ситне новце продао? Како захвалити за онај тренутак у којем сам спознала да је револуција ипак могућа, да су револуционари живи, да су ту, међу нама, да мењају свет док пију кафу у 10 квадратних метара просторије Б22? Револуционари, можда још и већи од оних који су пришивали црвене звезде на капе, који су дигли побуну на оклопњачи *Потемкин*, који су пушили томпусе ролане на бутинама кубанских девица. Како захвалити за лекције из предмета којих у школама нема? За лекцију из предмета Визија, Мисија, Вера, Снага, Оптимизам? Како захвалити за лекцију из људскости? Како захвалити за лекцију из опроста? Ја то не умем... Не на две, не умем ни на двеста две шлајфне. Зато је моје да Вам још једном кажем: „Хвала“ и да све остало спустим у фусноту.

Анђелка Пејовић

Једнога ДАНА

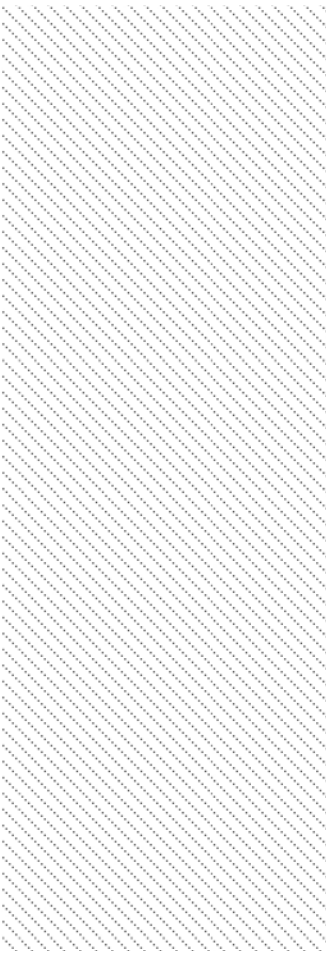

Читање поезије 1972.

*Можемо бирати:
постојати под маском или имати
идентитет;
живети или умрети.
Ако, ипак, хоћемо да будемо
онда само можемо изабрати оно
ризично (...)
Аноним*

*Мудрији су рекли:
Ако човек створи нови одсек и нови факултет,
не може остати безбрижан.
Али може задржати достојанство.
Остати доследан, непољуљане вере.*

*Зато, када бих умела да пишем,
написала бих песму о таквом човеку,
мисионару сетног погледа
који (као свети Павле) не тражи ништа,
човеку чије име није веће од његових дела,
о Шефу који нас није оставио,
Шефу којег смо оставили,
о друштву које није хумано.
Писала бих као онај стари песник,
вешт у језику,
код којег није а јесте,
јесте а није,
па опет увек некако буде да заиста јесте.*

*Али, нисам маслина, она шпанска,
која би под пресом дала најбоље од себе,
нити поморанџин цвет чијим би мирисом,
попут улица Гранаде,
одисао стих који никада не бих написала.*

*Зато ми остаје да читам
поезију малих, а великих песника,
старих, а тако детињастих,
зато ми остаје да читам
оно људско и пријатељско,
учим о вери, животу, смелости,
надајући се да ћемо, једнога дана,
коначно и сами да будемо.*

Томислав Павловић

**Велики
ПОЗДРАВ
И
велика
ЗАХВАЛНОСТ**

На вежбама за пријемни испит на ФДУ 1972.

Драги наш Малиша,

Знам да Вам овај лични тон неће засметати јер ја овом пригодом другачије беседити не могу. А и како би другачије кад је реч о човеку који је све нас срдечно дочекао кад смо први пут прекорачили праг ФИЛУМ-а и који нас је све увео – да искористим фразу коју сте сами употребили на промоцији првог броја часописа – под „кръв Наслеђа“. Тежак је задатак достојно се захвалити људима који полажу темеље јер је тешко наћи речи које су сразмерне оном што је учињено, и најпосле оном што човек осећа.

Не претерујем, надам се, ако кажем да се у свему што је ФИЛУМ, са нама у свом окриљу, постигао, види Малишин печат. Све нас је надахнуо својим оптимизмом, истрајношћу и смелошћу да се ухвати у коштац са сталним тешкоћама, храбрио нас у свим нашим недоумицама и колебањима, увек је једноставно био ту када нам је требало. Као млад асистент, тада нисам ни схватао које је административне и остале проблеме требало решавати када је ФИЛУМ требало подићи и тек током времена, кад се гомилају искуства, многа и не баш пријатна, схватам величину његовог прегнућа. И шта онда може значити мировина? Не знам ни једне речи која би била у већем нескладу са Малишиним карактером. И зато сам чврсто уверен да ће наредни дани, године и деценије бити време у којем ћемо наше односе

само продубити јер Малишин полет, полет једног човека вечито младог духа, увек је потребан свима нама.

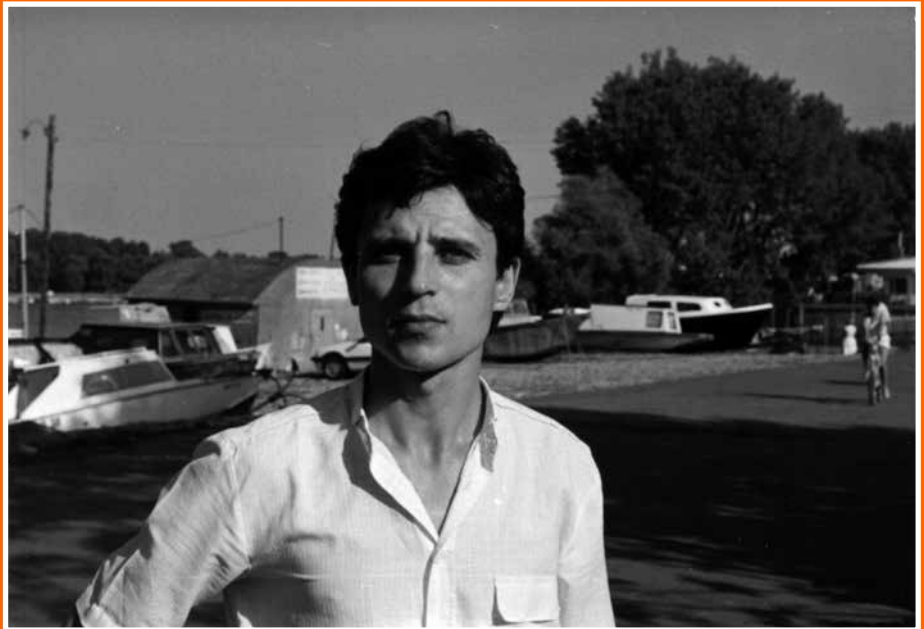
Беседећи о једном књижевнику, њему бескрајно драгом човеку, Харолд Пинтер, доктор honoris causa ФИЛУМ-а, у колоквијалном и надареном присном тону упоредио га је са: саобраћајцем, врхунским веслачем, оружником, овлашћеним рачуновођом, венчаним кумом, кондуктером у аутобусу, плаћеним водичем, брачним саветником, редовним посетиоцем цркве, сценским мајстором, спортским судијом, акробатом и судским писаром.

Желећи да ово излагање завршим у пинтеровском, апсурдно-смешном маниру, нека ми буде допуштено да набројим неке од Малишиних активности, то јесте чињења и не-чињења која је, крећући се, са увек флексибилном контролом, кроз проблеме, предузимао, без разлике – у нашу корист: никада није изгубио правац, никада подбацио, меандрирао, промашио циљ, упутио поглед изнад наочара, правио дигресије, промашио тему, заборавио где је стао, унео раздор, поједноставио, преувеличао, окренуо ћурак. Иако се због свих могућих и немогућих околности, ту и тамо, срео са самим собом у повратку, увек је све сачувао, завршио на истом ставу, прибегао позитивној геометрији, био спреман да вади кестење из ватре, отрпи пожар, пљачку, разарање, подвалу, ропство, жонглерство, шарлатанство ...

*...и зато му ХВАЛА, са сигурношћу се уздајући по-
уздањем да ће такав и остати и бити уз нас!*

Душан Живковић

**Допринос
МАЛИШЕ
Станојевића
у
стварању
услова
за
развој
МЛАДИХ
научних
кадрова**

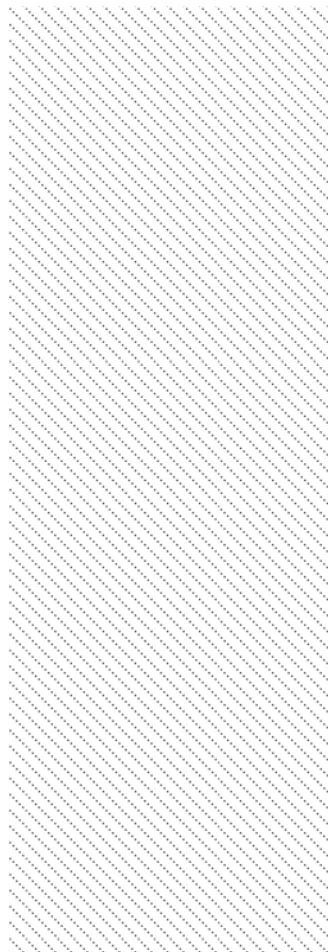

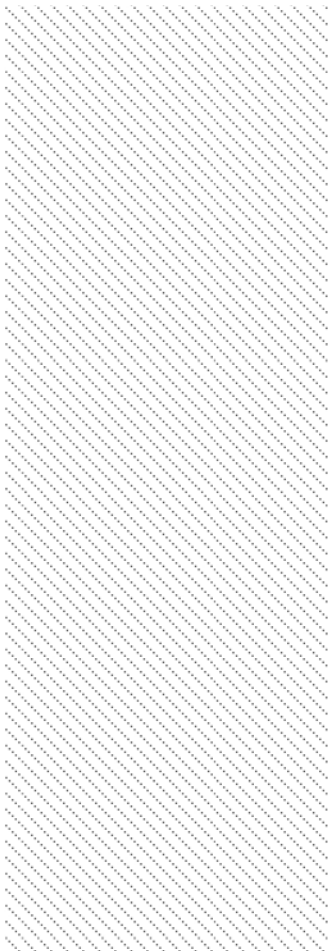
Земунски кеј 1983.

На овом скупу биће истакнута мисија Малише Станојевића у институционалном креирању Филолошко-уметничког факултета у Крагујевцу и комплементарна функција шефа студентске службе Филолошког факултета у Београду, као што ће бити наглашен и његов научни и уметнички рад, док је ова моја слика, вињета, само мали знак захвалности Малиши у једном специфичном сегменту – стварању услова за развој младих научних кадрова.

У том смислу, значај др Малише Станојевића у академској сарадњи између Филолошког факултета у Београду и Филолошко-уметничког факултета у Крагујевцу, и изгради ових факултета, има своје директне и индиректне исходе: у директном смислу – у стварању услова за развој науке и образовања у афирмацији много генерација младих људи, као и индиректно – у упорном генерисању креативних академских појединаца и академске мреже коју чине образовали млади професори.

Малиша Станојевић је један од посебно драгоцених људи, који је умео на прави начин да препозна и значај младога човека и општи интерес академске заједнице, и да ту визију, у свим њеним етапама, спроведе у дело. На Филолошком факултету у Београду, Малиша Станојевић је, верујући у ново, обезбеђивао услове за стварање креативне академске комуникације младих филолога са професорима, као и са постдипломским службама, и тако стварао могућности да се испоштују сви рокови и, без обзира на све, уваже сви студенти или докторанти, при чему је научни квалитети младих ка-

дрова још више долазио до изражаја; на Филолошко-уметничком факултету у Крагујевцу истовремено је и усмеравао младе људе, како би оправдали пружено поверење и ухватили корак са науком и просветитељским заветом, и, откривајући свој психолошко-педагошки таленат, сугерисао им путеве којима би они требало да се у будућности крећу.

У духу ове мисије, треба истаћи да код Малише Станојевића није постојао однос центра и маргине, стари-млади, познати-непознати, Београд-Крагујевац, већ је он свуда стварао нови центар. Имао је свест да је свака академска личност, без разлике, битна.

Тиме и ја заокружујем ову малу слику, одајући му захвалност што сам део његове заједнице и његов увек млађи саговорник у нашој заједничкој, просветној мисији.

2

Бранка Радовић

**ВЕЧИТИ
ДЕЧАК
наше
генерације**

Са деканима ФИЛУМ-а

Мој долазак у Крагујевац, на тек основани, нови факултет, који је покривао оба моја животна опредељења и интересовања, књижевност и музику, био је у знаку непознавања средине, људи, Крагујевца као града, Шумадије као регије.

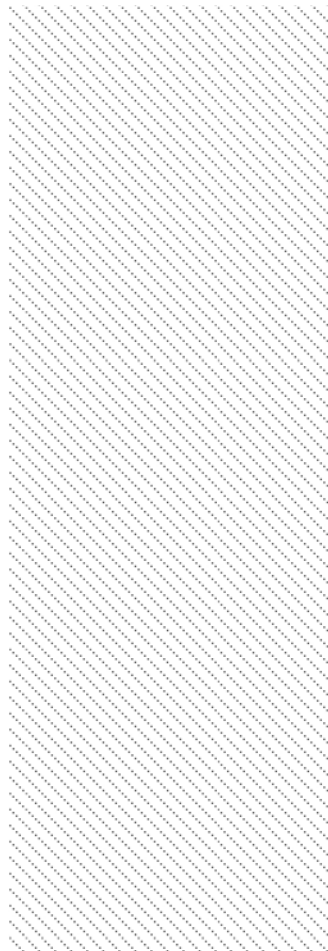
Пре дванаест година, ушавши у простор кога нема, у факултет који је био у повоју, међу много забринutih и намрштених лица, чак и оних лажно усрдних, само једно лице је одједном изронило из сећања. Питала сам се ко је то био, чији лик сам препознала. Осмех дечака са зеленим очима вратио ме је у студентске дане и у студентске клупе, сетио и на дружења после часова у Коларцу, тада култном месту свих студената са наше групе.

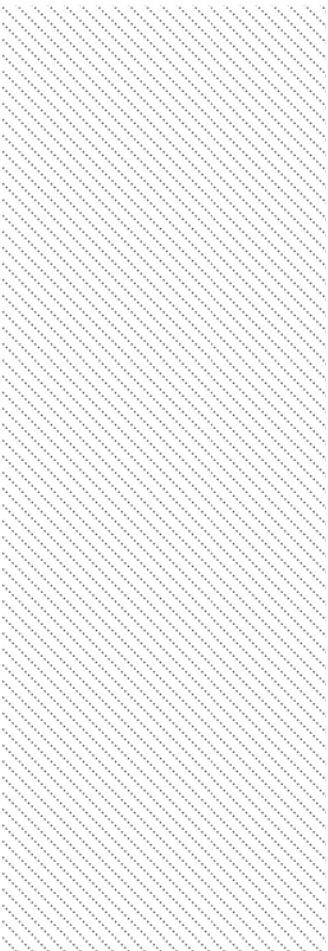
– „Јеси ли ти Малиша са српске књижевности“, у неверици сам питала.

Исти осмех, дечачки лик. Изгледало је да се и он досетио:

– „А ти си она што је студирала Академију?“

После низа протеклих деценија, одједном ми се све учинило блиским и пријатељским, па и мој долазак у Крагујевац изгубио је онај првобитни, утисак неприпадања и отуђености. Од тог момента, наше дружење и пријатељство смо наставили.

Малиша је у међувремену стекао огромно искуство радећи у административним службама „нашег“ Филолошког факултета у Београду и са невероватним ентузијазмом се бацио на градњу нове, младе институције која га је везивала за родно место и родни крај. Наше дружење као да није имало тај огромни међупростор који нас је раздвојио током протеклих година и деценија, полако ме увлачећи у пионирски подухват изградње факултета. Као у некој ватри и жеравици, као млади револуционари, ми смо почели да „градимо свет“. Радећи тако из дана у дан, доспели смо и до неке врсте живих радионица које су се одвијале на самом факултету, али и у ресторанима, на путу из Београда у Крагујевац, на многим манифестацијама у Београду и у Крагујевцу.

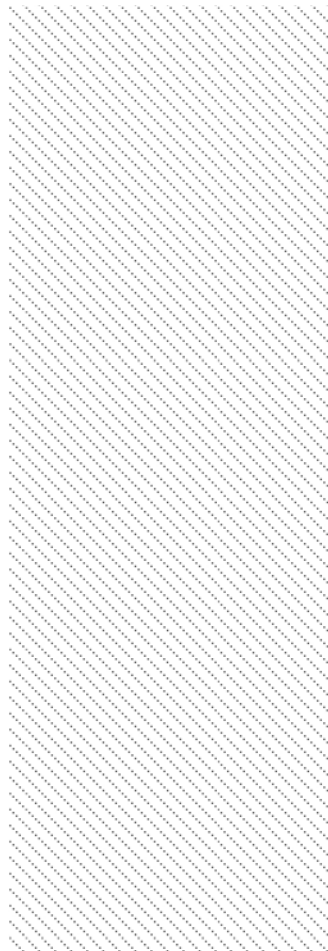
Нисам ништа сумњала нити у томе видела нечију специјалну улогу, али данас мислим да ме је Малиша веома подло и перфидно припремао за декански позив, а да то ни ја, нити ико у нашој околини, није примећивао. Око нас се окупљала генерација са Филологије, која ми је одједном веома пријала, подсећала на многе заједничке тренутке, али и на професоре који су оставили најдубљи траг. Неки од њих су нас сасвим определили за каснији рад и живот. Увек добро расположен, никад забринут, Малиша је већ својим осмехом очаравао многе присутне даме и остваривао код њих неке бенефите које нико други не би могао. И кад је рекао: „ми ћемо тебе за декана“, то ми се некако чинило нормалним, као продукт нашег претходног

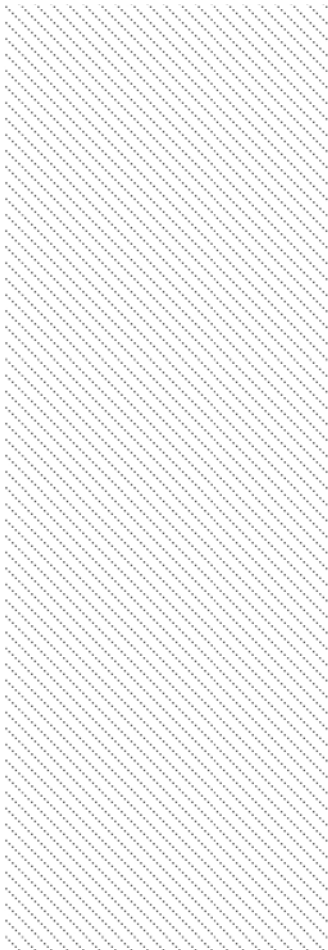
„револуционарног“ и пионирског рада, а знала сам да ако икада нешто у администрацији и другде запне, Малиша ће умети, што својим шармом, што луцидношћу, да премости.

На крилу одушевљења, врло брзо је дошло и до отрежњења. Али, Малиша није посустајао. Никад ми неће бити јасно зашто није прихватио професорску каријеру и останак на нашем факултету. Увек је деловало да зна шта хоће и да је изабрао за себе бољу варијанту.

Ценила сам његово дугогодишње дружење са верним и истим пријатељима, умне савете, луцидно хватање до у срж проблема. Виђања и сусрети у Београду, различитим поводима, никад нису имали за садржину испразна ћеретања ни о чему, напротив, за нашим столом би се повела полемика достојна престижног престоничког листа или колумне у познатим дневним новинама. Некад су то биле праве песничке вечери на којима се, за кафанским столом, читала разгаљујућа, духовита, помало и сатирична поезија наших другара.

Када је Малиша написао своју књигу о краљу Петру, *Портрет народнога краља*, и када сам прочитала већ у првим реченицама „Предговора“ да је књига настала као плод „дугогодишњих истраживања“, схватила сам да онај мој друг из класе, ђаволски дечак зелених очију, крије неку много дубљу тајну. Читајући књигу, сазнала сам за наше додатне везе које се такође нису у првом моменту уочавале. Ширина духа и захвата довела је Малишу писца и истраживача у интердисциплинарне

воде и методе које су и мени биле веома блиске. Често смо о томе разговарали, па смо и он и ја, свако у својој области, он пишући о краљу Петру, ја о Његошу, демонстрирали слични научни проседе. Уосталом, имали смо исте учитеље, а пре свих ту је био др Јован Деретић.

Малишина посвета на првим страницама књиге „Драгој Бранки Радовић, пријатељски“, датума 25. 03. 2005. године, уверила ме је у искрено пријатељство које траје годинама и једно је од оних које, без обзира на животне таласе који често раздвајају, увек говори о оној студентској искри препознавања давне 2003, по мом доласку у Крагујевцу, када сам то пријатељство и ту топлину осетила и сачувала у срцу.

Скоро да сам се љутила на Малишу „што нас је оставио“, верујући да би ведрина духа, оптимизам и радост веома красили наше академске просторе када би он био ту, на својим педагошким задацима. Али, он је увек са нама и без бисте, а његова статуа је моћно уграђена у крхке бедеме Филолошко-уметничког факултета у Крагујевцу – и нећу да верујем да су године прошле и да смо сада сви већ из наше генерације у залазећем животном добу – док год нас Малишин осмех радосно дочекује.

Лела Вујошевић

МАЛИША

– Човек

за

КУМА

Сала хероја,
Филолошки факултет,
Београд 2012.

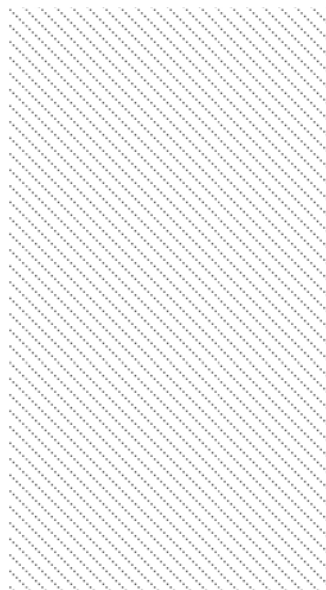

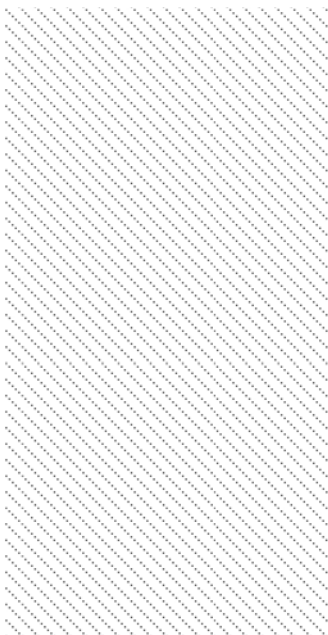
Воз „Романтика“,
Сремски Карловци
1999.

Окосницу развоја Универзитета у Крагујевцу, од његовог оснивања, 1976. године, представљале су техничке науке, а потом и друштвене, природно-математичке и медицинске науке, које су давале кадровску подршку привредном и друштвеном развоју града и околине. Средином деведесетих година прошлог века, руководство Универзитета у Крагујевцу у сарадњи са градском управом одлучило је да мења структуру и мрежу факултета у саставу Универзитета у правцу развоја хуманистичких наука и уметности. Овим пословима је координирао Ректорски колегијум на челу са ректором Радославом Сенићем, проректором Слободаном Танасијевићем и генералним секретаром Мирославом Мијаиловићем. Као део стручне службе Ректората нисам била непосредно умешана у административне и оперативне послове везане за оснивање новог факултета, али из тог периода негујем успомене везане за визију, енергију и труд актера, а пре свега, на сарадњу са Малишом Станојевићем, првим шефом Одсека за филологију. У вези са сећањима везаним на сарадњу са њим, намера је и да отворим неколико концепата који су мени интересантни, а с којима сам се сусретала у раду на Универзитету током протекле две деценије. Такође, желим да укажем на добра стара времена, на људе који никада нису одбијали задужења, већ су сваком послу приступали марљиво и савесно, не остављајући простора за разочарење ни љутњу.

Оснивање Одељења Филолошког факултета из Београда са два одсека: за српски језик и књижевност и

за енглески језик и књижевност у Крагујевцу школске 1996/97 године, представљало је истински подвиг у нашој средини, који су свесрдно помогли Град, Универзитет у Крагујевцу и Филолошки факултет у Београду. Ипак, као у случају сваке нове иницијативе, био је неминован судар са социјалним инерцијама и бирократским меандрима, као и савладавање људских сујета и међуљудских тензија. Посебан проблем је представљао, а и данас представља, недостак инфраструктуре, одн. зграде која би објединила све програме и активности и дала визуелни идентитет. Чини ми се да је тих првих година рада филолошких одељења у Крагујевцу било више импровизације и надахнућа, него смишљеног, организованог и методичног рада и програма. За то је било потребно ангажовати довољно способне људе, кадре да креирају повољно амбијентално окружење, утемеље логистику новоформираних одељења, као и културне програме којима би се ове студијске групе афирмисале у локалној заједници.¹ Малиша је управо парадигма таквог кадра: човек изузетних организаторских способности, марљив, динамичан, оперативан, спретан, одмерен у понашању и отворен за дијалог. Поред тога, Малиша је још тих година уживао велики углед како у београдској академској заједници где је радио, тако и у Крагујевцу, а нарочито у Рачи крагујевачкој у којој је, са неколицином колега, створио жарите разноврсних научних и културних активности.

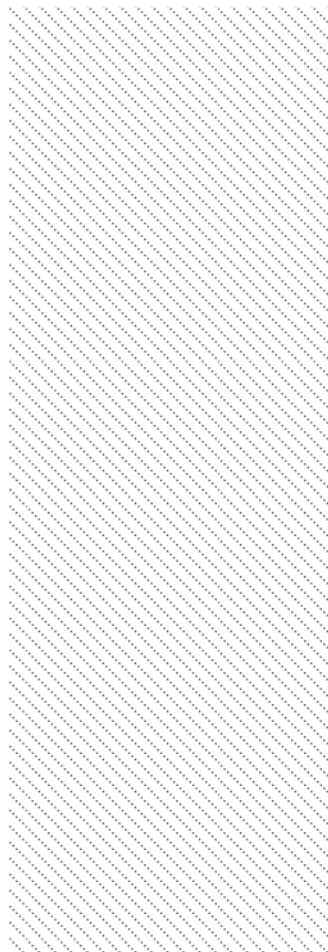
Поред његовог упечатљивог ангажовања на пољу организације наставе, кадровске, матиријалне и ло-

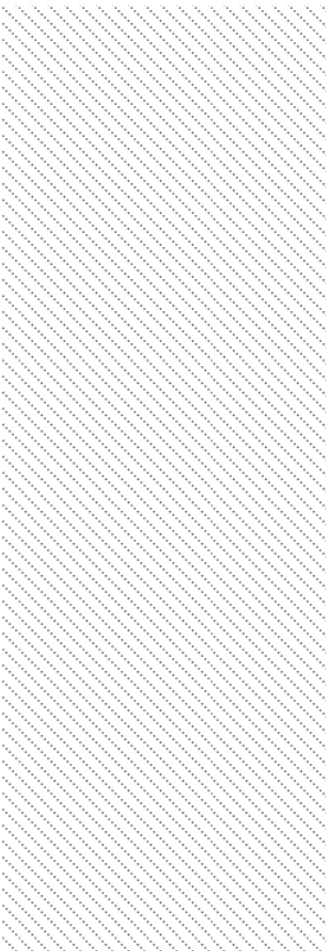
1 О делотворности и ефикасности послова везаних за оснивање филолошког одељења у Крагујевцу говори и податак да су у врло кратком року основана још три групе: за немачки, за француски и за шпански језик и књижевност, која ће бити интегрисана у Филолошко-уметнички факултет.

гистичке подршке, која је допринела бржем развоју Факултета, Малиша се лично ангажовао на организацији културних програма и, у оквиру њих, у развоју издавачке делатности. У Малишином радном опусу, с моје тачке гледишта, нарочито су остала аутентична два специфична сегмента која су се огледала у:

1. ширењу животне ведрине, енергије и оптимизма, као и развијању поверења у људе;
2. организовању теренске наставе одн. стручних путовања на којима су студенти допуњавали знања из културне историографије и културне антропологије. Ова активност произилази из његове велике преданости и симпатијама које је гајио према студентима, због чега је освајао њихово поштовање и наклоност.

С обзиром да теренски облик наставе углавном није присутан у наставним програмима друштвених и хуманистичких студија, већ је препуштен интересу и ентузијазму професора и студената, он се ретко где изводи. На Филолошко-уметничком факултету у Крагујевцу изводио их је Малиша, и нико у његово време, нити после њега, иако, по Болоњском процесу, теренска истраживања имају значајну улогу не само у оспособљавању студената за самостална истраживања, за избор специфичних тема, метода и интерпретације градива, већ и у подстицању тимског рада. О екскурзијама на које је Малиша водио студенте, на жалост, немам личног ис-

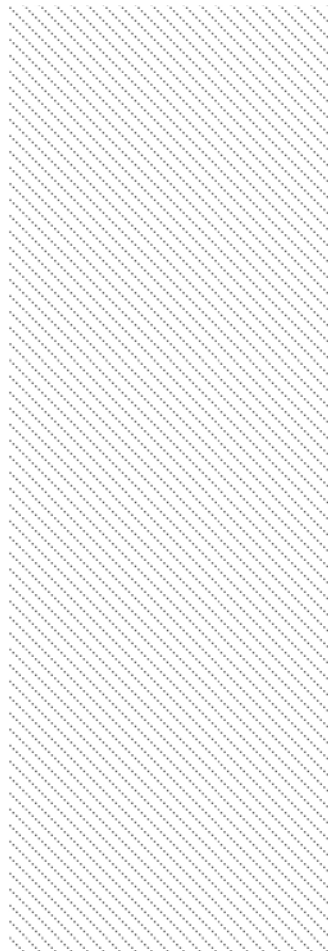
куства, али сам зато била учесница једног живописног путовања у Малишиној организацији.

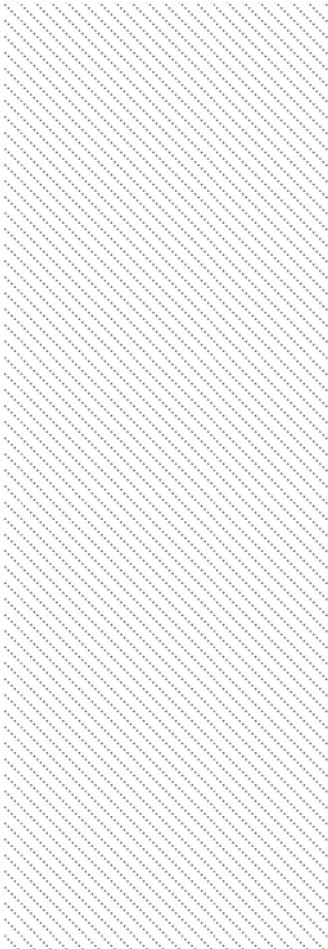
У пролеће 2000. године, Малиша је организовао промоцију своје књиге песама *Месец у сламеном шеширу* у Сремским Карловцима. Беспрекорна организација тог догађаја није подразумевала само беседе у знаменитој згради Карловачке гимназије, вожњу возом „Романтика“ који је вукла парна локомотива од Београда до Карловаца, свирку током целог путовања, обилазак туристичких знаменитости Карловаца зачињен причом и шалом, већ и један специфичан детаљ. На железничкој станици у Београду су били постављени аутомати за улазак на пероне. Ја сам се збуњено окретала и питала једног човека у железничкој униформи где се купује жетон, јер треба да путујем возом „Романтика“. Он ми је љубазно отворио пролаз речима да за путнике Малишиног воза нису потребни жетони. Путовање у Сремске Карловце на промоцију Малишине књиге било би незаборавно и без овог детаља са плаћеним жетонима, али управо он сведочи о Малишином перфекционизму и изванредним организаторским способностима уз испланиран сваки детаљ.

Скоро три деценије *spiritus movens* свих активности на Универзитету у Крагујевцу био је Мирослав Мијаиловић, генерални секретар Универзитета. Он је, као врхунски менаџер, умео не само да води развојну политику Универзитета, већ и да препозна способан и квалитетан стручни кадар и укаже му поверење. Мислим да је управо он заслужан да се, у договору са

Филолошким факултетом из Београда, где је Малиша био стално запослен, он ангажује и у оснивању и развоју филолошких одељења у Крагујевцу. Мирослав Мијаиловић је истицао да највећи број наставника на факултетима у Србији користи институције у којима раде преvasходно као средство за остварење сопствене добробити, уместо да истовремено негују и демонстрирају посвећеност развоју заједнице, моралност и личну одговорност. Та особина је нарочито дошла до изражаја последње две деценије које су у јавној сфери обележене с једне стране јачањем етнонационализма, а с друге, манипулацијом националним осећањима, а тај дискурс се неминовно одразио и на универзитетске формације. Налик некадашњем реферирању на југокомунизам, умножава се број универзитетских професора који, гласно пропагирање такозваног патриотизма и српства (бригом за опстанак нације и митским наративима о српским заблудама), користе за беспризорно згртање новца. Не само у Србији, већ и у другим транзиционим земљама, нарочито онима које су настале распадом заједничке државе, присутно је сједињење две идеологије: либералног капитализма и национализма, у којима „брига за наше“ фигурира као идеолошки омотач „бриге за себе“.

Малиша је увек спадао у ону супротну групу која је, на жалост, била и остала у мањини, а која ће, у укупној анализи резултата развоја Универзитета представљати пример добре праксе. Подсетићу само на Малишин допринос формирању почетног фонда факултетске

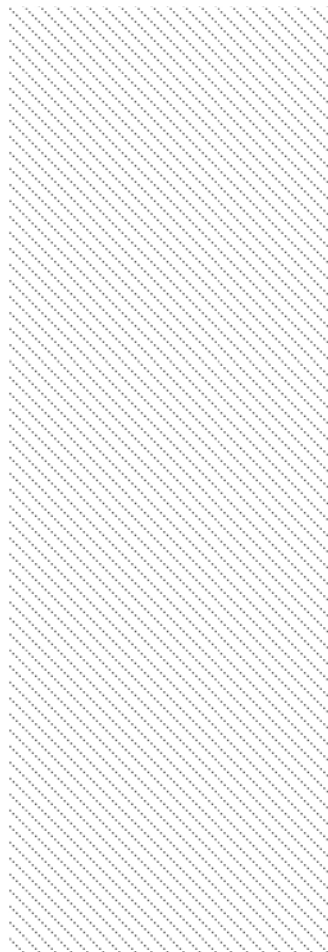

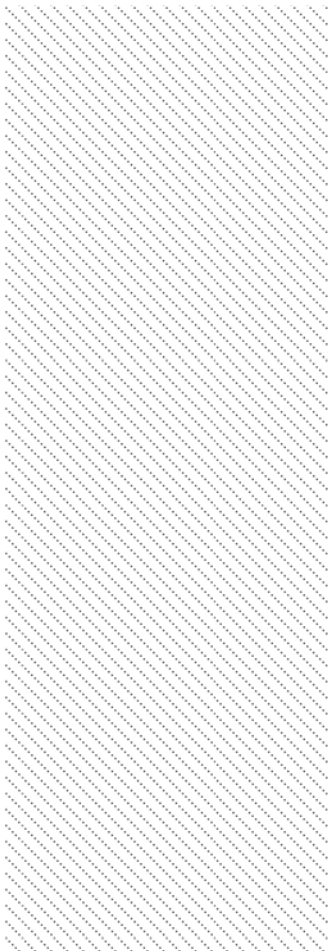
библиотеке. У време када је на полици у канцеларији Марије Андрејевић стајало свега пар десетина књига којима је зачет библиотечки фонд, Малиша је својим аутомобилом почео да довлачи књиге из Београда и са разних других страна, како би се што пре обогатио књижни фонд.

Уткао је своју радну и интелектуалну енергију и у активности Центра за научноистраживачки рад САНУ и Универитета у Крагујевцу. Када сам му, 2008. године, предложила да се укључи у обележавање 100 година од смрти Радоја Домановића, он се спремно одазвао. Програм је требало да се изведе на дан Домановићевог рођења, 16. фебруара, и укључивао је полагање венаца испред његове бисте у основној школи у Горњим Јарушицама, коју је он својевремено похађао, предавање о пореклу породице Домановић које је одржао Дејан Обрадовић, историчар, испред порушене школе у Јарушицама у којој је, као учитељ, радио књижевников отац и коначно, беседу Малише Станојевића у порти цркве, у којој је службовао Домановићев стриц. На дан одржавања ове манифестације пао је незампаћен снег који је онемогућио кретање градским улицама, а потпуно блокирао саобраћај на сеоским путевима. Град Крагујевац, који је био покровитељ ове манифестације, ангажовао је комуналне службе које су ишле непосредно испред аутобуса са учесницима програма и крчиле снег са коловоза. И поред ових ванредних околности нисам ни једног тренутка посумњала у Малишин долазак. И заиста, он је, као и увек, дошао на време, одржао

занимљиво предавање и дао не само научну тежину, већ и специфичну медијску ширину догађају. Та ширина није обухватила само целу Србију, преко прилога емитованог на јавном сервису РТС, већ сам на интернету пронашла да је, Малишином заслугом, један црногорски дневни лист, великим текстом, известио о овом догађају, као и један немачки часопис за српске исељенике. Малиша је учествовао и у другим активностима Центра: у научном скупу *Почеци настава грчког језика код Срба* маја 2010, рефератом „Античка књижевност у студијама Војислава Ђурића“ који је објављен у истоименом зборнику едиције *Лицеум*, у округлом столу посвећеном стогодишњици рођења академика Војислава Ђурића (маја 2012), Малишиног земљака, родом из Раче. Такође, интензивно смо сарађивали у покретању универзитетске ревије за књижевност, уметност и културу *Лунар*, у којој је Малиша био именован за уредника. Међутим, Малиша се није слагао са концепцијом тог гласила, сматрајући да би Универзитет требало да буде издавач научног часописа у којима би се објављивали радови из спектра хуманистичких наука. Напустио је редакцију *Лунара* и окренуо се покретању научног часописа *Наслеђе*. Да је Малиша био у праву, показало се почетком 2012, када је *Лунар* прерастао у научни часопис за књижевност, језик, уметност и културу.

Кључни појам којим бих описала Малишину личност је – пристојност, а његов живот и рад би обележило настојање да постигне конзистентност у пристојности. Малиша нема такмичарски порив, већ његове

активности прожимају пријатељске везе, а етику интереса замењује етика страсти. Он је показао да позив универзитетског наставника изискује посвећеност и страст у обављању разних организационих активности у које треба несебично улагати време и енергију, као и одговарајући степен жртвовања. У тој мисији није разликовао струку од хобија, марљивост и амбициозност од честитости, научни рад од есејистике, професорски ауторитет од педагошке саосећајности.

И после две деценије познанства и сарадње са Малишом, остајем при тврдњи да је он био и остао – човек без скандала и порока. Чак и када бих се трудила, не бих успела да му измислим неки порок и та чињеница одузима овом есеју пикантну интонираност, сочност и драж. Али упућује на закључак да би он, по тим својим особинама, био идеалан избор за кума, у традиционалном, суштинском значењу тог појма. И кад боље размислим, да сам га познавала од раније, ја бих га и узела за кума. А можда још увек није касно.

У Крагујевцу, јануара 2015.

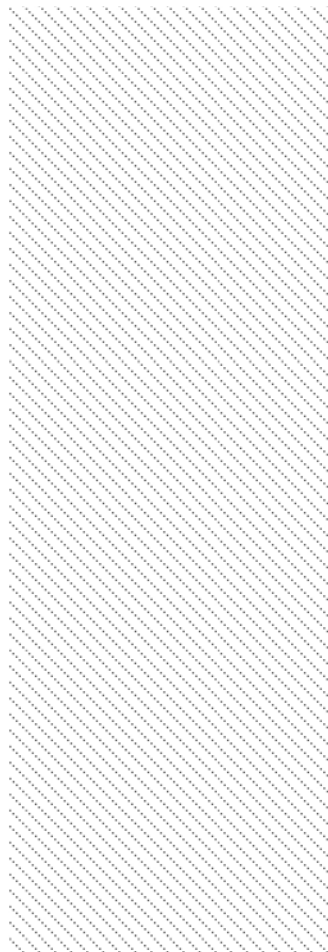
Милорад И. Вукановић – Мишел

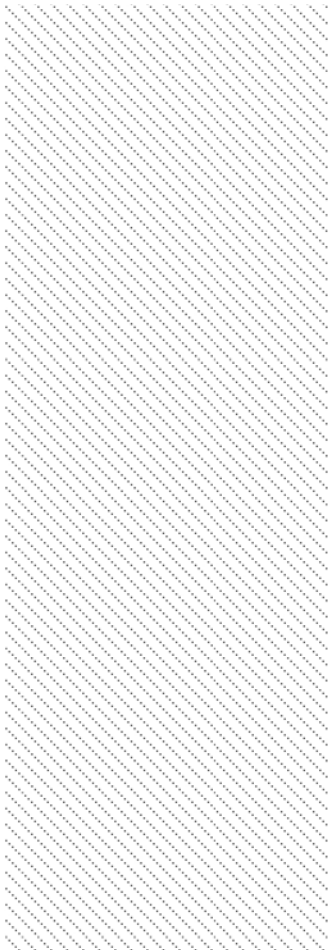
**ИСКУСТВО
познанства,
РАСТАНКА
И
пријатељства
за
ЦЕЛИ
ЖИВОТ**

Редакција Радио студентског града 1973.

У осмој деценији прошлог века (1972-1974), био сам на функцији директора Дома културе Студентски град у изградњи. Овај велики пројекат намењен студентима, незнано откуд у овим годинама је интензивирао, што под притиском студента, што због решености тадашње власти и Универзитета у Београду да заврши изградњу овог објекта. Тадашњи ректор проф. др Јован Глигоријевић и проректор проф. др Новица Митић учестало су обилазили Студентски град, поготову због тога што су се ту, међу студентима, налазили Лабуд Булатовић, Миладин Шеварлић, Малиша Станојевић и други, који су се укључили са својим идејама, као да је Дом културе већ био завршен, а на пољани међу блоковима Студентског града било је много грађевинског материјала, радника, машина... Свима нама је запао за око Малиша Станојевић, који је прво био уредник за културу, а потом главни уредник Радио Студентског града, гласила које је било надалеко познато, јер није било студента који је становао у овом студентском насељу, а да касније у животу није препричавао догађаје из живота младих људи у „Студењаку“. Поготову су били занимљиви разговори о радију који је тако био концепиран, а у ствари је то био велики разглас. Програм је емитован на високо професионалном нивоу, са сталним бројем слушалаца, а њих је било онолико колико и станара Студентског града. Понекад је то било и преко пет-шест хиљада, а са илегалцима који су ту боравили и више. И станари околних зграда су били посвећени овом радију и пратили су програм, који је емитован у јутарњим

сатима, да се студентски свет пробуди, а потом у 19 часова, у време вечере, шетње и одмора.

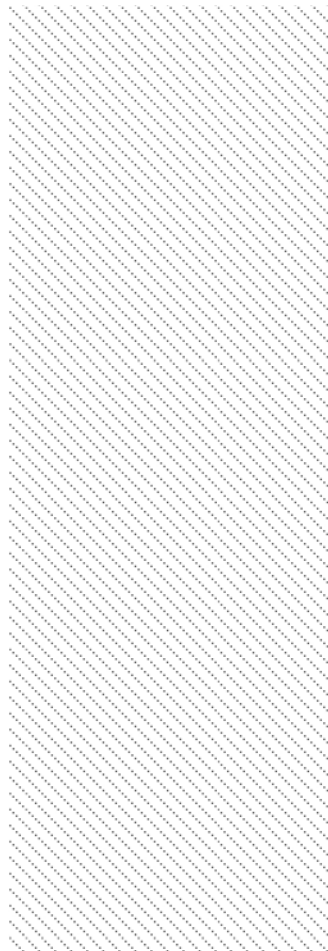
Радио Студентски град је био познат и по томе што су своју каријеру овде започели Мића Орловић, Светислав Вуковић, Милан Кнежевић, Нада Качар, у каснијим временима спикери и водитељи Радио Београда и ТВ Београда.

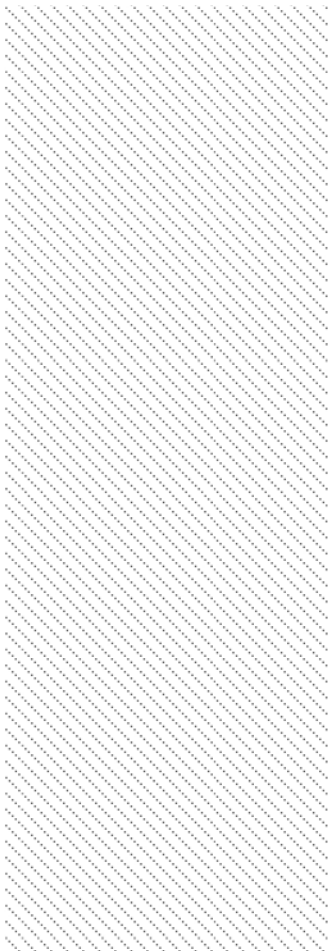
Тада главни уредник, Малиша Станојевић, на крилима ове славе ишао је тако далеко да је од ове станице направио посебно омиљени радио на коме су гостовали многи глумци, певачи, новинари, писци... Стекао је симпатије по несебичној ангажованости и озбиљности, тако да су га на састанке позивали директори радија и телевизије, а њих у то време није било много, јер осим Радио Београда и ТВ Београда само је још Студио Б био у оснивању. Директор ТВ Београда, Милан Вукос, често је хвалио Малишине подухвате и бројност слушалаца, што и јесте била његова заслуга, јер су сви, иако многи од њих већ популарни, желели да се обрате студентима. Била је и пракса „Југотона“ из Загреба и Продукције грамофонских плоча Радио телевизије Београд да редовно шаљу своја нова издања, тако да је поред помоћи Радио Београда са снимцима разноврсне музике, музички програм био веома слушан. Посебно је била запажена Малишина емисија „Студентски кабаре“, евергрин музика и рокенрол, а своју пажњу је посвећивао студентима који су писали поезију и прозу. Из различитих углова, писци тога доба епизодно га узимају у своја прозна дела, а међу њима су романи посвећени живо-

ту студената, као што су *Студенград* Драгана Лакићевића и *Уа киша над студењаком* Драгана Карановића.

У таквом амбијенту упознао сам се и са таквим ентузијастом. Наравно, овај необични младић имао је посебне захтеве и тражио просторије за Радио Студентски град, са амбицијом да се са разгласа пређе на дифузну радио станицу. И раније је било предвиђено да се Радио Студентском граду побољшају услови рада преласком у Дом културе и за те намене је био одређен простор. Може се рећи да је све ишло на руку овој идеји и да је са доста симпатија о томе разговарано. Али како то обично бива у животу, неке идеје се и не остваре. Они који су одлучивали, сећајући се догађаја из шездесет осме године и студентских демонстрација, потајно су чекали да се Малишина амбиција укроти, а и да он заврши студије и оде, па да се све то остави за нека друга времена.

Започета 1969. године, изградња Дома културе Студентски град завршена је 1974. године. Масовно дочекана, са говорницима испред новосаграђеног дома, штафета младости је прошла кроз Студентски град 25. маја. Студенти су добили Дом културе, дело арх. Милана Митровића, а Малиша Станојевић је, на позив Рајка Павићевића, отишао да ради као новинар „Индекс 202“ и у јунском испитном року дипломирао на Филолошком факултету. За директора је дошао Спасоје Грдинић, чију каријеру је обележила организација прослава Дана младости у некадашњој СФРЈ. Канцеларија директора је смештена у просторији коју је Малиша

често обилазио и у њој замишљао своју редакцију која емисије шаље у етар, даље од оног звука који је путем разгласа ширио Радио Студентски град. Ја сам добио ново намештење, преузео сам послове уредника ликовног програма. Тако смо се тада растали.

Малиша Станојевић је, после ових догађаја, више пута у Дому културе Студентски град учествовао на књижевним вечерима и представљао своје књиге. Биле су то прилике да се сећамо људи са којима смо градили један нови свет. Тако смо постали пријатељи за цели живот.

Миодраг Стојиловић

Библиотека

„ЛИЦЕЈ”

– ТАКО

је

то

ПОЧЕЛО

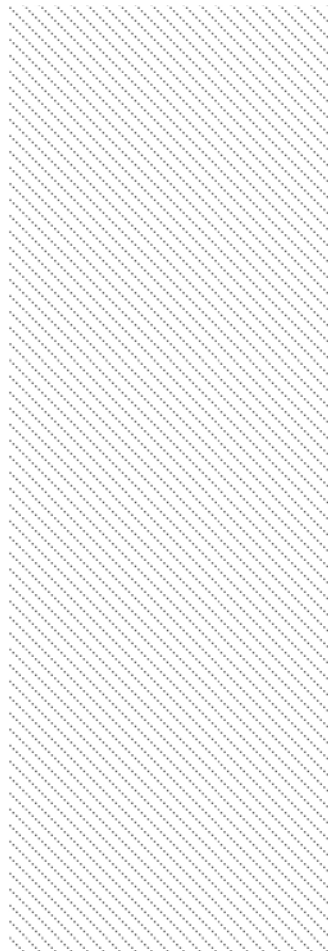
Делегација код председника општине Нови Београд 1972.

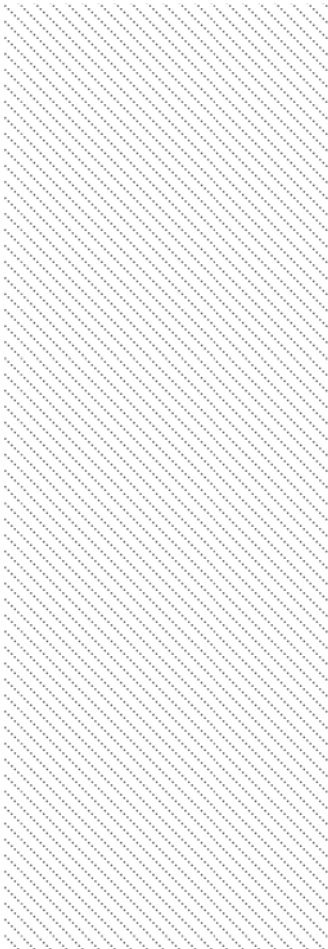
*„Библиотека Лицеј“ оснива се у години
када се навршава 160 година од оснивања
„Лицеума Књажества Србије“ у Крагујевцу.
За знак библиотеке узет је отисак печата,
његов средишњи део с обзиром Минерве код
жртвеника, на коме је герб Србије. Печат
је кружног облика, резан је у Бечу 1939, годину
дана након оснивања, с натписом: ПЕЧАТ
ЛИЦЕУМА КНАЖ: СРБИЈЕ*

С јесени 1996, крајем септембра, позове ме у канцеларију тадашњи градоначелник, тачније председник Скупштине Крагујевца, Живорад Нешић. Код њега затичем двојицу људи: први, високи, елегантни, смирени и господствени професор др Слободан Грубачић, декан Филолошког факултета у Београду; други, ситније грађе, исто тако елегантан, али слутим нешто жустрији, мр Малиша Станојевић, координатор наставе на тек основаним студијама филологије – српског језика и књижевности и енглеског језика и књижевности у Крагујевцу.

Градоначелник Нешић је кратко навео да је град спреман да помогне колико год може да студије филологије успешно започну, и обавестио ме да ћемо ја у име града и Малиша у име Филолошког факултета бринути о томе.

Тако ће почети моја сарадња са Малишом Станојевићем, која ће кроз бројне године решавања практичних питања у утемељењу студија филологије и будућег ФИЛУМ-а, прерасти у искрено пријатељство.

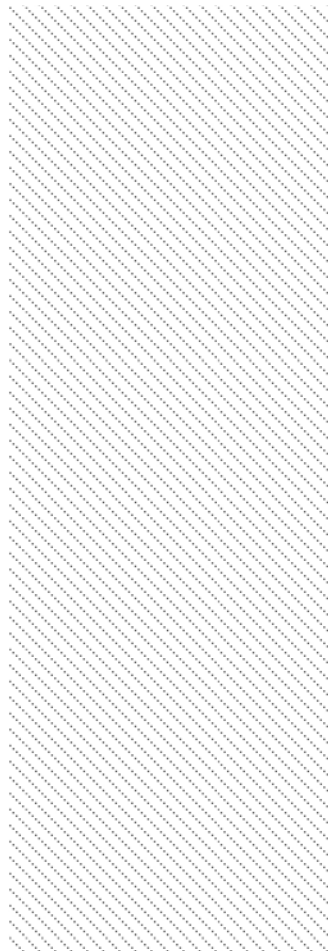
Првих месеци ћемо решавати смештај у просторијама Правног и Економског факултета Универзитета у Крагујевцу. Уз велику помоћ ових факултета, тадашњег ректора проф. др Радослава Сенића и генералног секретара Мирослава Мијаиловића, обезбедили смо учионице и амфитеатар за наставу, зборницу за наставнике и сараднике, као и канцеларије за рад администрације.

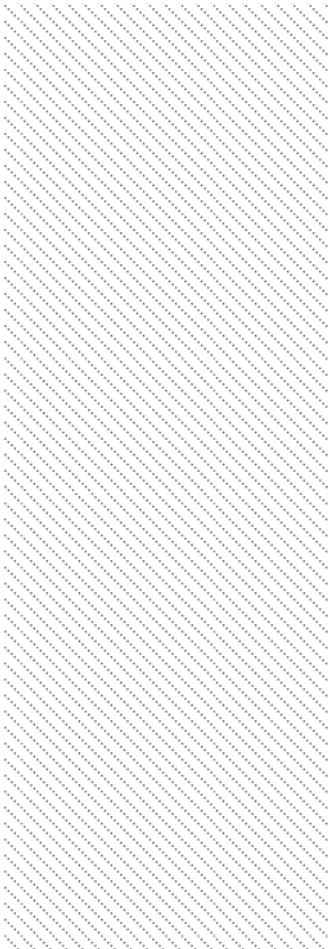
У договору са новим градоначелником Верољубом Стевановићем, донета је одлука да се у буџету града за 1997. формира посебан фонд за помоћ у учвршћивању и развоју нових студијских програма. Ја сам опет задужен да будем веза између града и Наставног одељења Филолошког факултета. Нису сви у новој градској власти били наклоњени таквом решењу, јер су неки наводили да је високо образовање у надлежности државе, а како је због политичких разлика између локалне и републичке власти тињао стални сукоб, што је провоцирало отпор према издвајању локалних средстава за ове намене. Међутим, Стевановић је одлучно стао иза те одлуке, знајући из искуства да је у временима стварања првих факултета у Крагујевцу, као темеља будућег универзитета, град пружао снажну подршку; био је и свестан значења ових студија многим грађанима који су тешком муком могли, или уопште нису били у стању, да обезбеде својој деци школовање у Београду.

Међу проблемима студија филологије било је изражено одсуство библиотеке, уџбеника, литературе... Размишљајући шта може да се учини на том плану, Ма-

лиша је предложио да се из средстава помоћи града покрене библиотека хрестоматија, које би припремили професори – предавачи у Крагујевцу –и које би олакшале студентима савладавање наставе. Малиша и ја смо ову идеју, у договору са директором крагујевачког ИДП „Нова светлост“, књижевником Зораном Петровићем, конципирали као посебну библиотеку ове издавачке куће – „Лицеј“, која је успостављала историјске везе Београдског универзитета и и Лицеума Књажевства Србског, прве високошколске установе у Србији, настале у Крагујевцу, ондашњој престоници 1839. Та идеја је прихваћена, како међу професорима који су држали наставу у Крагујевцу, тако и код надлежних у граду. И одмах се приступило припремама за остваривање. Малиша Станојевић је анимирао потенцијалне ауторе да одвоје време и припреме своје књиге за ову едицију.

Тако су већ 1998. године објављене прве три књиге у Библиотеци „Лицеј“: *Књижевност Дубровника (ренесанса и барок)* Злате Бојовић, *Критичка историја старе енглеске књижевности* Соње Деканић Јаноски и *Народна књижевност* Бошка Сувајцића. Био је то изузетан подухват, коме је основни и пресудни печат у истрајном иницирању аутора, припреми рукописа, графичком и техничком опремању, дао иницијатор свега Малиша Станојевић. А то је било тешко време, посебно због већ назначених политичких анимозитета и објективног ускраћивања пара за локални буџет. Али све је, како ми се данас чини, помало херојски савладано.

У току 1999. године, тешке године бомбардовања Србије, из штампе је изашла само једна свеска ове едиције – *Општа књижевност* Зорана Милутиновића. Ову књигу у име суиздавача – Филолошког факултета – потписује професор Раде Божовић, који је на дужности декана заменио Слободана Грубачића, али са истом посвећеношћу подржао развој студија филологије у Крагујевцу.

Следеће године, уз *Старославенске студије* Радмила Маројевића објављена је капитална хрестоматија на близу 700 страница *Стара српска књижевност* Томислава Јовановића. Опет важна књига, *Културна историја Срба* Јована Деретића, и фототипско издање дела Бранкице Пацић *The Big Ten Major Nineteenth Century American Writers* појављују се 2001. Следе *Епохе и стилови у српској књижевности XIX и XX века* Малише Станојевића и Слободана Лазаревића, па *Српска књижевност XVIII и XIX века* Мила Ломпара и Зорице Несторовић у две књиге ...

Понајвише захваљујући Малиши Станојевићу, посвећеном, амбициозном, преданом и истрајном мисионару, један ангажман на успостављању и унапређењу наставе филологије у Крагујевцу, као претече данашњег ФИЛУМ-а, израстао је у културну мисију, која је оставила трајан траг. Успостављен је историјски лук: Крагујевац је Београду даривао Лицеј, а из њега настао Београдски универзитет враћа део свог дуга и обновом хуманистичких студија.

„Лицеј“ се вратио у Крагујевац.

Живојин Р. Андрејић

МАЛИША

СТАНОЈЕВИЋ

И

ЊЕГОВ

РАД

У

ЦЕНТРУ

ЗА

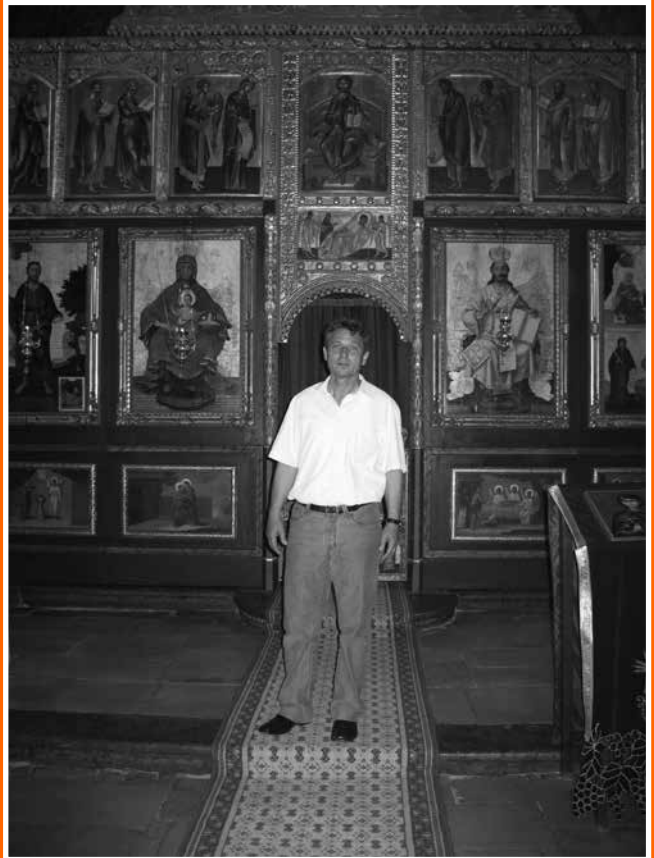
МИТОЛОШКЕ

СТУДИЈЕ

СРБИЈЕ

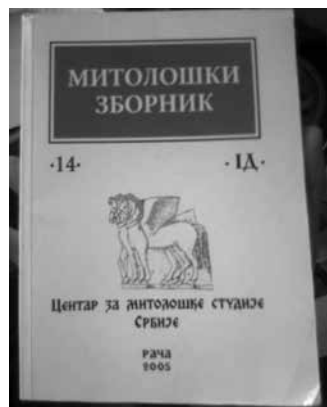
У

РАЧИ

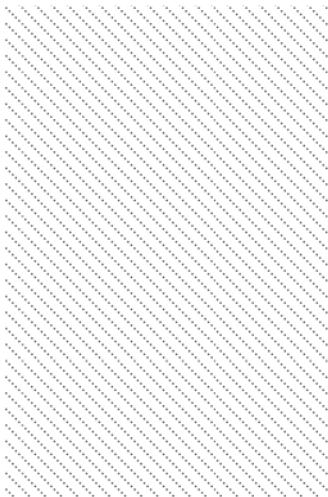

У оквиру манифестације обредних и митолошких пе-сама и игара „Кликће вила“, коју сам организовао 28. јуна 1996. године у Рачи, одржан је и први научни скуп: „Митолошко биће народа у песми и историји“, на коме су учествовали: проф. др Радмило Петровић (Београд), проф. др Ненад Љубинковић (Београд), проф. др Миодраг Стојановић (Београд), мр Радомир Ракић (Београд), Живојин Андрејић (Рача), Вида Томић, новинар РТС (Београд) и Светлана Стевић (Винча-Београд). Од учесника је тада основано Друштво за истраживање прошлости и митологије Срба. После Међународног фестивала телевизијских научно-образовних филмова Европе у Паризу, у јесен 1997. године, на коме је приказан научно-образовни филм *Трибалске гривне*, снимљен према књизи *Гривне живота* Живојина Андрејића, одлучено је да Друштво прерасте у Центар за митолошке студије Србије, са циљем да се изучавају митологије, историје и културе Срба и народа Балкана. Том приликом је формиран и Научни савет. За председника је изабран проф. др Ненад Љубинковић из Београда, за заменика проф. др Радмило Петровић, а за руководиоца Живојин Андрејић. У јесен 1998. године, изашао је први број *Митолошког зборника*.¹

Како је Центар имао за циљ да окупи научнике из Београда и Крагујевца, који су пореклом из рачанског краја, позвао сам мр Малишу Станојевића. Већ на другом научном скупу, „Корени српске митологије“, који је одржан 3-26. јуна 1998. године у Студентском културном центру у Београду, појавио се Малиша Станојевић

1 Ж. Андрејић, *Биобиблиографски речник Митолошког зборника*, Рача 2006, стр. 5-6.

са својим радом „Дрво космоса у митологији Срба – записно дрво у Шумадији“.²

Уследило је онда његово учешће на трећем научном скупу „Мит и слово“, 27. априла 1999. године у Рачи, са радом „Словити о владару: од владара ка миту“,³ а потом и на четвртом скупу „Карађорђе у миту и епици“, 30. новембра 2000. године у Рачи, са радом „Мотив убиства Војда Карађорђа кроз митолошку причу“.⁴

Године 1999, уследила је реорганизација Центра и проширивање Научног савета. За председника је изабран проф. др Миодраг Стојановић, за потпредседника проф. др Радмило Петровић, за чланове савета проф. др Марко Атлагић и др Малиша Станојевић, а за руководиоца, и даље, Живојин Андрејић. У периоду који је уследио, чланови Научног савета су представљали и редакцију *Митолошког зборника* у којем су објављивани радови са научних скупова Центра за митолошке студије Србије.⁵

Малиша Станојевић је са радом „Под шаром дуге – рођење и женидба јунака Карађорђа“, учествовао 27. јула 2002. године на научном скупу Центра у Великој Плани, „Карађорђе у приповедањима и легенди“.⁶ Научни интерес за „завичајне“ историјско-митолошке теме учинио је да се са новим радом „Историк Панта Срећковић, приповедач и драмски писац“ појави у завичајној Рачи на научном скупу „Академик Пантелија Срећковић“, 18. новембра 2005. године.⁷ Следи његово учешће на научном скупу „Академик Мирослав Пан-

2 *Митолошки зборник* 2, Рача 2000, стр. 83-94.

3 *Митолошки зборник* 3, Рача 2000, стр. 63-74.

4 *Митолошки зборник* 4, Рача 2001, стр. 97-102.

5 Ж. Андрејић, *Биобиблиографски речник Митолошког зборника*, стр. 6.

6 Ж. Андрејић, *Биобиблиографски речник Митолошког зборника*, стр. 6.

7 *Митолошки зборник* 14, Рача 2005, стр. 123-130.

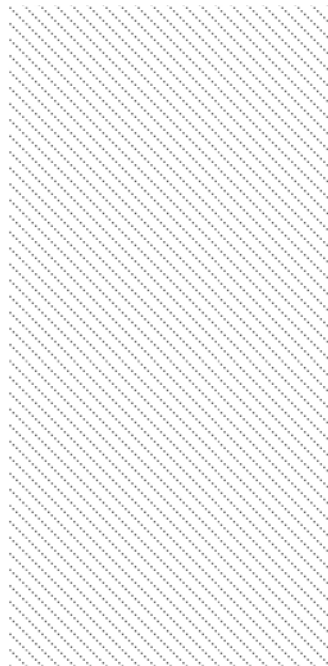
тић“, 21. маја 2007. године у Свилајнцу, са радом „Ренесанса у српској култури и књижевности“.⁸

Научни савет је наставио организовање научних скупова посвећених академицима и професорима са простора Лепенице, Ресаве и Раче. То је била прилика да се др Малиша Станојевић посвети раду академика Драгољуба Живојиновића, на научном скупу у Рачи, 14. новембра 2008. године, са критичким прилогом „Историчар опште и националне историје Драгољуб Р. Живојиновић“.⁹

Са још већим одушевљењем приступило се организовању научног скупа који је био посвећен проф. др Миодрагу Стојановићу, једном од оснивача Центра за митолошке студије и председнику Научног савета. Малиша Станојевић је са пијететом учествовао са радом „Поетика превода са становишта историје и теорије стиха“, који је излагао 14. децембра 2009 у Рачи.¹⁰

Редакција *Митолошког зборника* је проширена 2011. године и њу чине: академик Петар Влаховић, проф. др Миодраг Стојановић, проф. др Радмило Петровић, проф. др Марко Атлагић, проф. др Арсен Ђуровић (+), проф. др Бошко Сувајцић, др Ивица Тодоровић, др Малиша Станојевић, Вера Јовановић, Живојин Андрејић и Бобан Станојевић.¹¹

У периоду који је уследио учињен је велики напор да се *Митолошки зборник* уподоби као научна публикација, према свим захтевима које је поставило Министарство образовања и науке Републике Србије. Научни савет, Редакција и технички уредник су успели

- 8 *Митолошки зборник* 16, Рача 2007, стр. 185-192.
- 9 *Митолошки зборник* 19, Рача 2008, стр. 47-54.
- 10 *Митолошки зборник* 22, Рача 2009, стр. 159-164.
- 11 *Митолошки зборник* 26, Рача 2012, стр. 6.

да остваре све захтеве из упутства о изради, форме и кодификовања научних радова. Надлежна научна комисија Министарства образовања и науке је, 2012. године, постигнут резултат верификовала стављањем *Митолошког зборника* на националну листу часописа и сврстала га у категорију М52.

Митолошки зборник је добио међународни карактер са новом редакцијом: академик Петар Влаховић (Београд – Подгорица), проф. др Миодраг Стојановић (Београд), др Димитрис Вогиацис (Атина – Грчка), проф. др Радмило Петровић (Косовска Митровица), проф. др Марко Атлагић (Косовска Митровица), др Дмитар Атанасов (Софија – Бугарска), проф. др Бошко Сувајџић (Београд), др Ивица Тодорович (Београд), др Малиша Станојевић (Београд), доц. др Вера Јовановић (Крагујевац) и Живојин Андрејић.¹

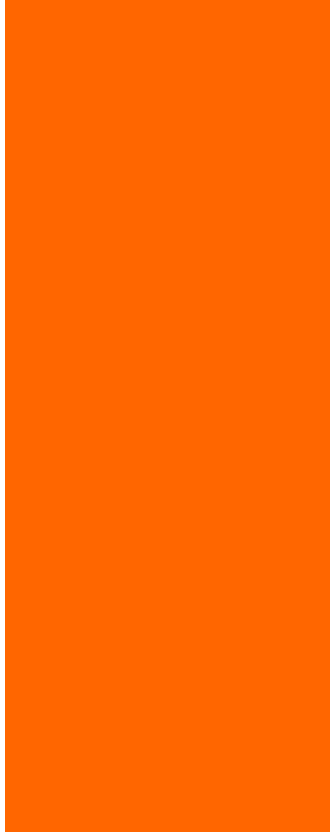
Малише Станојевића, проучавалац савремене српске књижевности и културне историје Срба, посебно се одужио завичају ангажовањем на објављивању хронике села из кога потиче, монографијом *Село Вучић у Шумадији* (2012). Као уредник и аутор текста, окупио је сараднике (Живојин Андрејић, Роберт Радић, Ивана Гавриловић, Драгољуб Јанолић) и сачинио књигу историје села, дајући печат времену које је трајало два века.

На научном скупу у Рачи, „Шумадија у историји и миту“, 15. новембра 2014. године учествовао је са радом који је посвећен најважнијој саобраћајници на Балканском полуострву, која је имала значајну улогу за српску културу, језик и књижевност: „Културолошка слика Цариградског друма у XIX веку у путописима странаца.“²

12 *Митолошки зборник* 33, Рача 2014, стр. 4.

13 Исто, стр. 513-528.

3

Желимир Вукашиновић

МАЛИША

Станојевић:

Лирска

интерпретација

ВРЕМЕНА

Свечана сала Прве крагујевачке
гимназије, промоција
Портрета народнога краља

Кулисе времена

Како је краљ Петар који је толико био омиљен у народу да је прозван и чика Пера, приказан у нашој, али и страним књижевностима у готово свим жанровима који чине ову уметност? Одговор на ово питање дао је **др Малиша Станојевић**, управник Одсека за студентска питања на Филолошком факултету у Београду и доцент за предмет „Културна историја Срба“ на Филолошко-уметничком факултету у Крагујевцу у својој књи-

зи „Портрет народнога краља“ која представља и његову одбрањену докторску тезу. Др Станојевић за НИН каже:

- У својој књици приказао сам како су Јован Дучић, Алекса Шантић, Дис, Бојић, Нушић, Исидора Секулић, Милош Црњански и многи други књижевници доживљавали краља Петра. Наравно, у ово истраживање укључени су и савременици, попут Данка Поповића и Милована Витезовића. Можда сву необичност и узбудљивост живота краља Петра најбоље одсликава чињеница да је краљ рођен по старом јулијанском а да је умро по новом грегоријанском календару. То се најбоље примећује у поглављу „Camera obscura“ – променљиве кулисе времена.”

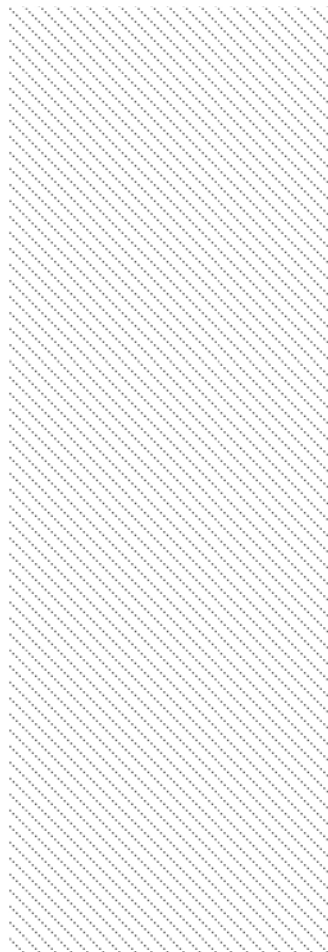
■ П. П.

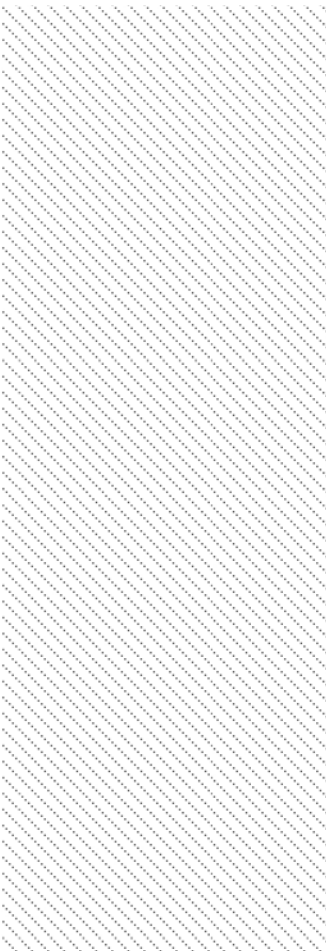
1972-1975.

Овај је рукопис посвета једној деценији сусрета који су се сажели у тренутак у коме, како се сјећам, кроз жамор свакодневног говора избија на површину и обухвата моју пажњу глас интониран у добронамјерно посредовање: „Треба бити трпељив, ... не журити испред времена.“ Благост гласа Малише Станојевића, брижност која надвладава једнократно паметовање и празно проповиједање ме привела доживљају сигурности у казаном и учинила да се тренутак преиначи у трајање, учинила је да оно што пролази може да нас, а томе смо и сада посвећени, мијења заувјек. Овај ме, најпримјереније је рећи, савјет – јер је и брига – враћа, по егзистенцију, утемељујућем питању о односу између постојања и времена и то овај пут у облику једног покушаја да се разумије и лијепим начином живота интерпретира вријеме; да се разумије смисао односа између историјског тумачења времена и примордијалног времена: наиме, рађања и умирања; да се разумије прожетост екстаза времена: прошлости, садашњости и будућности; да се преузме властито егзистенцијално вријеме у општости времена човјечанства; да се сегне ка могућности, ка слободи у стварности и илузији једног времена; да се, на хоризонту личне историје, зауставимо у току времена и погледамо уназад а да не патимо, да – умјесто да презиремо – научимо да заволимо своје (про)живљено и долазеће вријеме.

Издвојићу три мотива из дјела и живота Малише Станојевића преко којих се рефлектује опсег покренутог питања о разумијевању и интерпретацији време-

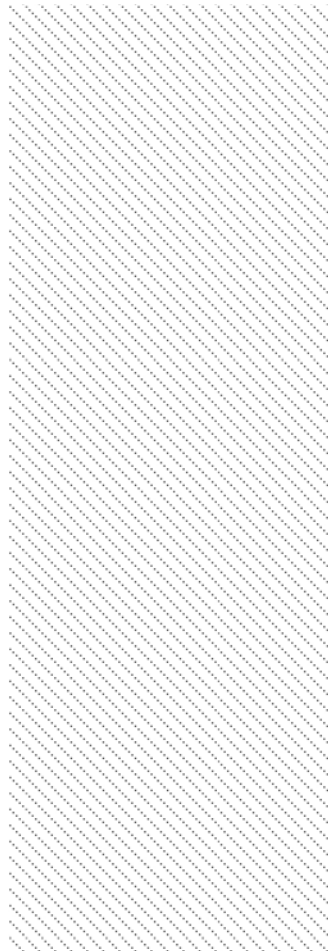

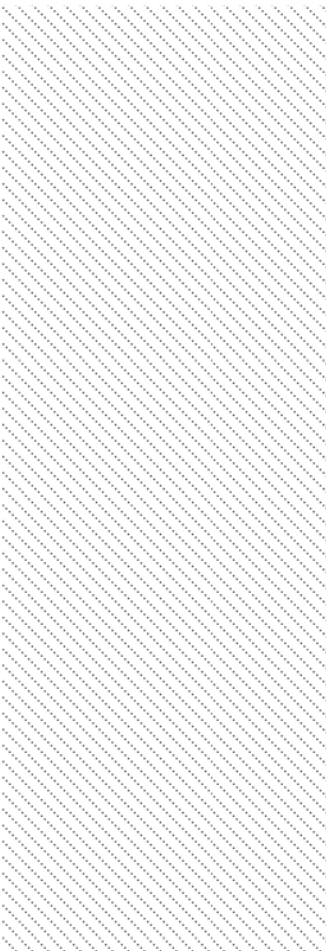

на: 1. књига *Портрет народнога краља*, 2. књиге *Осно дрво живота* и *Месец у сламеном шеширу*, 3. ручни сат који откуцава непролазно вријеме *Beatles*-а и перо које пише црним и зеленим мастилом. Ова три мотива која воде ка лирској интерпретацији времена, по својој нарави и опредјељености на слободу, превазилазе: 1. епско и идеолошко конструисање историје, 2. свођење искуства егзистенције на свакодневно, вулгарно вријеме, 3. механичко каликулисање са временом.

Књига *Портрет народнога краља* нам, својим приповједачким квалитетом и педантном анализом, приближава кроз усмену и писану традицију, кроз књижевност у најширам смислу, обликован лик краља Петра I Карађорђевића. Ова је студија, у своме већем дијелу – а моја је намјера издвојити, по наведени контекст, одређујући мотив – структурирана докторском дисертацијом Краљ Петар Први као књижевни лик у писаној и усменој традицији, коју је Станојевић одбранио на Филолошком факултету у Београду. Хотимично ослобођења од претензије да се владар епски портретира или формално историјски рехабилитује, ова приповједна анализа излази из оквира историографског штива, при томе не губећи посвећеност архивском садржају, аргументацији и језички, по саму тему, примјереном стилу. У првом дијелу књиге, тачније у трећем одјељку, Станојевић појашњава, и у виду теоријско-методолошке напомене, зашто је тема истраживања, у које смо као читаоци укључени, лик краља Петра, а не јунак... Јасноћа писања и примјетна жеља да се не пише само

тачно него и лијепо, успоставља – и по намјери, и по маниру мишљења, и по стилу – лирски амбијент у који се смјешта анализа: историјских чињеница, мита, слова и говора о владару; народне традиције као основе за причу – тиме и колективне свијести која кроз вријеме пројектује своје архетипске моделе (па тако и своју историју); природе заборављања и књижевности као облика историјског присјећања; демитологизације владара кроз дјела Нушића, Јаковљевића, Крлеже, Ћосића; краља као писца и преводиоца, те духа времена у коме се рођење, живот и смрт владара уписује у и читава кроз судбину народа. Усмјереност, не само духовна него егзистенцијална, ка књижевности, а не искључиво према историји као науци, приводи нас заборављеној, нашој, људској димензији времена, историји у којој се не региструју само чињенице које ће једном бити ревидиране, него се збивају животи, смрти, туге и радости, болести и оздрављења, наде и разочарења, падови и успони, освете и опрости, мржње и љубави... Владар је, утолико, и метафора која у себи сабира људску историју, лице је судбине народа, судбине која се, књижевним и философским рефлексијама, ослобађа фатализма, односно детерминистичког тумачења времена. Ово је лирско-метафизичко ослобађање судбине народа у времену двојако: 1. демонтира свођење протеклог времена на догађај и прошлост, те миметички однос према прошлости, и 2. демонтира функционално прилагођавање времена интересима владајућег погледа на свијет. Прелаз из епског у лирско тумачење време-

на, а овај је портрет народнога краља један од путоказа Малише Станојевића, не мора и не треба ићи преко трагичког искуства... Наиме, и овај је путоказ још једна од прилика у времену да се прелаз из епског у лирско догоди правремено, а не исувише касно. Догађање и стваралачко обнављање овога прелаза заснива мјесто на коме се огледа наше разумијевање смисла времена, сазнање о томе како живјети у историји и са историјом, мјесто у коме би отпочела – и вредновањем живота би била очуавана – историја мира.

Књиге *Осено дрво живота* и *Месец у сламеном шеширу* сам издвојио као мјере Станојевићевог улагања у, управо поменуто, стваралачко обнављање прелаза историје ка лирској интерпретацији времена. На почетку *Осеног дрвета живота* пише:

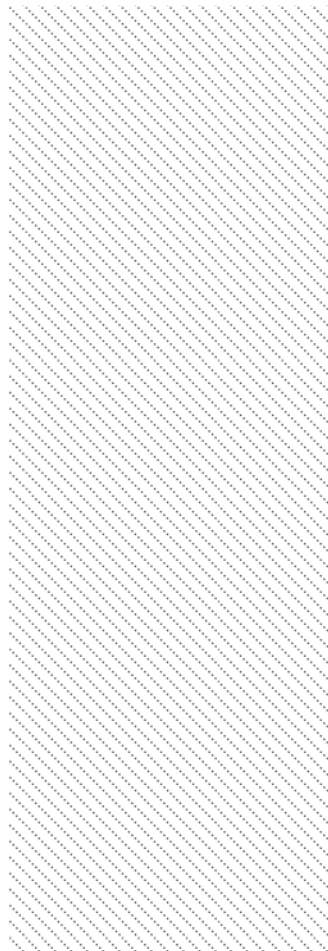
„Посвећено
непознатим људима
– мисли и речи
их описују,
као и догађаји у којима су
учествовали или живот изгубили.“

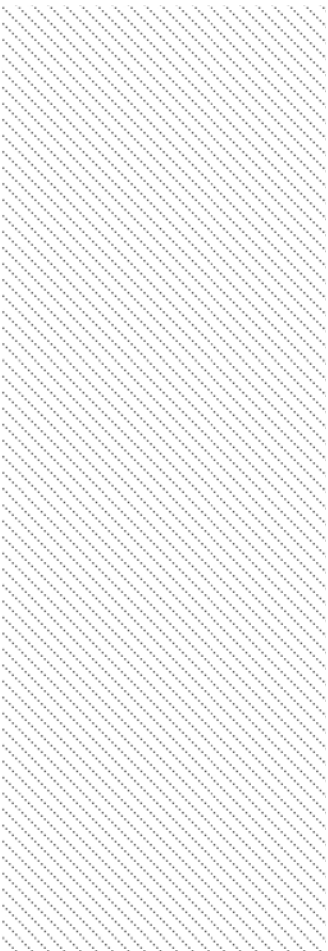
Са овом посветом је исписан усмени роман, роман који настаје кроз само приповиједање, роман који јесте прича, између осталог прича о односу љепоте и времена. Човјек у дубокој старости је, како Станојевић приповједа, изгубио љепоту, али се домогао мудрости којом „завршава посљедње мисли, склапајући хармоничну причу о свом животу и животу других, око себе у прошлости, садашњости и будућности...“ (Станојевић

1998: 21) Ову причу нико не зна унапријед, јер би у супротном историјски проблем постојања био разрешен и прича би, у таквом апсолутном – појмљеном – времену, била излишна. Једноставно: сазнање не би каснило и егзистирање би се сажело у оствареност која је изван драме питања о смислу постојања. Овако, вријеме наноси пролажење и, са тим пролажењем човјек не задобија само бол искуства које је непромјењиво него и прегледност живота. Зато се усмени романом бави свако своје приче ради, а пут ка старцу води на брдо за размишљање... Сјетих се, вођен тим путем, Епикурових ријечи:

„Ни кад је неко млад нека не оклева да се бави философијом, ни кад је стар нека не суштаје у философирању. Јер ни за кога није сувише рано и ни за кога сувише касно да се стара за здравље своје душе. А ко тврди да или још није време за философирање или да је време већ прошло, личи на онога који тврди да за блаженство време или није дошло или га више нема. Зато и младић и старац треба да философирају, један да се у старости подмлади добрима радујући се ономе што је прошло, а други, да истовремено буде и млад и стар јер не боји се онога што ће доћи. Треба, дакле, да се старамо за оно што ствара блаженство: јер ако је оно ту, онда имамо све, а није ли оно ту, онда чинимо све да га стекнемо.“ (Епикур 2005: 63)

Својим начином приповиједања Малиша Станојевић поетизира историјско искуство народа, преноси га на лични план и, као једно проживљено вријеме, враћа

га у архетипски мозаик из кога се отварају сагледани и несагледиви хоризонти живота. Прича се збива у сабирућој снази језика, сакупља искуства и тако, преко оних који су ријеђи а обдарени су вјештином приповиједања, очувава сјећање које самјерава наше набитније вријеме: вријеме које смо живјели и живимо једни са другима. Зато, али и по слободи стварања,

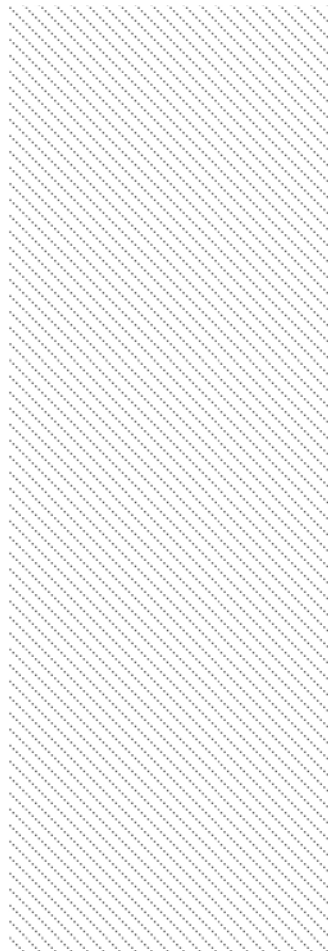
„усмени роман спада у сам врх уметничких дела, по угледу на паралелу музике васионе и моћи музичара да чује звук из космоса, тако и у огромном штиву усменог романа разних говора, моћ је писца да чује ону кратку причу којом се после бави и снагом талента и рукописа претвара у уметнички текст“. (Станојевић 1998: 50, 51)

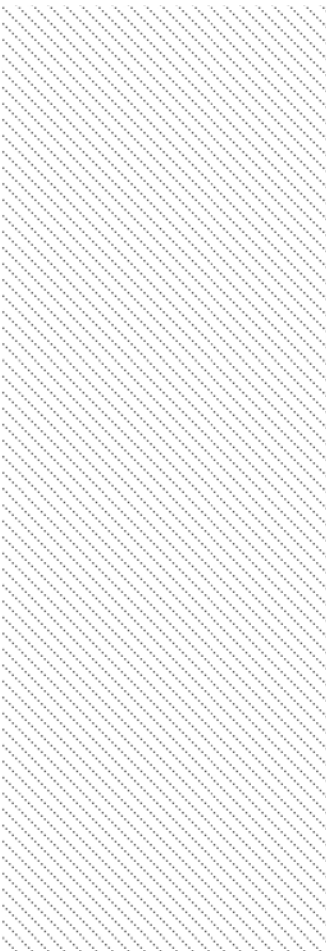
Вратило ме ово, лирско интерпретирање времена преко усменог романа, ка Кјеркегоровом виђењу естетског стадија егзистенције које нам казује да „схватање света непосредности јесте срећа“ (Кјеркегор 2009: 33), срећа која нас приводи елементарном, али запостављеном искуству:

„Када посматрам живот, посматрам га у његовој лепоти... Мени за то није потребно да лутам по свету... Доспем ли кад, станем на прозор и посматрам људе. Ја га видим у његовој лепоти па ма како он незнатан и мален био, јер га видим као појединачног човека који је истовремено и општи човек. Видим га као онога који има свој конкретни животни задатак... Он има своју телеологију у самом себи, он извршује свој задатак: он ће победити ја то видим... Убеђен сам: он мора победити. Зато је његова борба лепа... Кроз ову веру видим лепоту

живота. А ова лепота коју ја видим нема ничег болног и сетног што је неразлучно везано за лепоту природе и уметности, нераздвојно чак од вечне младости грчких богова.“ (Кјеркегор 2009: 43)

Простор у коме дијелимо своје постојање, у коме смо сви сапутници и саучесници, биљежи вријеме које се не може механички самјеравати, па се оно, иако најбитније, понајприје заборави у преокупираности свакодневним животом. А управо то, најбитније вријеме, откуцава ручни сат са црним каишем и словима извијеним у савршени облик културе, у *rock 'n' roll*, у побуну генерација која је имала снагу да заустави рат, да пожели слободу и да – већ у тој жељи – буде слободна, да се нада и изабере љубав, да не познаје границе, да плеше и пјева, да гради мир, да промјени свијет. На лијевој руци Малише Станојевића је, примјетио сам у првом нашем сусрету, сат на коме, као да је рукописно – црним мастилом исписан један животни исказ: *Beatles*. Перо којим је, за свога радног вијека, потписивао факултетске дипломе и документа пуњено је црним мастилом, а зеленим оно којим испишује стихове и ријечи заплетене у приче пуне слика и које немају краја. Увремену које је технолошко, у коме су слова дигитална, пером које не трпи аљкавост, које тражи вјешт покрет руке да би писало, осликан је један карактер у својој званичности, у достојанствености, и у својој лирској виталности. Књига Месец у сламеном шеширу је књига поезије, књига која је писана зеленим мастилом. Када бих замислио портрет једног сусрета, он би све што

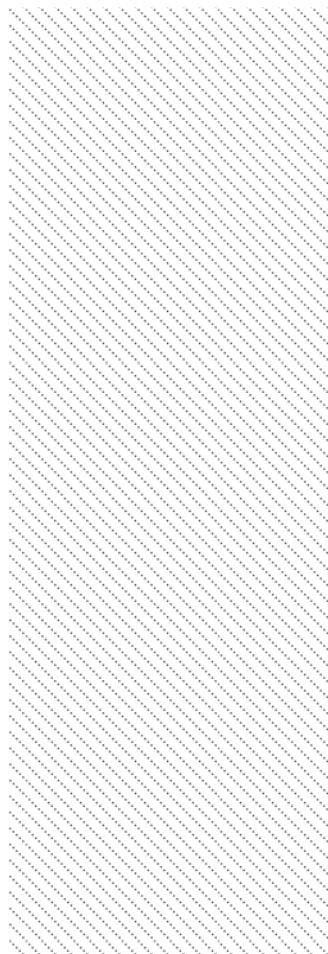
је наше, људско, показао као вриједно живљења зато што смо изабрали да дијелимо своје неминовности. Та слика, тај портрет сусрета, би изгледао овако: збио би се у срцу Шумадије, на висоравни гдје је израсло и траје једно дрво, уз сеоски друм... Знао би, јер ми је неко, негдје и некада, налазећи се на трагу усменог романа, испричао да је то дрво некада престало да листа, да су га црвоточци нагризали и бијесне муње тукле, ... и да је опет пролистао као да се укорјенило у вјечитом прољећу, вјечном подневу човјечанства, у самоме животу. Под крошњом дрвета живота био би постављен сто. Ко год да сједне за тај сто појавом срaste за дрво чија се ведро зелена крошња разлистала у море плавог неба. Пролазници би застајали пред љепотом дрвета и, видјевши цјелину, не би могли опазити оне који сједе за столом и разговарају... Дуго разговарају, дуго... – као да старе приче препричавају и неке, још љепше, измишљају. Улазим под крошњу... На столу затичем једну пјесму писану, никад маслинастом, увијек ведро зеленом бојом. Сједам за сто и читам...

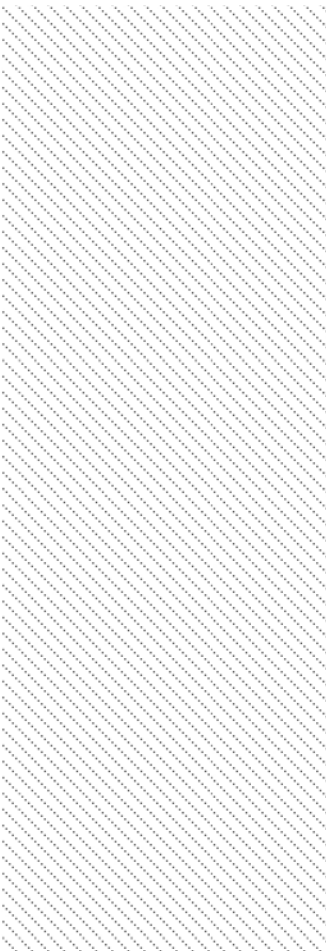
БРЗОПИСАЦ СТИХОВА

Улазим у град који сам видео давно
Трагајући за брзописцем стихова
Мастиљаве мрље откривају карактере
Ружне кокошке падају Погођене лаким пером
Месец посрће и губи светлости
Погибе у незгодан час моје љубави

Човек свира склапајући слику улице
На малој хармоници
Дете га гледа Дете не може да га позна
Дете у руци држи пластичног зеца
Трчи око шешира са ситним новчићима
Трчи за лепом животињом коју носи ветар
Брзописац стихова се јави Склон преварам
Да памти Говори ми Да се сети
Лирског фрагмента живота прошлог
Да нацрта небо и обоји га мраком
Сакривен иза сенке под слабим светлом
Пророк да се појави Отварајући лажне очи
Говором у јунака да те претвори
Да те одведе девојка вилоока која кружи
Изнад твоје главе и додирује те ногом
Ослањајући се врховима прстију Изнад чела
Нацртане голубице која ће да полети
Остављајући тело да га носимо
Немоћно и бескрвно
Стих модрог печата Погоди брзописца
Паде сломљена ћурка из просутог ваздуха
Не дише лажљивац Претвара се у мртваца
Само да не упише ветрове који долазе
И покажу ми путеве излаза из града
Који сам видео

Неопажено, читајући се изгубих у пејсажу једног сусрета, ишчезнух под крошњом дрвета живота, јер они који су били у пролазу, који су увијек у пролазу,

нису могли да ме виде. Сваки човјек треба некада да стане, да увијек не жури, да у току времена пронађе своје мјесто за сједење, да има своју пјесму... Малиша Станојевић је своју пјесму по перу и вјештини у времену изабрао и одавно је својим животом присвојио.

* * *

Епикур 2005: Епикур, *Основне мисли*, Београд: Дерета.

Кјеркегор 2009: Кјеркегор, С. *Човек и дух*, Београд: Партенон.

Станојевић 2005: Станојевић, М. *Портрет народнога краља*, Београд: Филолошки факултет, Дерета; Крагујевац: Филолошко-уметнички факултет.

Станојевић 1998: Станојевић, М. *Осено дрво живота*, Београд: Монд.

Станојевић 1999: Станојевић, М. *Месец у сламеном шеширу*, Београд: Темат.

Бошко Сувајџић

**Портрет
НАРОДНОГА
ПЕСНИКА**

Промоција књиге *Месец у сламеном шеширу* Сремски Карловци 1999.

Малиша Станојевић је, несумњиво, стваралац несвакидашњег нерва и истанчаног рафинмана. Човек који је утемељио Катедру за српски језик у Крагујевцу, стуб Филолошког факултета Универзитета у Београду преко 40 година. Уређивао је и водио студентску службу строгом педантношћу, сигурном руком и црним налив-пером. Песник у души, сликар у оку, књижевник по вокацији, Малиша је био и остао појам лојалности кући у којој је радио, оличење професионалне врлине. И они који су га волели и они други који су изабрали да то не чине, Малиши Станојевићу су признавали високе организаторске способности, ретку марљивост и благу шумадијску упорност. Под Малишином управом, студентска служба је постала оно што је одувек и свуда морала да буде, а што се у пракси тешко постизало: поуздан административни центар једне од најзначајнијих националних високошколских установа у Србији.

У поезији смо се Малиша и ја дружили на различите начине. У критици, на представљањима наших песничких књига, али и на музичким перформансима са Радосавом Рацом Мајдевцем и другим непоновљивим људима нашег доба. Свирали смо и певали, између осталих, песму „Видиш, Мали, оно дрво горе...“ Када је Малиша Станојевић направио омаж Булату Окуџави учинио ми је част да, заједно са Мином Ђурић, изведем мени најдражу Окуџавину песму, „Молитву за Франсоа Вијона“. И на томе му хвала. Поводом Малишиног записа о животу једног Храста *Старац из Мандића* написао сам и компоновао и један свој запис о њему. Дајем га на

Понедељак 27. јун 2005. ПАЛТИКЛА 16

КЊИГА О СРПСКОМ ВЛАДАРУ
Петар Први
народни краљ
Значајна пањња у делу посвећена је предању и историјској прози

У Доку културе Студентски град представљена је књига др Малише Станојевића „Портрет народног краља“ у издању Филолошког факултета и „Милој штампари“.

У уводном делу приказан је најзначајнији филолошки запис о Србији и Србији из 1904. године који је под заштитом државе као документ од изузетног значаја за историју. На филолошкој траци је запис о кнезину Београд са почетка века, кнезине краља Петра Првог, сестра војних трупа из Баланчичког брда.

О њима су говорили Боско Сувајџић, доцент Филолошког факултета, Дедан Обрадовић, историчар, и Драган Мраовић, песник и преводац.

„Портрет народног краља“ настао је сугубо личним истраживањем аутора о овој теми уз помоћ проф. Јована Дергића, проф. Дрскокуба Жамовића и проф. Силвије Језушића о српским владарима 19. века и владају из српске историје које је тема ове књиге.

Петар Први Карађорђевић спада у историјске личности које су ушле у историју и остале крајем различитих књижевних разлога – колонијалних и индивидуалних. Књижевноисторијско истраживање Малише Станојевић је обрало велика брда песма, прича, гуглања, ситна, романа, драме

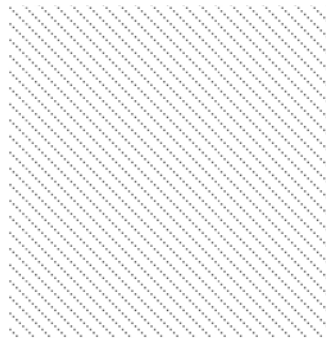
НАСЛОВНА СТРАНА КЊИГЕ

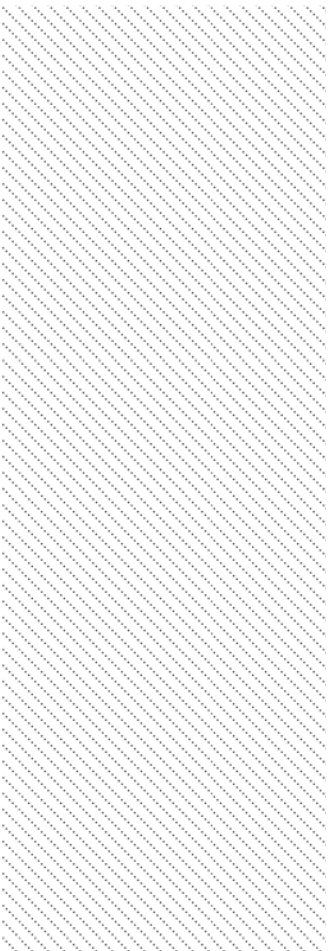
... што она, да би нам осветлила лик краља Петра и потпуно метафору изражене из наслова књиге, нешто постоје, понављање, постојење.

Значајна пањња у делу посвећена је историјском предању и историјској прози као и насловном стваралаштву о краљу.

Књига је наша вољашта, она је први научни рад, изузетно обиман, о овом владару као књижевном лику у насловој и уметничкој традицији.

Г. А.

крају текста, у прилогу. А надам се да ће бити прилике и да га изведем уз гитару.

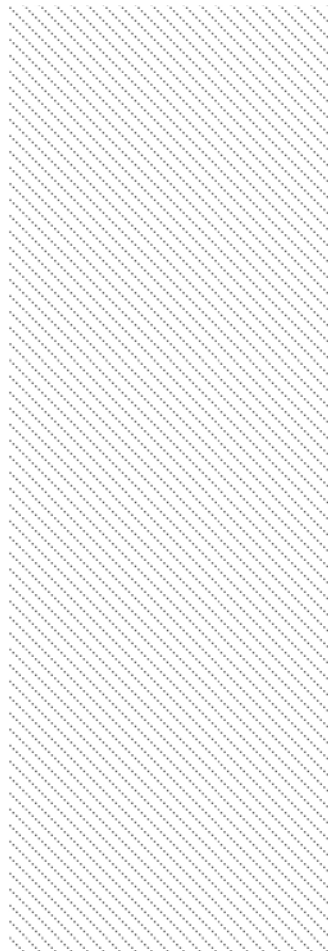
Малиша је по много чему завичајни, шумадијски песник, добротвор и задужбинар. Градећи месну цркву у својим родним Вучићима, он се руководио народном мудрошћу да док је цркве и библиотеке, дотле за народ има живота. У свом родном селу Малиша би увек некако порастао. И мада је свуда, и у Београду, и у Крагујевцу, био свој на своме, у Вучићима је био то некако понајвише.

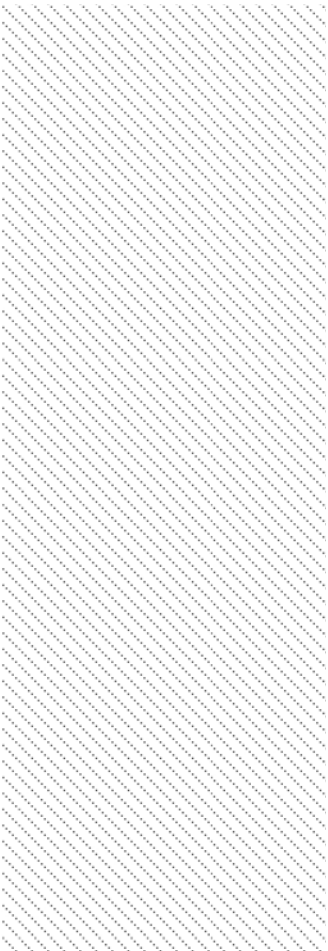
Рекао бих и неколико речи о најзначајнијој научној књизи др Малише Станојевића, *Портрет народнога краља* (2005). Већ самим избором теме, монографија М. Станојевића упућује на једну државотворну концепцију српске нововековне историје за коју је аутор био припремљен неколиким разлозима. Пре свега, својим шумадијским пореклом и личним увидом у култ Карађорђа и духовног присуства краља Петра Првог на Опленцу, у Шумадији, у Тополи. Затим, као дете из народа, правим народским разумевањем побуда и начина размишљања народнога краља, коме је на уму, и у првом плану, увек била добробит и потребитост српског сељака и српског народа. И, најпосле, схватањем значаја које су активности краља Петра Првог имале на плану развоја српске културе и науке, превасходно са становишта тумача историје српске књижевности на прелому векова.

У монографији Малише Станојевића веома је занимљив одељак који прати процес повратног утицаја

усмене епске традиције на историју. Тако краљ Петар учествује у устанцима у Херцеговини под псеудонимом Петар Мркоњић. А Петар Мркоњић је, по Качићу, ускок из Имотске Крајине. Помиње се већ у *Ерлангенском рукопису*, међу песмама једног од наших најстаријих рукописних извора са терена Војне границе из 18. века. Мркоњић Перо је ту представљен као сењски јунак, у друштву са Сењанин Иваном и чувеним војводом Јуришом. С друге стране, обликовање типа идеалног владара у колективном народном памћењу аналогно је стварању лика кнеза Лазара као идеалног владара у историји, епској песми и хагиографској литератури. Идеалан тип владара јесте кнез Лазар. То је тип светог владара-мученика. Малиша Станојевић добро примећује да је краљ Петар I Карађорђевић наставак исте оне владарске традиције и линије која се темељи на државотворној идеологији светородне династије Немањића.

Монографија о краљу Петру заиста представља портрет народнога краља. Поред историографије, књижевности, публицистике и уопште вербалних уметности, она проучава и ликовна представљања краља Петра у дијахронијској перспективи, пластично описује инсигније његовог владарског достојанства, дочарава нам спољашњи, и често варљиви изглед ствари и људи у времену. Спољашњи изглед краља Петра, његове жене кнегиње Љубице-Зорке и других јунака, извајан је са раскошном декоративношћу. Он је увек поткрепљен и унутарњом психолошком карактеризацијом јунака

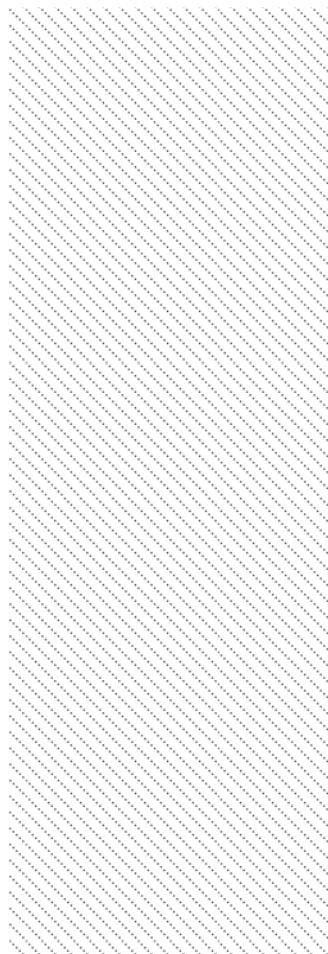
и аргументованим образлагањем система мотивација који узрокују њихове науме и историјска предузећа. О збивањима на двору, интригама, лажима, преварама и људским сујетама говори се једном посве модерном, драмском техником, која сеже до узбудљиве нарације политичког трилера, као што је рецимо случај у вези са околностима око Мајског преврата 1903, Малиша Станојевић врло луцидно располаже средствима психолошке карактеризације јунака. Прецизним психолошким одредницама он ваја упечатљив портрет народног краља.

У својој књизи аутор покушава да направи јасну дистинкцију између лика краља Петра у историји и у књижевности. Често је, међутим, немогуће жанровски разлучити оно што је фактографска чињеница од фикционалних жанрова, као што су историјско предање, анегдота, шаљива прича, мемоарска цртица. Књижевни поступак Малише Станојевића је следећи. Он најпре теоријски дефинише дело, податак, или спис о коме је реч. Затим даје његов жанровски опис, у покушају да га књижевноисторијски и књижевнотеоријски система-тизује и класификује. На крају га ставља на увид и читаоцима, најчешће у врло добро погођеним изводима. Напор да поједине догађаје и поступке својих јунака коментарише према свом списатељском сензибилитету, дакле на поетски начин, понекад замагљује суштину онога што аутор жели да каже.

Књига *Портрет народнога краља* настала је као резултат дугогодишњег истраживања, како аутор у пред-

говору вели, али и као резултат љубави према српској националној историографији и српском народу. Краљ Петар Први историјска је личност необична по много чему. Као јунак, војник, авантуриста, козер, љубавник, светски човек, он је истовремено био и мудрац, филозоф, владар, преводилац, националиста, патрон целог једног народа. И ова књига необична је по много чему. По свом изузетном изгледу, укусној опреми, квалитетној штампи. По темељном захвату у историјску грађу и дубоком сагледавању друштвених околности у којима се јунаци крећу и делају. По покушајима да се свеобухватно представи и образложи дух времена, пре свега када је реч књижевном духу. И, највећма, по поглављу *Saetera opscura – променљиве кулисе времена*, у којем је дат јединствен визуелни поглед на једну од најзначајнијих епоха у историји српског народа. Схвативши визуелно дух времена, овде је процес историјске модернизације Србије представљен техником покретних слика, тако да упоредо са портретом народнога краља пратимо и историју развоја дагеротипије у Србији, преко пожутелих и од ока јавности скривених слика старих фотографа. У неразлучивом и модерном синкретизму, реч и слика наступају заједно, да би слика исприповедала, а реч описала једну од најзначајнијих фигура коју је српска нација имала у својој историји. Модерна, узбудљиво писана, занимљива, књига Малише Станојевића ће, у то сам уверен, претрајати време свога аутора.

И, на крају. То што сам могао и могу да се назовем савремеником и пријатељем Малише Станојевића за мене није мала привилегија.

Бошко Сувајић

СТАРАЦ ИЗ МАНДИЋА

*Видиш Мали, видиш Мали
оно дрво горе,
видиш Мали, видиш Мали
оно дрво горе?!*

*Оно дрво, оно дрво
храст је из Мандића,
оно дрво, оно дрво
храст је из Мандића.*

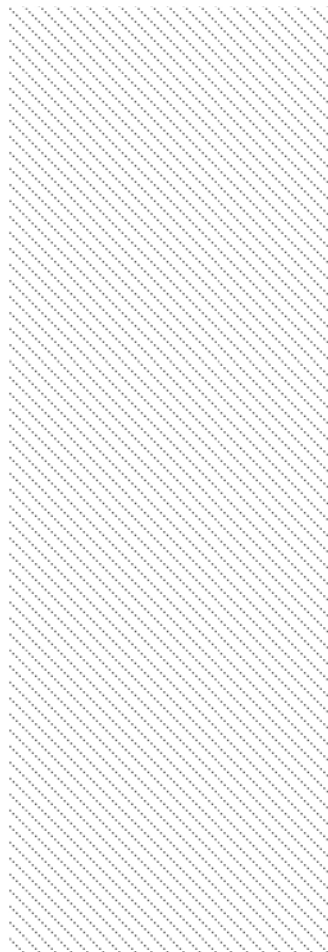
*Под храстом је, под храстом је
Ружа Смиљанића,
под храстом је, под храстом је
Ружа Смиљанића.*

*Са муњом се поиграва,
под облак је баца,
са муњом се поиграва,
под облак је баца.*

*Пуче громак, пуче громак
у оно дрво горе,
пуче громак, пуче громак
у оно дрво горе.*

*Оде запис, оде запис
на две – на три поле,
оде запис, оде запис
на две – на три поле.*

*Само Ружа Смиљанића
још по срцу шеће,
само Ружа Смиљанића
муњама се меће.*

Слободан Лазаревић

**Записно
ДРВО
у
безбожно
ДОБА**

MALIŠA STANOJEVIĆ: "OSENO DRVO ŽIVOTA"

Tragom narodnog pripovedača

Uspostavljanje jedan osoben sistem destrukcije forme i strukture, Mališa Stanojević je svoju literaturu građevinu nazgled lišću osnovnih postulata i elemenata proze. Po tome bi, u sništu žanrovskog oblikovanja i unutrašnje kompozicije, proza „Oseno drvo života“ mogla biti u bližem određenju locirana uz iskustva postmodernističkih okruženja. No čini se da je to samo spoljna tangenta ovog dela, a da su njemu unutrašnji slojevi i po formi i strukturi građe, dominantno oslonjeni na tradiciju savim starih modela pripovedanja, pa i onih koji dosežu do najstarijih književnih epoha i dela, uključujući i ona prebiblijska. Gnomska upitnost nad izvornim i svevremenskim smislom života i odgometkom smrti, a sa druge strane, kao parabola pitanje smisla stvaralštva i pisanja, predstavljaju kružnicu u kojoj obitava duhovni i intelektualni prosek ovog pripovedanja.

Ipak, ma koliko ovo po sebi bilo dovoljan razlog za prozno istraživanje i dalje romaneskne zahteve, Mališa Stanojević je na taj razni građenje svoje proze, učinio zaokret, napuštajući postupke koji su imanentni čvršćim prozom formama, i kao za cilj ovog proznog nameta, u prvi plan stavio analizu i same metode knji-

ževnog rada. Dakle, umesto građenje nobičajnih strukturalnih delova i njihove inkorporacije u jednu koherentnu celinu, što i jeste postulat jednog tradicionalnog, klasičnog pristupa prozi, Stanojević je pristupio i razgradnji celine, ali i raščlanjivanju svih elemenata koji čine prozno štivo, a pogotovo roman.

Usmeni pripovedač je zapravo jedini autentični stvaralac, on je mudrac jer čuva priču, a pisac-literata tu priču razotkriva, prepričava, prilagođava, ili kako na jednom mestu u romanu stoji, ta priča se „kazuje od kraja prema početku“. To je i poetika ove proze, literarno

prozama kao što su „Iz tamnog vilajeta“ i „Zapisi o darovima moje rođake Marije“ Momčila Nastasijevića.

Svaka za sebe od ovih priča u romanu, koje se mogu posmatrati i kao narativne jedinice, mogu se čitati kao samostalne proze. Ali ako se sagleda celina ovog romana, lako se uočava da delovima, ako se izdvoje, nedostaje nekoliko bitnih elemenata koji zaokružuju prozno delo. Upravo je to ono vezivno tkivo koje je ovu prozu čini celovitom, ili kako je autor na nekoliko mesta naziva - mozaikom, ukazujući da postupak razgradnje dela funkcioniše kao nova mimetička stvarnost. Slični postupci došli su iz latino-američkih

s r e d -

njovekovne književnosti, ali i slojevima koji postoje u duhu naroda ovih prostora, a nisu klifirani umetničkim modelima. Kao vrhovni stožer ove mitaone konstrukcije, kao i kod svih velikih mitologija, postoji jedan motiv, koji se prepriče kroz sve doživljaje. To je drvo, drvo-zapis, sa svim svojim nebožakim atribucijama. Kako je po tome ovaj motiv-simbol izdvojen iz religijske teogonije, ne može mu se dati naravno božanstva, ali besumnje, on isključuje antropocentričnost koju prihvata dub zapadne civilizacije. Možda bi se u toj dihotomiji mogao naći i odgovor, šta je filozofija ovog motiva, pa i šire, celog tog misaonog koncepta koji je dao Stanojević u knjizi. Naime, Stanojević u tom razmeđu locira i filozofiju ovog tla, kako sam kaže, između dve carevine, ali ne samo one geopolitičke, već i one duhovne. Ta raspolućenost duše čoveka ovog prostora, relativizuje sve velike sisteme i filozofije: „Struktura ovakvog kazivanja izražava izopacenost ljudsku i pokazuje svu lakoću, kojom se sačinjava spiritalni sistem i umišljanost“.

■ Radomir Glušac

delo nije stožer duba, od dela se potaži, njegovim tumačenjem i razgradivanjem ide se u dubini smisla, a ne obrnuto. I ako bi se moglo tražiti srodnništvo ove proze u našem književnom nasleđu, „Oseno drvo života“ korespondira sa

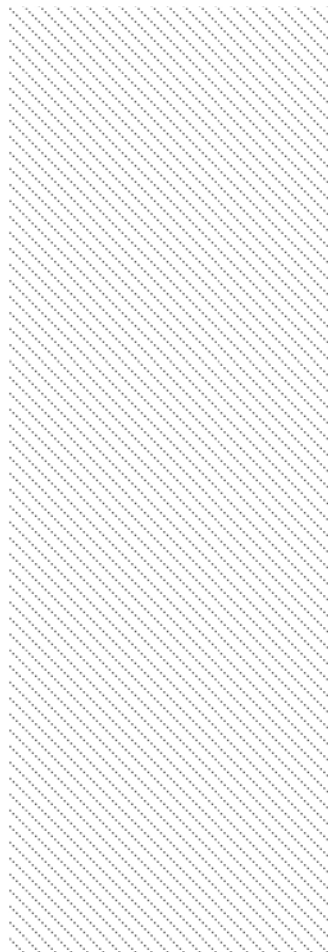
kušavalo primeniti ono što je uočeno kao odrednice ovih i sličnih dela, na primeru romana „Oseno drvo života“, moglo bi se, naravno krajnje uslovno, propaći da mitologija ove knjige počiva na arhetipovima naše narodne i srpske

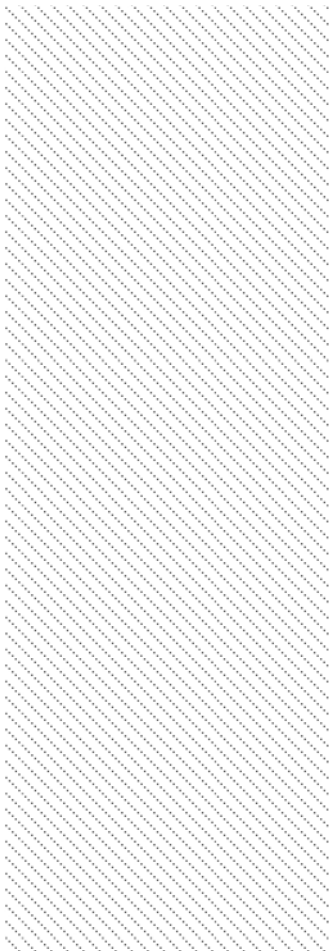
Последњих неколико година прошлог века, Малиша и ја смо проводили у разговорима о „стаблу космо-са“ тј. о „записном дрвету“, како је свет Шумадије називао столетно дрво, најчешће храст, у које је урезан крст и где су се у одређено годишње доба вршили верски обреди. Та стабла била су претеча цркава брвнара.

Повод овим разговорима налазио се у чињеници да се Малиша спремао да објави друго издање свог романа *Осено дрво живота* (1996), а ја, у сарадњи са Предрагом Михајловићем Цилетом, фотомонографију *Старац из Мандића* (1999).

Сродну тему нисмо случајно одабрали. И поред чињенице да смо у дечачко наше доба одрастали у различитим срединама – ја у граду, он на селу – стварне разлике није било. Обоје смо имали привилегију да ставамо и сазревамо под широким небом Шумадије, од Крагујевца до Раче, да на том потезу не само осетимо већ и додирнемо усковитлану природу, да у неком њеном скривеноме кутку играмо жмурке, у брзини поветарца и ритму лишћа препознајемо говор брзалица и разбрајалица, да би нам, најзад, много година касније, незаборавни професор Радослав Јосимовић, све те додире означио као „несамерљиво, а разноврсно дисање космоса“.

Од Војиновца до Вучића, села за које смо тада на различите начине били везани, *живело* је у то време још много „записних стабала“, али је нашу пажњу привлачила старина која се већ два и по века башкарила у Мандићу, на месту звано „Лукино“. Имање је припадало надалеко угледном и поштованом домаћину, солунцу Милораду Мици Ђурићу, оцу професора Војислава Ђу-

рића и деди Милорада Мише Ђурића, дугогодишњег главног и одговорног уредника Српске књижевне задруге, који, такође, није одолео да овај хрст-запис не овековечи у свом роману у стиху *Лед у винограду*. Како је растао, гранао се и листао кроз време, тако су и Ђурићи стасавали и били учесници у бурним временима историје Шумадије и Србије.

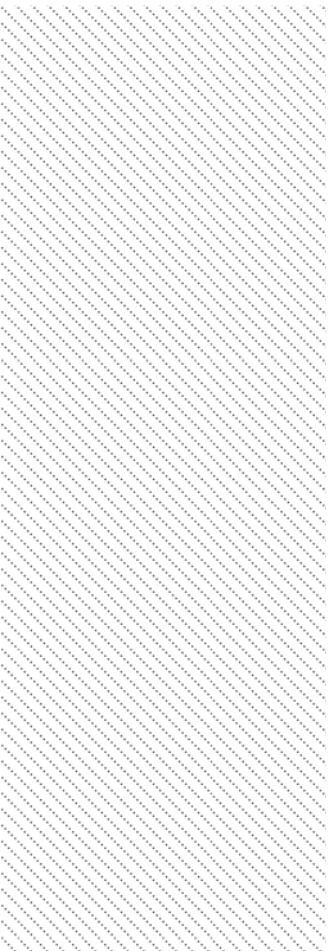
А колико су ти простори хрстове, церове, брестове и друге шуме могли бити непрегледни, сведочи и испутни детаљ једне Војине приче, о његовој баби Пауни, која је, кажу, када је у 104-ој години ослепела, престала да узима храну како би себи прекинула живот, јер јој се он (живот) одједном учинио бескрајно дуг и у новим условима неподношљив. У младости знала је она за зимских дана да са братом пође у Крагујевац. Она на коњу, брат испред ње, са секирчетом у рукама. Путују они тако кроз једва видљиву таму шумских предела који их чувају од могућих изненађења, понајвише од хладноће, а монотонију пута прекида само удар секире којом брат зарезује знаке у стабла како би у повратку могли да нађу пут до куће. Као у бајци о Ивици и Марици. Негде на средини пута, Пауна због врућине скида са себе тежак, топли гуњ, док изнад њихових глава, високо над крошњама које се и не виде, хуји ветар и пада снег. Из шуме излазе тек кад стигну у предграђе Крагујевца, а по Војиним речима, то је тада могло бити негде где се данас налази Нова црква и епископски двор Епархије шумадијске.

Са још увек приметно у кору урезаним крстом око Старчеве дуговечности, још увек су се испредале приче. Он није само запоседао Малишину и моју машту,

већ нам је у одређеним животним околностима давао и снагу да подносимо „тај грозни живот“. Примајући многобројне дарове од пријатеља, али и најдражих непријатеља, ми смо даривано узвраћали истом мером понајвише захваљујући Старцу, јер смо снагу и охрабрење црпели из његовог корена и ведро зелених крошњи.

Данас, кад године све брже пролазе, из рапортарнице личне историје све радоснији извлачим дуге летње дане, та „унутрашња годишња доба“ за која Паскал каже да се не поклапају свакад са „спољашњим годишњим добима“. Пут којим ме је баба водила до записа и њена наваливања да му ипак, и увек, поново одемо у госте, данас не доживљавам као њено сујеверје, него као притајено, у њој увек присутно осећање да је човек и цео свет око њега жив, па да у том погледу, нити дрвеће, а ни биљке, нису изузетак и да све што постоји, од невидљивог делића космичког праха па до неког коначног облика, има свој изрок и потчињава се најстрожој нужности.

Сећам се да сам је приликом неких посета запису питкивао да ми каже или исприча нешто више не само о пореклу овог, већ и пореклу и животу других стабала. Баба је на ту моју дечачку радозналост увек одговарала једном истом реченицом: „О дрвећу се не говори, о дрвећу се ћути.“ Њен одговор тада нисам разумео. Нисам сигуран да и данас могу да одгонетнем значење ове реченице. Можда се дубоко у њој скрива древно народно веровање да одређене групе људи (кланови) воде порекло од појединих биљака и животиња (тотема). Временом, односно са развојем родовског друштва у сложеније друштвене организације, веза о наведеном пореклу се губи. Међутим, у извесним случајевима тотем задржава везу са

митским бићем које га је наследило. Отуда се у речима моје бабе „да се о дрвећу ћути“ имплицитно каже да су поједина дрвета станишта божанства и свих божанских атрибута, па отуда о дрвећу више ваља ћутати него говорити.

Пророчки нам је већ у детињству говорио да за данашњег човека нема лека – ако и победи своју личну слабост, физичку или психичку, ако из сопственог затвореног света изађе у живот, чекају га неки нови усређитељи који му обећавају рај и само рај. Мада у тим еденским вртovima сами никад најрадије не би живели. Јер уз све најразличитије потребе, човек има једну сталну, која се обнавља циклично – жудњу да преуређује свет према сопственим идејама, да ствара пространства у којима је једини, неопозиви господар.

Но, времена су таква, свет је поодавно искочио из свог сопственог зглоба, како је тврдио мудрац из Стратфорда на Евону, па је отуда и било могуће да црви, ти неуморни глодари свих ствари и столетни храст-запис преодену у прах. Да ли је то дијалектички или иронични смисао постојања? Још једна чулна поука човеку да је смртан. И утолико *присутнији* што је смртан!

Отуда, драги мој Пријатељу, желим ти да још дуго на сунцу успомена, детињих већ избледелих, попут записног дрвета, уживаш у пензији. Али не заборави да не случајно је тај облик егзистенције означен и као *мировина*. Она је први степен ик и припрема човека да се (по)мири са својом *коначношћу*.

Славица Гароња-Радованац

**МИЛИЦА
ЈАНКОВИЋ**

**у
СВЕТЛУ
истраживања
Малише
Станојевића**

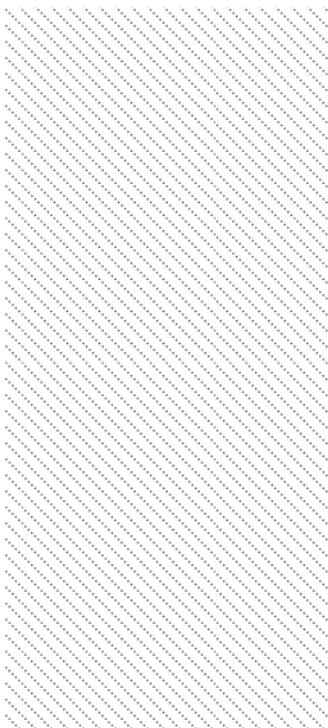
Одбрана докторске дисертације 2001.

У тренутку када се, са почетком 21. века нагло развио интерес за женско књижевно стваралаштво и у српској књижевности, као израз сазрелог духовног тренутка, са првим синтетичким студијама¹, научним скуповима², пројектима³, студијским курсевима и већ бројним одбрањеним мастер и докторским радовима најмлађих академских генерација, као и зборницима радова, посвећеним неким (поново откривеним) српским књижевница наше прошлости⁴, али и савременицама⁵, на посебном значају добија студија Малише Станојевића о Милици Јанковић, једне од готово заборављених књижевница између два рата, (одбрањена као магистарска теза 1977), у часу када је присуство и истраживање жена писаца у официјелним историјама српске књижевности и њихово тумачење у критици било готово минимално. Рад добија на значају, јер је и Милица Јанковић, једна од књижевница која својим респективним опусом, ни до данас није ушла у орбиту озбиљнијег научног изучавања и вредновања, те стога, рад Малише Станојевића и до данас можемо сматрати у том смислу, пионерским, па и незаобилазним, за свако будуће изучавање обимног прозног опуса ове књижевнице.

(...)

Отварајући проблематику појаве жене-писца и њеног места у књижевности у првом поглављу, Малиша Станојевић, кратко скицира епоху (почетак 20. века) у нашим условима, у којој свој глас у књижевности први пут имају у већем броју и жене. Наводи појаву часописа

- 1 Celia Hawkesworth, *Voices in the Shadows* (Budapest, 2000); Славица Гароња-Радованац, *Жена у српској књижевности* (Н. Сад, 2010) Magdalena Koch, *Kada sazimo kao kultura*, (превод са пољског, Сл. гласник, Београд, 2012).
- 2 *Жене: род, идентитет, књижевност*, Зборник радова са V међународног научног скупа на Филолошко-уметничком факултету у Крагујевцу (29-30.10.2010), Крагујевац, 2011.
- 3 „Књиженство – теорија и историја женске књижевности на српском језику до 1915. године“, при Филолошком факултету у Београду.
- 4 Сем јединственог зборника са више научних скупова посвећених Исидори Секулић (Исидоријана 1994-2008), објављени су и следећи тематски зборници: *Јелена Димитријевић: живот и рад*, Филозофски факултет у Нишу, 2004; *Тренуци Данице Марковић*, Београд-Чачак, 2007; *Валоризација разлика: зборник радова са научног скупа о Драги Гавриловић (1854-1917)*, 2012.
- 5 *Бунтовници и сањари: књижевно дело Гроздане Олујић*, зборник радова, Београд, 2009.

Женски покрет (1920) и његов програм, као илустрацију контекста ове појаве унутар српског друштва, повезујући то са европским токовима и наводећи значајнија имена жена уметница Европе на прелазу два века. У овом поглављу аутор се нарочито фокусира на текстове три критичара који пишу поводом дела М. Јанковић и то готово са супротних (родних) позиција: то су Бранко Машић (његов предговор првом роману М. Јанковић *Пре среће* из 1919: „Књига, коју напише женска рука, несумњиво је за нас књига из другог света“), Милош Видаковић (поводом прве књиге приповедака *Исповести* из 1913, који констатује да се појавио велики број књижевница и „да неке од њих пишу боље него њихове мушке колеге“), најзад, и Јован Скерлић, са незаобилазним текстом „Две женске књиге“ у СКГ (посвећене *Сапутницима* Исидоре Секулић и *Исповестима* Милице Јанковић), који и самим насловом имплицира родну „различитост“ од „мушког“ писања. Малиша Станојевић се веома кратко осврће и на претходнице Милице Јанковић (споминујући у том контексту само Милицу Стојадиновић Српкињу из 19. века), као и њене савременице (Исидору Секулић, Аницу Савић-Ребац, Јелену Димитријевић, Анђелију Лазаревић, Мару Ђорђевић-Малугарски), док је нарочито значајан спомен Лепосаве Мијушковић, не само због читавог „случаја“ око првог псеудонима Милице Јанковић повезаног са овом књижевницом, већ и због првог библиографског навођења једног ретко познатог податка о Лепосави Мијушковић, из

Бездане светлости: о књижевном делу Светлане Велмар-Јанковић, Београд, 2012.

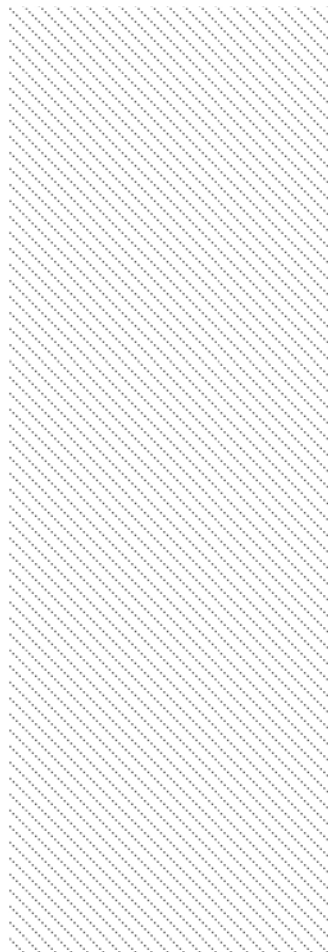
- 6 Elza Kučera, Leposava Mijušković, *Savremenik*, Zagreb, бр. 10, 730-735.

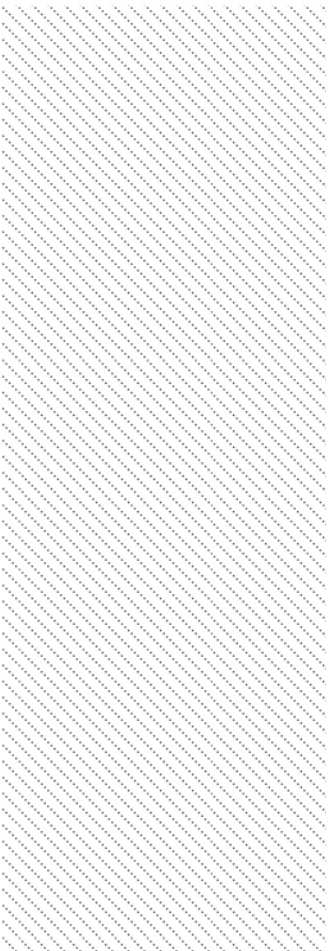
пера Елзе Кучере у загребачком часопису *Савременик* за 1910. годину.⁶

Друго поглавље, „Живот и рад Милице Јанковић“, аутор започиње карактеристичном реченицом, која отвара све проблеме, изазове и путоказе правог научно-истраживачког рада: „О животу Милице Јанковић имамо мало података.“ Идући управо путем осветљавања мало познатих чињеница из живота ове ауторке, Малиша Станојевић наводи и карактеристичну белешку Станислава Винавера, „да из скромности књижевница није оставила своју биографију“. Напомињући у фусноти, да је за ово поглавље прелистао сву релевантну периодичку трагајући за појединим тамнинама у животу Милице Јанковић, Малиша Станојевић је реконструисао узориту и поуздану биографију, засновану на непознатој грађи и употребљиву за неко будуће издање Изабраних дела Милице Јанковић.

(...)

Уз ову тзв. „спољашњу биографију“, још је значајнији увид који Малиша Станојевић у овом поглављу чини кроз унутрашњу биографију списатељице, у односу на њен књижевни опус. Основни контраст њене судбине – да је већи део живота била непокретна, а да је за то време написала замашан опус, пун раскошних појава тог истог живота, са спектром тема, ликова, типова и боја, никога није остављао равнодушним. По речима Симе Пандуровића, такав „неподношљив живот који би многе дотерао до самоубиства, код ње се претворио

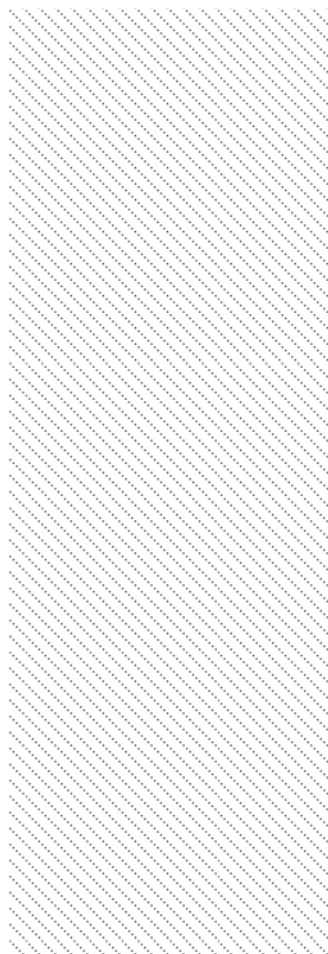

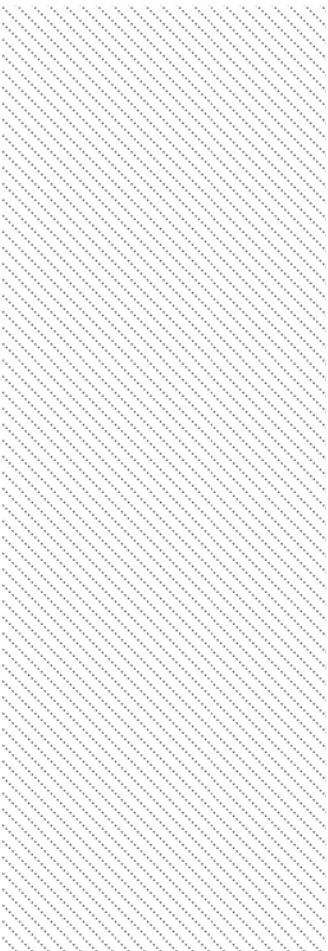

у плоносан књижевни рад“. Малиша Станојевић испитује и генезу Миличаних идеја, пласираних и у њене књиге, судбине и карактере, а то је често припадност социјалистичким идејама, што је у послератном периоду зачудо, потпуно пренебрегнуто. Милица Јанковић је познавала лично Васу Пелагића, дружила се у Минхену са руским студентима, а у Крагујевцу се интензивно дружила са сестрама Нинковић (које су биле у блиској вези са Светозаром Марковићем). Уз ову идеологију, она се рано придружила „Женском покрету“ за остварење права жена, што се такође може видети у њеној прози. У политичком смислу, припадала је младој генерацији која је веровала у Уједињење, и радовала се остварењу вековних снова Јужних Словена, кроз оснивање Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца.

У другом поглављу „Реч критике“, Малиша Станојевић даје генезу књижевног рада Милице Јанковић, нарочито њених почетака. (...) Врло је занимљива, са овог аспекта, позиција из које Малиша Станојевић разматра послератну (на неки начин негативну!) рецепцију дела Милице Јанковић. Она се, наиме, од осам збирки приповедака ове ауторке, свела на само један, и по аутору „површан“ и парцијалан приступ без увида у њен целокупан приповедачки рад у колекцији „Сто дела српске књижевности“ (књ. 12, 1963), и то у збирној књизи *Приповедачи II*, са избором само једне, и то просечне приповетке „Најгори разред“ из збирке *Људи из скамије*. М. Станојевић, с правом закључује да приређивач није ни

познавао целокупно стваралаштво Милице Јанковић, нити је одабрао репрезентативну прозу, која приказује њене најбоље особености. Такође, с правом даје замерку да је у потпуности заобиђена њена прва књига *Изповести* (1913), на неки начин обавезујућа. Наводећи овде и речи Бранимира Ћосића, који је пажљиво пратио рад Милице Јанковић, и писао о њеном делу, Малиша Станојевић истиче као опште место у српској књижевној критици – да „кад се дају прва мишљења о појави једног писца, после, што време одмиче новостворено се бележи и понављају се стари, већ изречени судови...“ Након афирмативне оцене Јована Скерлића и судова темељених на његовој *Историји новије српске књижевности*, површан приступ у случају Милице Јанковић, у другој половини века само се још драстичније продубио. У том смислу, индикативне су (негативне) критике, које је доживео један од њених романа *Плава госпођа* (СКЗ, 1924), који се у идеолошком послератном контексту, захваљујући личностима критичара-левичара (Веселин Маслеша, Велибор Глигорић, па и Милан Богдановић), само искристалисао и подвео под општу поразну оцену да, не само тај роман, већ целокупно дело Милице Јанковић, нема већу вредност, што опет Малиша Станојевић у својој студији успешно подвлачи као парадигму српске критике – „негативне критике упућене једном роману, подводе под њу цело њено стваралаштво“ (23). Нарочито лош, па на неки начин и пресудно негативан утицај после Другог светског рата о опусу Милице Јанковић, у целини упутио је Велибор

Глигорић, тада неприкосновени идеолошки и критичарски арбитар (са управо минуциозном анализом М. Станојевића, где таксативно показује како критичар писца уопште није читао!).

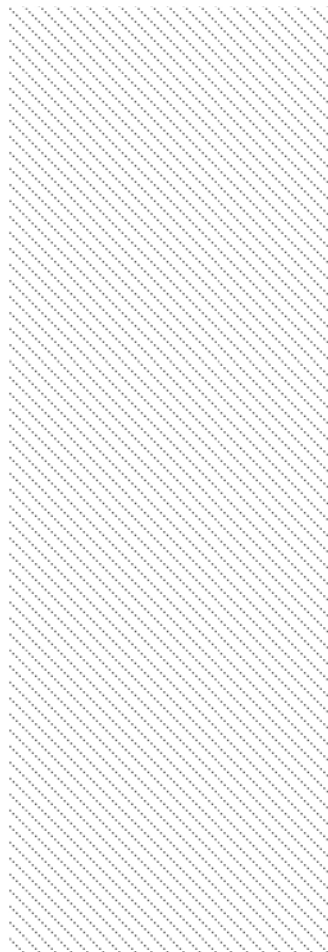
(...)

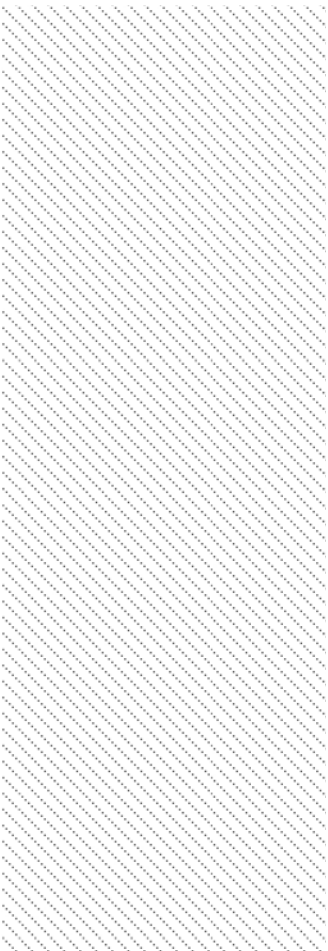
У трећем и најобимнијем поглављу („Преглед стваралаштва – Проблеми жанра“), Малиша Станојевић је недвосмислено у праву када цитира Исидору Секулић, која пише да је „главна радна област Милице Јанковић – приповетка“ (кратка и дугачка, за одрасле и за децу). Задржавајући се на теоријској анализи појма „исповедања“, а потом разматрајући и жанровске особености дневничке прозе, ја-исказа, и писама (као исказа усмереног према Другом), на примеру прича из збирке *Исповести*, аутор закључује да је Милица Јанковић својом прозом унела значајно нови тон модернизма и субјективизма у српску књижевност са почетка 20. века. У овом одељку Малиша Станојевић је обратио пажњу и на мало познате приповетке Милице Јанковић о Првом светском рату (*Незнани јунаци*), међу којима је приповетка „Колера“ добила и награду Политике. (...) Ишчитавајући и остале збирке приповедака М. Јанковић (*Чекане*, 1920, *Смрт и живот*, 1922, *Плави доброћудни вали*, 1929, *Путем*, 1932, *Међу зидовима*, 1932, *Људи из скамије*, 1937), Малиша Станојевић са поузданим критичарским укусом разматра сваку од збирки, издвајајући унутар њих најуспелије приче, које би, у оваквом избору, могле доиста представљати једно ново (антологијско)

читање опуса Милице Јанковић, са савременог српског читаоца 21. века (приче „Пљусак“, „Отац“, „Чарапе“, „Кате Марћели“, „Покора“ итд.). Значајан увид кроз ове приче Милице Јанковић који се нуди читаоцу јесте, по М. Станојевићу три врсте филозофских тема: живот као „пут“, Лепота у свим манифестацијама (њена моћ, трајање, односно пролазност – физичке лепоте човечјег тела и лика), бинарна опозиција: живот-смрт.

Мада М. Станојевић романе Милице Јанковић сматра слабијим делом њене прозе, они постају неочекивано интересантни за историју српског женског романа из перспективе почетка 21. века. (...) О роману *Калуђер из Русије*, М. Станојевић даје такође опсежну анализу. Веома је интересантно да је по интонацији, тематици, па чак и форми, овај роман је веома близак роману Исидоре Секулић, *Ђакон Богородичине цркве*, објављеном у исто време! Роман *Плава госпођа* (1924) је на неки начин представљао симболичан почетак негативног етикетања дела Милице Јанковић, који је потом пренет на њено целокупно дело. (...) Мањкавост анализе ових романа у раду Малише Станојевића је што се често служи простим препричавањем радњи, из чега се не може наслутити сва слојевитост и богатство тема, идеја, ликова и типова, језичког стила и боја у прози Милице Јанковић.

У жанровском смислу, Малиша Станојевић у опусу Милице Јанковић посебо издваја и (књижевне) Портрете, који су потпуно запостављена, а изванредно важна слика стварности и књижевне сцене у којој се за живота

кретала Милица Јанковић и о томе оставила спомен. Уз фикционалне ликове, или ликове по стварним типовима (Кате Марићели, Стојан Стевић, кочијаш Богдан), ту су и изузетно занимљиви портрети значајних личности које је она упознала или имала прилику да сретне, попут песника Алексе Шантића, Васе Пелагића, В. Петковића Диса, Велимира Рајића, Исидоре Секулић, Марије Малгуарске, Анђелије Лазаревић, или вајара Симе Роксандића и сликара Миодрага Петровића. У јавности се јављала и повременим критиком или чланцима, попут критике о управо изашлом *Ex pontu* Иве Андрића, где је сасвим пророчки установила „...или још боље нека постане наш и општи Иво Андрић...(!)“ Писала је и поводом десетогодишњице смрти Јована Скерлића (1924), све у часопису *Мисао*. У жанровском смислу, Малиша Станојевић с правом наводи, да је њена проза пуна и путописних фрагмената, нарочито пејзажа са мора, које је обожавала, атмосфере приморских градова, и нарочито ликовног колорита, готово опседнутости плавом бојом, као рефлексом њеног (неоствареног) сликарског талента. Од посебног су значаја, наводи даље аутор, „они фрагменти који се односе на процес стварања и гледања на уметност, посебно на књижевност“, али и на сликарство.

(...)

Запажена као писац за децу, већ самим избором прича у две књиге (1927, 1929), Милица Јанковић је била стални сарадник *Политике за децу*, објавивши књиге прозе за младе (*Истините приче о деци и за децу, 1922*,

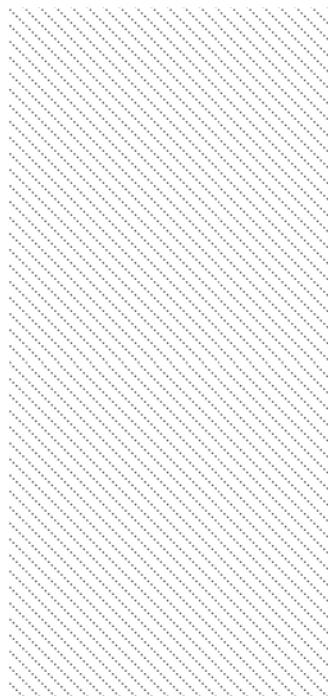
Природа и деца, 1922, Душица, 1926, Зец и миш, 1934, Жута породица, 1935). Овај ангажман, по речима Малише Станојевића, уклапа се у њен основни стваралачки кредо: „дете треба да упозна свет и оно што је корисно, што треба волети и знати.“ Милица Јанковић је и своју последњу збирку *Људи из скамије* (СКЗ, 1937), такође наменила младима. Са реминисценцијама на власти-то школовање, богате слике Београда и Париза, ово је била и својеврсна лабудова песма ове књижевнице.

За преводилачки рад Милице Јанковић, довољно је навести податак да је већ 1914. године превела *Детињство* Лава Н. Толстоја, који се и до данас прештампаво, као један од најбољих превода на српски, великог руског писца.⁷ Малиша Станојевић детаљно наводи и изводе критика из ондашње штампе о изузетно добром преводу руског класика, а такође треба навести и његову сумарну оцену о Милици Јанковић као преводиоцу са руског:

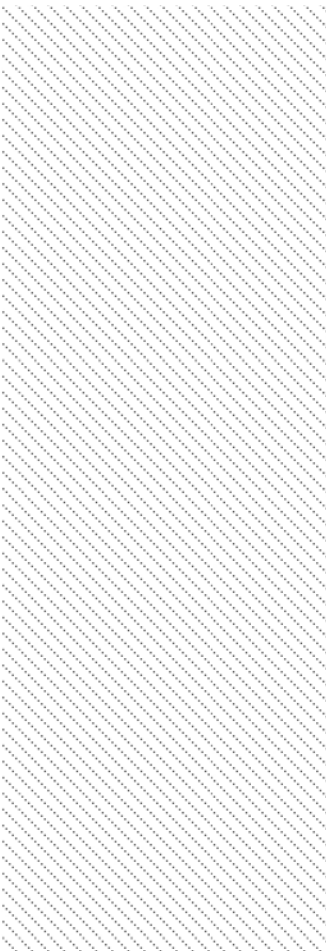
„Имајући у виду да се Милица Јанковић бавила преводилаштвом двадесетих година овог века и да је у то време тај њен рад био од великог значаја за нашу културу и просперитет књиге, те и дугограјну употребу ових превода, до данашњих дана, овај део рада можемо сматрати вредним трагом у нашој култури“ (68).

(...)

Најбољом прозом коју Милица Јанковић пише, Малиша Станојевић сматра ону написану пред крај живота. У њој доминира рефлексивност, питања из религије, али и дубља филозофска запитаност над животом (*Међу*

7 *Детињство* Л. Толстоја у лектири за основну школу, 1973; *Дечаштво, Младост*, 1966, Библиотека књига које желите; *Детињство, Дечаштво, Младост* у: *Сабрана дела Лава Толстоја*, 1977.

зидовима). Наратив замењује скица, секвенца, рефлексива и микро-структуре (врапци, небо, дрвеће – заправо видокруг из затворене собе). Крајње занимљивом и вредносном у истом рангу чини нам се и збирка *Путем*, у којој М. Станојевић посебно издваја лирске мотиве прозе инспирисане детињством у хомољском крају. У том смислу богатство прозе Милице Јанковић огледа се све више у пејзажу и - у бојама. Њена омиљена боја је плава, то је екстаза плавог, од мора из путописа по Дубровнику до романа *Плава госпођа*. Исто тако, њен свет пејзажа су шуме, реке, оранице, манастири, језера и – море. Милица Јанковић је исто тако и писац Београда, и то значајан писац Београда, као вароши пре Првог светског рата, нарочито у роману *Мутна и крвава*, али и у неким причама из *Исповести*. У сликању ликова, можда их и нема тако дубоких, али има галерију различитих и врло карактеристичних, где поново доминирају ликови из романа *Мутна и крвава*. По М. Станојевићу, пресудан утицај на њу имала је руска литература, посебно Достојевски:

„...од Достојевског је усвојила љубав према јадницима и скоро увек понижене и увређене узимала своје јунаке. У душама палих је, као и Достојевски, тражила искру човечности, иако их је видела у блату...” (89)

(...)

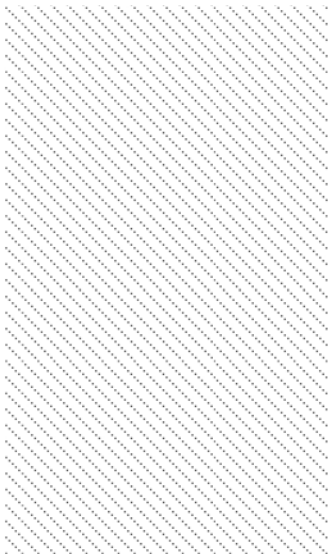
По резултатима свога рада, Малиша Станојевић закључује да врхунац прозе Милице Јанковић представља њена књига *Међу зидовима*, у којој је постигнут

врхунски артизам у изразу и дубина у филозофско-религијској рефлексији: „Цео дан клизим оком по широком и високом сивом зиду према мени“ („Мој видик“). И даље: „Зашто испаштам и коме треба ништавна моја патња земаљска да ми у замену за њу даје срећу небеску?“. „Књигом *Међу зидовима*“, пише М. Станојевић,

„Милица Јанковић је дала једну јединствену визију, садржај несвакидашњи, свет с рамовима слика као мало где – дала је песму трпљења какву до тада нисмо имали у нашој књижевности“ (143).

(...)

У завршном поглављу свог рада, Малиша Станојевић издваја пет аргумената зашто Милицу Јанковић треба поново објавити, читати и уврстити у школску лектуру и универзитетску литературу тј. вратити у културу и историју књижевности сопственог народа. то су: 1. Видно место на самом почетку стваралаштва од 1913. и непрекидно присуство у књижевности све до половине 20. века; 2) Најугледнија имена која су непрекидно пратили њен рад и књиге, којих је објавила укупно 18; 3) Појавила се као укупно једна од три жене са замашним опусом (Исидора Секулић, Јелена Димитријевић – чија се „рехабилитација“ данас убрзано остварује); 4) Апсурд да је најчитанија и цењена књижевница између два рата, потпуно избрисана након Другог светског рата (без идеолошких или било каквих других разлога) објашњава тиме што је и цела њена генерација нестала и није имао ко да настави предратни (вредносни) кон-

тинуитет; 5) У многој мери, растурене књиге, издања, прилоге по часописима треба објединити, потражити можда још неки затурен рукопис и документарне прилоге (фотографије, цртеже М. Јанковић) у библиотеци и архиву града Пожаревца, ако не објавити њена Сабрана дела, онда у најпрактичнијем смислу сачинити Изабрана дела – одабраних прича и романа. То би био по речи-ма Малише Станојевића „подухват који би ублажио постојеће стање“ према нашој културној баштини, а међу њима се одужио и (заборављеној) Милице Јанковић.

Оно што конкретно нуди рад Малише Станојевића јесте предлог да се сачини један антологијски пресек (избор) из опуса Милице Јанковић који би се објавио у 2 књиге, за шта он предлаже и одабране приповетке, док две изузетно вредне (*Исповести и Међу зидовима*) предлаже да се објаве као целина.⁸

10. фебруар 2015.

8 Из свог магистарског рада Малиша Станојевић је објавио следеће посебне сепарате: „Живот и списатељска судбина Милице Јанковић“, *Анали Филолошког факултета*, Београд, 1985, стр. 181-19; „Нека запажања о прози Милице Јанковић“, *Венац*, Горњи Милановац, 1985, бр. 128, стр. 34-35; „Чланци, записи и преводилачки рад Милице Јанковић“, *Књижевност и језик*, Београд, 1992, бр. 1, стр. 70-74.

Милош Ковачевић

**Улога
ГРАФОСТИЛЕМА
у
СТРУКТУРИСАЊУ
романа
*ОСЕНО
ДРВО
ЖИВОТА
МАЛИШЕ*
Станојевића**

ПЕСНИЧКИ РУКОПИС

Малиша Станојевић

КРОЈАЧЕВО ЛИЦЕ

/рођенима 1914/

*Лејло Јосифовне Уледах кројачево лице Човека који је знан
Српим исечен јунак 1914 У лејли Сунчан дан
Између рајова У јодне мирно Здраво одабран
На њиви У жујтој ражи У слободи слободан
Подигнуше главе У воћњаку јујра Као јабука бран*

*Младосији вејтар очију зелених Црне јујти
Коња води Весео Кишни дан Олујно време не Слујти
Снажан На раскрсници јујта Месећ јачак жујти
Сенке вејтра облака и кише Ојрнујти јујневи и кайујти
Показују живојта шрен Човек у даљини ћујти*

*Подигнуше виле обрве јаке Мојке Кошуље од јрућа
Усијано небо од вајре и смјрији јокујтише и сванућа
Врајнише се кући јосле кише Ровоња Блајта и бесјућа
У сандуку Сакајти У јауку и с раном која је још врућа
Исиод дуње Плачу Смеју се Веселе Исиред својих кућа*

*Прође рај Мир јојтијисан Као јосао неки када се обави
Човек јосле рајта У јиштини звезде дозива Слободу слави
На брду високи јабланови Кућа облака и блајта лежи на шрави
После јодина сушних са сламеним шеширом на глави
Рујалица Бунјовник Насмејани дечак у љубави се јави*

*Кројачево лице ме љеда Мери ми Ноје Руке Плећа
Рука са сашом и великом лампом од одега ми већа
Неко ме знан из јирошлости јијта каква ми је срећа
У свей ме шаље са корјом јрожда и завежљајем ко врећа
На глави јујти исираћен Завичај ме се као дечака сећа*

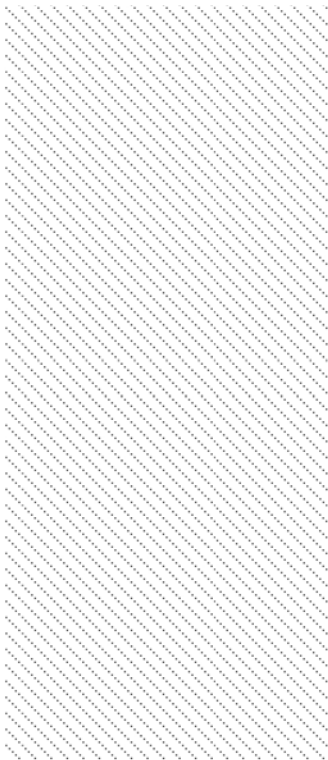
*У вејровијта времена јравим кућу на друму Циљу ређам у два реда
Пишице лејте јросирансијвом неба Даљина се белини јреда
Осећањем слободе лебдим над водом која се варљиво ојледа
Живојта дани Промисој Заборав Сећање се не да
Сунце Хоризонј у вечерној крви Небо ме у јољу милује и љеда*

Ако је „један“ мотивна ријеч за твореницу „јединствен“, онда је Малиша Станојевић заиста *јединствен* писац у српској књижевности, јер је до сада написао: *један* роман (Малиша 1998), *једну* књигу пјесама (Малиша 1999), *једну* причу (Малиша 2008) и *једну* пјесму (Малиша 2014). Пошто је његов роман имао два издања (1996. и 1998), а и претходио је објављеној књизи пјесаме, приче и пјесме, а будући да представља кудикамо захтјевније и значајније књижевно остварење од приче и пјесме, овдје ћемо се управо њим позабавити, и то из једног доста специфичног угла. Бавићемо се, наиме, истраживањем значаја *графостилемских поступака* у структурисању романа *Осено дрво живота* Малише Станојевић.

А *графостилистика* или *графостилематика* јесте „стилистика дисциплина која прописује-описује-вреднује екстралингвистичке (=изванјезичне, нејезичне) стилистичке интензификаторе остварене на плану (орто)графије текста укључујући особито интерпункцију; јединица стилског појачања на овоме плану јест *графостилем*“ (Прањић 1985:193).

Одмах на почетку романа, Станојевић је једностранични „пролог“ сав – од прве до посљедње ријечи – графостилемски интензивирао. То је графостилемски најзасићенији дио Станојевићевог романа, па га због тога и наводимо у цјелини:

„ова гозба речи претвара се у реку да као и вода тече ка истоку ка извору и видим како прилазиш мојој књизи и отвараш корице без куцања јер небо се отвара с прахом

твојим у васиони те јак звук под тим стакленим звоном као миомирис белог љиљана открива твој лик и та тишина изражена у двостиху брзописца ево овде се умножава у мислима и безмала мудрост у оку јесени и патњи старца за кафанским столом где млади лепи Јесењин ружи свој изглед у крви зри Лорка а ветрови шибaju одлутале душе пријатеља које никада нисмо срели а њихове речи су зашле у ово наше мало време боравка међу белим багремовима где спомињем твоје завежљаје и слику упорног калемара што дуд и лозу сади и кад се прими одвојиће ластар од корена и на једној страни родиће бели дуд а на другој црвени грозд и на оној сунчаној страни седиш као гост и сладиш се измишљеним плодовима јер нисмо стигли да искажемо стих с којим се одлази у вечност или заборав а ми смо опет ту“ (7¹)

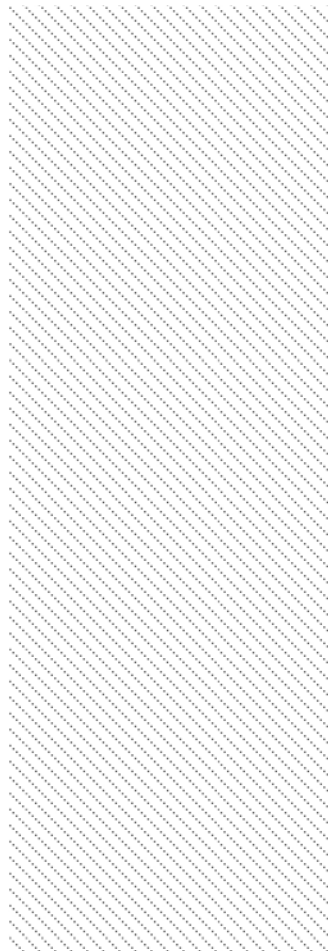
Није тешко уочити да је сав текст пролога ослобођен интерпункцијских знакова, дат интерпункцијски као једна једина правописно ненормативна реченица, незапочета великим словом, нити завршена иједним од интерпункцијских знакова за завршетак реченице (тачком, упитником или узвичником). Текст пролога је, дакле, сав графостилематичан – нема правописних нити интерпункцијских знакова о реченичним или клаузалним границама, а ни знакова за обиљежавање унутарреченичних интонационо осамостаљених синтагматских цјелина. Све је представљено као из неке цјелине искинута ортографски „неомеђена“ цјелина, што подразумемијева постојање и претекста и посттекста.

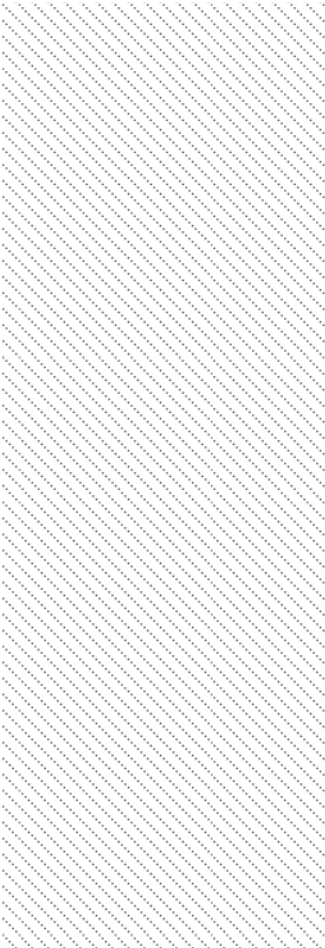
Изневјеравање ортографских правила неупотребом правописних знакова текст те постао формално

1 Сви у цијелом тексту у загради наведени бројеви, дати без других библиографских података, представљају број странице романа Малиша 1998.

онеобичајен, нормативно несагласан ортографским правилима српскога језика. Та на правопису заснована формална онеобичајеност представља стилематични план графостилема као правописно онеобичајених јединица. Али се поставља питање из којих разлога је извршен тај „правописни“ отклон што је у подлози наведеног графостилемски маркираног текста? Је ли то урађено да би се постигла већа умјетничка вриједност текста? А умјетничка вриједност сваке стилеме па и графостилеме јесте њена стилогеност. „Стилематичност је, дакле, начин на који је оформљена језичка јединица која је носилац стилске вриједности. Стилогеност је употребна и стилска вриједност дате форме језичке јединице. Стилематичност је, према томе, формални план неке језичке јединице, док је стилогеност њена функционална, односно стилска вриједност“ (Ковачевић 2012:36).

Ако су графостилеме писмом онеобичајене језичке јединице, онда је неспорно да наведени „пролог“ Станојевићевог романа представља графостилемски микротекст, будући да су у његовој писаној реализацији изневјерена правописна правила српскога језика. Та графостилематичност „пролога“ свјесно је изведена – ради остварења умјетничких, што ће рећи, стилогених, ефеката. А тај стилогени аспект графостилема у директној је вези са тематско-идејном доминантом Станојевићевог романа. А доминантна тема Станојевићевог романа *Осено дрво живота* јесте стварање „усменог романа“. Сам писац ће рећи да „у односу на написане

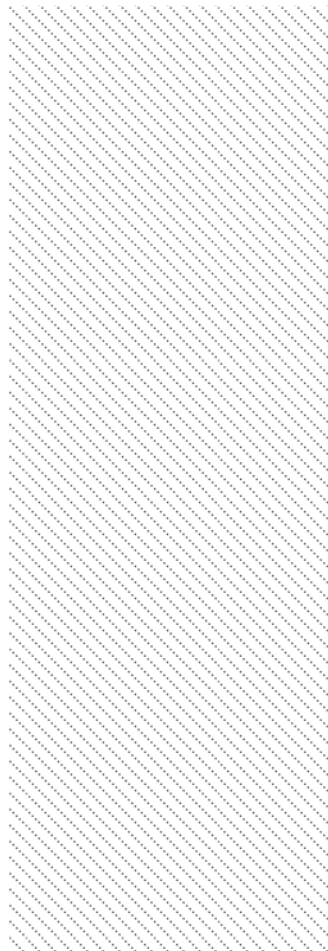
књиге усмени роман никада није завршен, нико га није до краја сазнао, они који га говоре никада га не заврше“ (26), и да је „велика мука писмених у томе што никако не могу тачно да напишу и вредно прикажу причу усменог романа“ (50). Ту диференцијацију усменог и писменог романа могуће је уочити једино у разликама што их подразумемијева језик писаног и усменог романа. Јер,

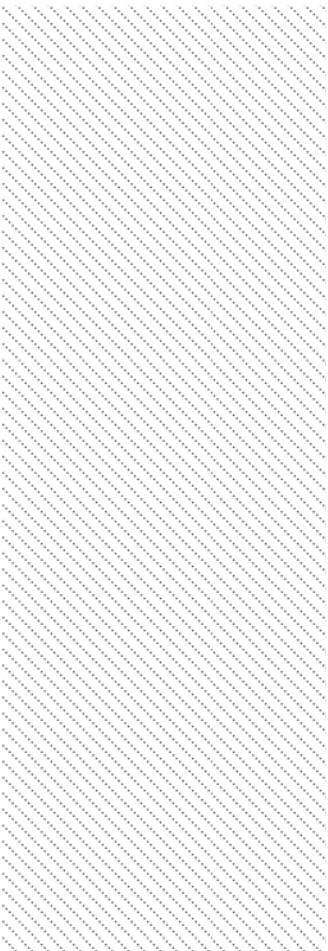
„језикословци никако не могу да ухвате правила брзоговорника и сва таква казивања остају у оквирима овог романа као особеност наратије и чудотворство неписмених да врло мудро изговоре писмена у многим видовима простих и сложених речи. И док учењаци за писце смишљају правила граматичарским изумом још од старих времена, творци усменог романа не придржавају се ни једног од писаних правила, осим правила приче о ономе што је виђено, доживљено и што боли“ (49).

„Усмени роман“ не придржава се, дакле, „не једног од писаних правила“, он „никада није завршен“ – што сугерише већ пролошки графостилемски текст у коме реченица незапочета великим словом и незавршена тачком заправо представља „правила брзоговорника“ и „особеност наратије“, неомеђене и неусловљене правилима што их свако писање па самим тим и писани роман подразумемијева.

Карактеристике „усменог романа“ зато и нису толико препознатљиве у њему самоме колико у његовом суодносу према писаном роману. А темељни критеријум тог суодноса у Станојевићевом роману *Осено дрво живота* биће графостилемски. У подлози графости-

лематичности није, међутим, више изневјеравање ортографских правила српскога језика (какав је случај био, како смо видјели, с пролошким графостилемским микротекстом) – него супротстављање два типа ћириличног писма: *нормала* и *курзива* (о карактеристикама ових типова писма в. Пешикан 1993: 30-36, 51-55). Наиме, изузме ли се наведени пролошки дио, роман *Осено дрво живота* структурисан је у пет поглавља, од којих су три (и то непарна) писана курзивним ћириличким писмом, а два (парна) нормалом као основним или неутралним писмом. Графостилемска диференцијација поглавља супротстављањем нормала и курзива има и своју стилогену функцију. На то већ упућује и чињеница да је у систему типова писма „курзив неопходна допуна основног нормала, у служби истицања појединих делова текста, и зато спада у породицу основних комуникативних писама“ (Пешикан 1993: 53). Наиме, сам нормал као основно, неутрално писмо упућује на уобичајеност, на нормалност приче коју подразумејива „усмени роман“, док курзив као „писмо које стоји по средини између нормала и ручног писма или традиционалног брзописа“ (Пешикан 1993: 54) упућује на „писани роман“. Друкчије речено, критеријум нормала и курзива, близак је нетерминолошком критеријуму штампаних и писаних слова, а сама „писана слова“ готово да једнозначно упућују на „писани текст“, овдје „писани роман“. То је највидљивија формална разлика између та два комплементарна типа романа, чији се дијелови преплићу у Станојевићевом тексту. А елементи тих

романа не разликују се само графостилемски, њихове разлике су бројне. Графостилемску прати, на примјер, и разлика у типу говора: у „усменом роману“ доминира говор наратора, па је и примарна приповједачка форма трећег лица (он-форма), у „писаном роману“ доминира ауторски тип говора, па је доминантна форма приповједача у првом лицу (ја-форма).

И управо на томе и почива разлог типом писма условљене графостилемске диференцијације поглавља овог Станојевићевог романа. Роман је, дакле, врло промишљено структурисан, с тим да је у тој структурисаности графостилематика имала врло битну улогу. Два типа графостилема – „правописни“ и према типу писма – представљају структурну доминанту овог Станојевићевог романа. Или, можда и не представљају, него је то наше накнадно читавање, пошто у роману сам аутор каже да

„грађа која чини читав систем свих прича, за које каткад сматрамо да су врло лабаве и без нарочитог захтева да се мучимо са њиховим структурама. Оне чине бројност тумача, и то оних који препричавају догађај и који ништа не би могли да раде ако већ не смишљају чворове такве мреже“ (59).

Чини нам се ипак да нашу „истину“ потврђује и само Станојевићево одређење истинитости властите приче, пошто он сам каже:

„И ово што се ствара постављено је супротно уобичајеној логици и истини, тако да је основна мисао везана

омчом која је врлина сумње; кад у живот посумњаш – и причи не верујеш. Зато су неисторијски прикази део овог садржаја у контексту истине као лажи, као и лажи које постају истина. Као створитељ, онај који ово казује у то не верује. Онај који записује у то не верује. Онај који слуша или чита у то не верује“ (20).

Уосталом већ је у литератури констатовано да „*Осено дрво живота* упућује недвосмислено јасно на *неутврдивост и непоузданост* приче ... Станојевићева проза није друго но једна *поетска фантазмагорија*“ (Живковић 1998: II). Ако Станојевићева прича и јесте „неутврдива“ и „непоуздана“, ако у њену истинитост ни њен „створитељ“ не вјерује, сигурни смо да је наша интерпретација творбе графостилема и њихове функције у овом Станојевићевом роману лако „утврдива“, па самим тим и „поуздана“. Онда није ни тешко закључити на чијој је страни истини, или прозирније: ко лаже – прича или интерпретација!

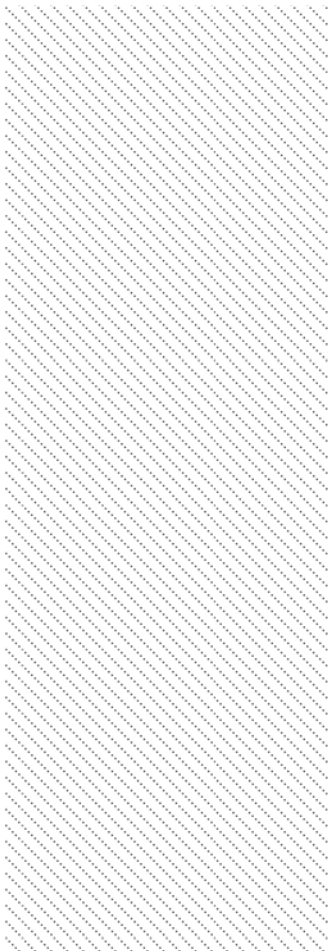
* * *

Живковић 1998 [¹1997]: Живан Живковић, *Поетска фантазмагорија*, у: Малиша Станојевић, *Осено дрво живота*, Београд: МОНД, 1998, додатак «О овој књизи», стр. I-II.

Ковачевић 2012: Милош Ковачевић, *Лингвостилистика књижевног текста*, Београд: СКЗ, 2012.

Малиша 1998 [¹1996]: Малиша Станојевић, *Осено дрво живота*, друго издање, Београд: МОНД, 1998.

Малиша 1999: Малиша Станојевић, *Месец у сламеном шеширу*, Београд: Темат, 1999.

Малиша 2008: Малиша Станојевић, *Клешта* [прича], Прича, први и једини часопис за причу и приче о причама, Београд, март-јун 2008, година II, бр. 2-3, стр. 46-52.

Малиша 2014: Малиша Станојевић, *Кројачево лице (рођенима 1914)* [песма], Политика, 7. 6. 2014, КУН, стр. 3.

Пешикан 1993: Митар Пешикан, *Наша азбука и њене норме*, Београд: Вукова задужбина, Политика, Завод за уџбенике и наставна средства, 1993.

Прањић 1985: Крунослав Прањић, *Језик и књижевно дјело: огледи за лингвостилистичку анализу књижевних текстова*, Београд: Нова Просвета, 1985.

Ана Живковић

РОМАНСА

О

КУЋИ

коју

походе

СИЛЕ

И

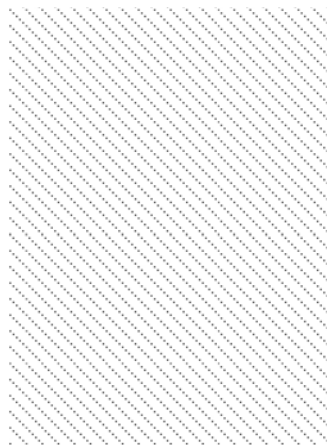
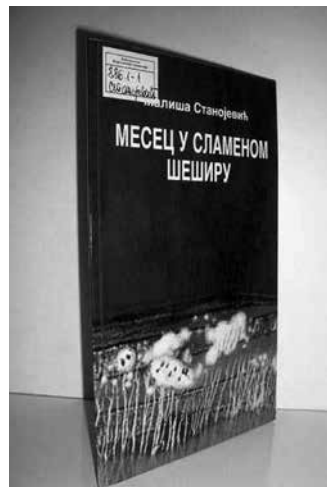
НЕЖНОСТИ

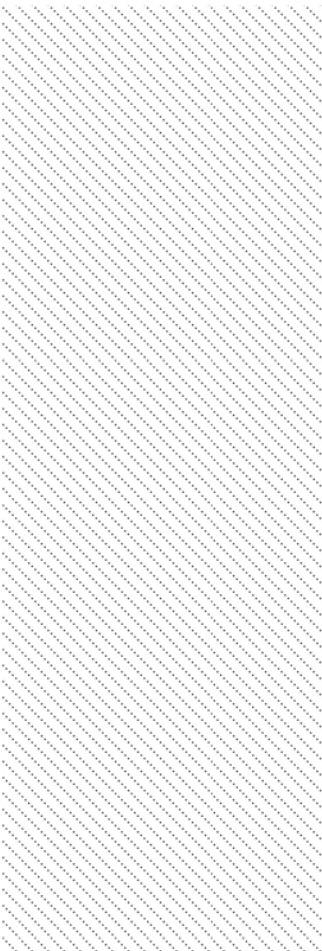

1972-1975.

Почињући песмом „Кућа коју походе силе и нежно-сти“ збирка поезије Малише Станојевића *Месец у сламеном шеширу* (1999) развидњава нам сновидну и донекле фантастичну слику света, незадовољност и неодлучност људске свести, збуњеност и недозваност човечанства пред неразумљивим друштвеним и природним феноменима. Песничко искуство креће се нештедимице опасним подручјем оглашеним дејственошћу супротносмерних сила, „окућницом“ без излаза у којој „затварају капију и кључ бацају у бунар“. Људи, жене и деца остају иза „ограда“, загубљивог ума и ослабљених чула, репрезентујући живот крајем 20. века у којем „не чујемо ни плач ни топот коња И не видимо / Анђеоско белило“, где се човек незадрживо претвара у постидно биће уназађено страхом и губитком способности да воли, где се све што постоји неумитном инерцијом растаче у безобличје или деградирајућу форму као „топло срце у преплашену птицу“.

„Кућа“ Малише Станојевића свеобухватно обручује земљу и небеса, човека и космос, целокупни створени свет у којем се разграђују све познате закономерности услед пробоја видљивих и невидљивих рушилачких сила. „Ограда“, „капија“ и „плот“ само су за човека препрека, граница и непрекорачива линија ка метафизичкој недогледности. Нашу пажњу посебно је закупило песничко варирање мотива беле боје, и то чак осам пута у овој песми: „Стиже бели коњ без коњаника / под белим багремом рже“, затим у другој строфи споменуто „Анђеоско белило“, и „Дан се показа и спусти као веч-

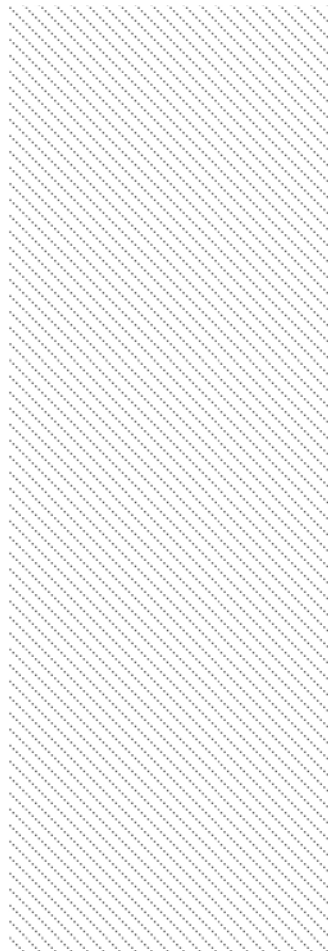

ност“, те „Испод трешње плива у блату кобиље млеко / Топло и бело као љубав“, као и „С пролећа силином бела светлост / просу се по небесима“, на крају песме „Белог коња одевеног у цвет шљиве одводе“. Пространство око „куће“ означено је као „отворени воћњак“ којим се могу упутити ка беличастој оностраности само умилостивљени појединци, песници „процветалошћу“ свог песничког надахнућа. Живот у „кући“ оивичен је белином коња и багрема, будући да се бели коњ појављује попут весника небеског света, као спона опипљивог и спиритуалног, као симптом испреплетаности иманенције и трансценденције, као соларни стражар који бди над песничким искуством и самом песмом, омогућује њено исписивање од првог стиха, а потом навешћује својим нестанком њен завршетак. Међутим, дејство трансцендентних сила добра и љубави остаје неузурпирано само у том прелазном подручју, на рубовима песничког стварања, док унутар приказаног света песме бива непрепознато и девалвирано сликом кобиљег млека у блату. Наизглед, снага нежности преовладава услед доминације дневне светлости, али поремећеност односа у свету слути се у позадини мотива, будући да је уздрман устаљени поредак смене дана и ноћи. У савременом свету очитује се извесна космичка унатражност, неуједначеност у расподели љубави, ускраћеност која увек постоји у једном од пространава, првобитно на небесима а потом и на земљи. Када се бела светлост разлије по васиони, побуна васионе биће очигледна у неприхватању закаснеле космичке љубави. Нека несаз-

натљива трансцендентна сила „усисава“ ужарену усијаност љубави и „празнина се огромна појави“.

Сила љубави и нежности силином се просула по небесима, што нам сугерише њену снагу и моћност деловања, као и жестину окршаја са противном силом која „руши кућу Урла без милости“. Песничко искуство Малише Станојевића проноси сазнање о трајној размакнутости човека међу опречним вољама, у простору непрестаних и паралелних измена где „и дуња миришљава и трули и зри“. Шта преостаје песнику и обичном човеку унутар регресивне егзистенције која никако не може достићи своју целовитост и заокруженост? Шта учинити ако су љубави и нежности одузета почасна места у савременом свету? Како их избавити и утиснути у нова подручја у којима ће задржати превласт и привилегије? Изненађени и освешћени, застајемо пред песмом која позива љубав сваком речју и ваја њен лик, јачину, упорност и мисленост. Последњим стиховима: „У сновиђење се претвара сва наша љубав / и романа о кући коју походе / Силе и нежности“, Малиша Станојевић осветљава спасоносну могућност љубави у виду претакања и претварања, маскирања и привидног мењања, јер једино преузимањем маске сновиђења љубав остаје, скривена али присутна, као и романа, песма љубави, помало нестварна али животворна, загонетна али исцељујућа, ониричка али читљива, својом разнеженошћу осврховљена.

Александра Шуваковић

**Плодови
БЕЛИХ
ТРЕШАЊА
без
ВИЗЕ
у
Италији**

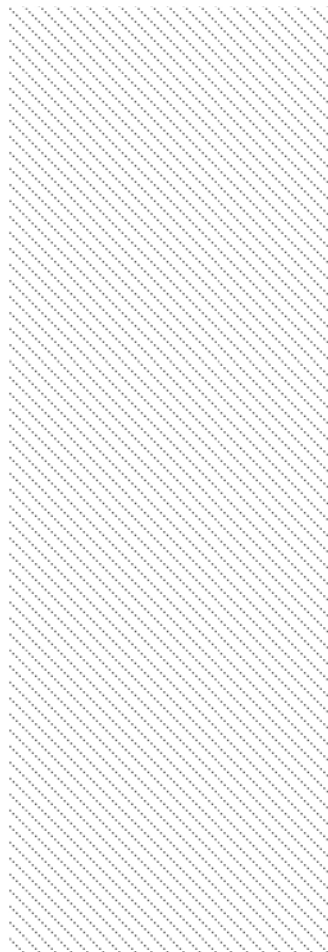

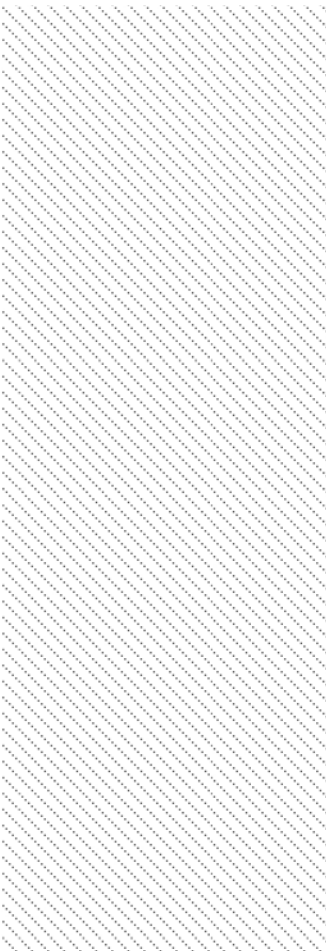
Читање поезије 1974.

У марту 1997. године, Политика објављује текст под насловом „Са друге обале“. Само неколико дана касније појављује се у Борби текст – „Станојевић на италијанском“. Реч је о традицији објављивања поезије српских писаца дугој осамнаест година. У двоброју часописа *Ла Вализа* објављено је шест песама Малише Станојевића: *Књига ће бити уништена*, *Чудотворство сербских небеса*, *Пси рата плачу у рају*, *Плодови беле трешње*, *Слика белог анђела* и *Агонија Космоса*. Избор поезије, слике једног времена, сачинио је Драган Мраовић, стални члан редакције *Ла Вализе*, задужен за ствараоце из тадашње Југославије.

У истом двоброју, уз препев поезије Малише Станојевића, појављује се и текст познате италијанске песникиње Анарите Фатоне, о блиској далекој земљи Југославији, чије поимање у свести Италијана тада поприма обличје земље „легенди и рата са вампирским грозотама“. Она својим текстом диже глас против провинцијског поимања њених сународника, а на све то се ниже препев шест песама Малише Станојевића, као не оборив доказ очуваних исконских врлина.

У времену поремећених вредности, несклада између вере и моћи, духовног обезвређења и самоуништења, стваралаштво песника Малише Станојевића је посебно значајно. Његова поезија је апел човечанству, Орфејев глас... То је побуна против обесмишљеног и отуђеног. Ова поезија, разноврсна по темама и мотивима, али са јасним сликама стварности деведесетих година, упозорава на појавност доба масовне производње квази културе, суптилног лагања и скрхане лепоте и на време ишчашено из зглоба једног духовног организма. У агонији

космоса, како га дочарава Станојевић, песникова реч је вапај, последњи крик да се окренемо једни другима. Свака песничка реч је драгоценост која надвладава тишину, а свака мисао има вредност у говору, спони међу људима.

Малиша Станојевић у својој поезији ствара представу о човеку и његовом животу, као стварању узавреле крви, предодређеном за радост живљења. Човек се роди са идеалом, оличеним у лику анђела или звезди водиљи. Од детињства он снатри о смислу беле трешње, окрепљујућој капљици са Мораве, љубави као надахнућу и снази да се има чиме одржати у вери. А онда, како живот, као неумитни лакрдијаш и мудријаш истовремено, брже расплете нити него што их је саставио, земаљски створ се суочава са собом, залуталим у предаји. Зато песник пева о страдалништву и узалудном неспокоју наивних безазлених дечака свога рода. Колико је велики распон разних могућности морања и непристајања!

Мисао о пролазности – мисао на вечност. Бачен у океан постојања. Само искра у агонији космоса. Истом брзином блесне и угаси се. Један покушај да се осмисли неспокој. У центрима ужарених моћи човек је увек на губитку. А хтео је само једно: бити Човек.

Живот је неретко у суштини празнине, запечаћен корицама, у згаслом сјају ока испод склопљених трепавица. Сликом белог анђела Станојевић осикава крајолик, пејзаже завичаја, реку над којом титра бела звезда и у којој се купа „нежно срце испод врбе“...

Сва дивота чува се само сећањем. Дивота као једина опрдемењена стварност.

Ратомир Дамјановић

**МАЛИША
СТАНОЈЕВИЋ**

**у
Клубу**

2

**РАДИО
БЕОГРАДА**

2

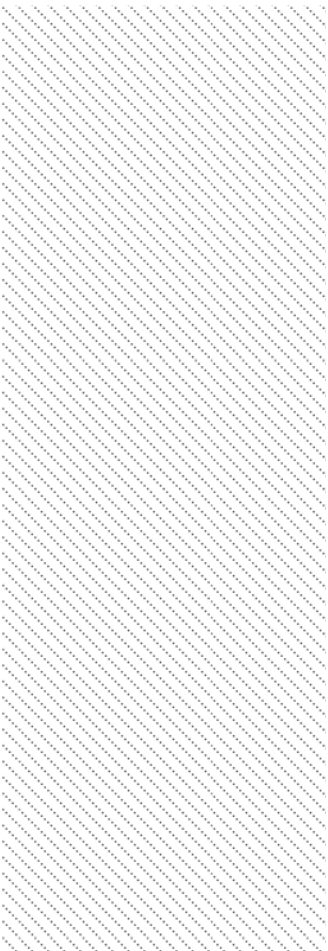
Радио Београд 2 је у целини програм културе и уметности, са слоганом: „Елитизам за све“. Једна од најпопуларнијих емисија је „Клуб 2“ у којој гостују ствараоци различитих профила. Моји саговорници били су Милован Данојлић, Петар Краљ, Јаков Гробаров, Раде Војводић, Пеђа Станић, Димитрије Тасић, Владан Динић, Миодраг Сибиновић, и други. Године 2008, гост ми је био Малиша др Станојевић, песник и прозаиста, доцент на предмету Културна историја Срба на ФУЛУМ-у у Крагујевцу и управник Одсека за студентска питања на Филолошком факултету у Београду. Слушаоци су имали прилику да у једночасовном разговору упознају овог свестрано ангажованог и даровитог ствараоца. Повод за разговор је био зборник *Лако перо Радоја Домановића*, али су се у разговору отвориле и друге теме. У одговорима, коментарима и сећањима на догађаје и људе, мој саговорник је указао на читаву лепезу свог стваралачког рада, подсетио на наше професоре књижевности (Димитрија Вученова, Тоде Чолака, Јована Деретића) и на своје учешће у културном и књижевном животу, које сеже до времена студентских дана... За овај зборник издвајам фрагмент о Домановићу.

Питање

Лако перо Радоја Домановића... Одакле такав наслов? Зашто *лако перо*?

Одговор

Читајући Радоја Домановића и све оно што је он написао, имао сам дилему како назвати зборник о са-

тиричару какав је био Домановић. Од различитих тема, језичких склопова и других елемената, дошао сам до тога да овим насловом прикажем његово целокупно дело. Стекао сам утисак да је лако писао, да је његово перо лако, а с друге стране да је својом сатиром „јак“ погађало... У писму Ристи Одовићу, он каже: „Нећу се борити ни мачем, ни шарком пушком, већ пером, али имајте на уму да је моје перо `силније` од мачева светских освајача.“ Употребљавао је он ту врсту упозорења, да ће **написати**, да неће само говорити... Другачије казано: „Убошћу те пером, где те досад нико није убо.“

Питање

У књизи се укрштају стари и нови критичари. Са различитих аспекта добијамо једно врло темељно, дубоко, оштро и свестрано тумачење. Да укажемо на неке старе ауторе...

Одговор

Професор Димитрије Вученов је неколико година боравио на терену, у Овсишту, месту рођења и у Горњим Јарушицама, где је Домановић у својој фамилији провео детињство и младост. Вученов је 1959. године објавио књигу која се темељила на његовој докторској дисертацији и насловио је *Радоје Домановић* са поднасловом „Генеза Домановићеве сатире“. У зборнику је Војислав Ђурић са приступном беседом приликом пријема у САНУ. Како је он из Малих Крчмара, у непосредној близини Јарушица, то је у беседи на изванредан начин проговорио шумадијски дух. У том тексту је

један од најбољих записа изгледа Шумадије, са описом висоравни, валовитих предела који се спуштају на Мораву. Војислав Ђурић је био професор опште књижевности, али се ту показао као добар писац...

Питање

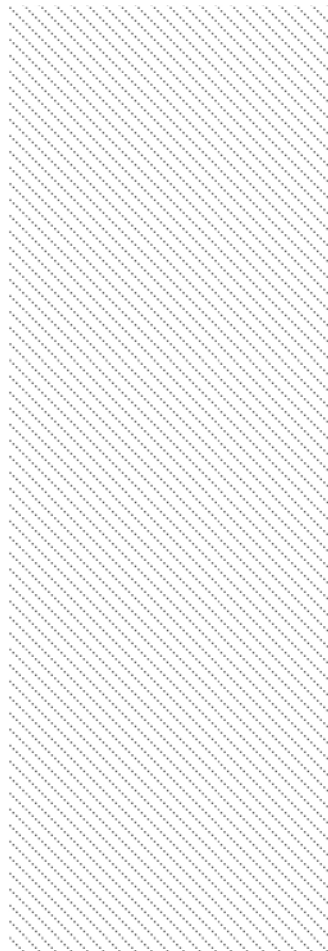
Велико и славно Мало Крчмаре! Одатле је и професор Стојановић...

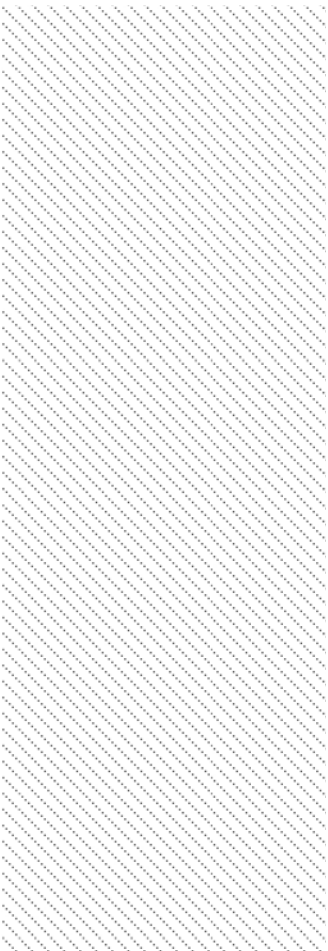
Одговор

Да, из тог места је класичар Миодраг Стојановић, који је на Филолошком факултету професор на групи за грчки језик и књижевност. Крајем 19. века у том селу је радио као учитељ песник Милорад Петровић Сељанчица и ту је написао већи број песама, међу којима је „Дуњо моја“ и друге, које се данас певају, тако рећи као народне песме. Из тог места, које је подељено на Велико и Мало Крчмаре, су и историчар Пантелија Панта Срећковић и војвода из Првог српског устанка Павле Цукић. Бавећи се Ђурићем и историком Пантом Срећковићем скренуо сам пажњу на део Шумадије у коме су рођени ови умни људи, значајни не само за ту околину, већ и за српску књижевност и историографију...

Питање

Занимљив је текст Ратка Нешковића „Теоријско и сатирично разомађијавање политичког живота“, што имплицира омађијаност политиком, режимом, влашћу, митом, прошлостју. Професор Нешковић узима за своје

излагање мото „Да човек буде слободан треба двоје да зна, да буде слободан и да хоће да буде слободан“?

Одговор

Цела студија се заснива на идеји преузете сентенце из списка „Нешто о слободи“ Светозара Марковића. У професоровој интерпретацији он (Светозар) и Домановић су на истом задатку...

Питање

У зборнику је заступљен и Милован Витезовић, са текстом „Чудесни дух Радоја Домановића“. У питању је његова надахнута беседа...

Одговор

...Беседа је изговорена на Калемегдану приликом откривања споменика Домановићу, рад вајара Небојше Митрића, 1973. године. Тада су се окупили писци, да увеличају тај догађај. Међу њима су били: Бранко Ћопић, Гусатав Крклец (тада председник Савеза писаца Југославије), Меша Селимовић, Десанка Максимовић, Димитрије Вученов, у то време декан Факултета. Био је то велики изазов за то време, да се једном сатиричару подиже споменик. Замолио сам професора Одсека за примењену уметност Слободана Штетића, данас декана ФИЛУМ-а, да се споменик нађе и на корицама зборника. И *Сабрана дела Радоја Домановића* ће носити печат тог изгледа који је сачинио Митрић.

Никола М. Бубања

Округли

сто

на

БИЦИКЛУ:

О

зборнику

ЛАКО

ПЕРО

РАДОЈА ДОМАНОВИЋА

приређивача

и

уредника

Малише

СТАНОЈЕВИЋА

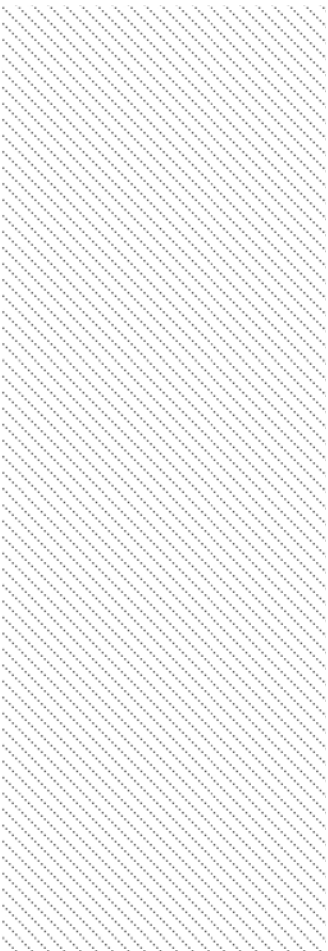
Народна библиотека Крагујевац,
промоција зборника *Лако перо Радоја Домановића*

Апстракт: Текст се дотиче рецепције учењачко-интегративног дела Малише Станојевића, критички-носталгично евоцирајући неке аспекте његовог просветитељског и мисионарског рада, са посебним освртом на зборник настао поводом стогодишњице од смрти Радоја Домановића.

Кључне речи: Малиша Станојевић, Радоје Домановић, витезови округлог стола, анегдота, носталгија

У одређеним друштвеним околностима, ситуацијама и односима, смех је установљени знак, институт поштовања. Отворено се смејати формално-суштинском ауторитету, онако како се студент смеје еминентном професору, не само да није акт бунтовништва, већ је чин мање или више прикривеног, ако и искреног, улиштва. А још се „кривљим“ у овом смислу чини збијање шала тобож иза леђа истом ауторитету. Препричавање шаљивих анегдота о „њему“ у „његовом“ одсуству, одабраним појединцима или групама препознатим као саучесницима у делу, осим што је макар и подсвесни покушај дељења и ослобађања од осећаја „кривице“, јесте у ствари, са све искреним намерама, изражавање поштовања „из друге руке“, самооправдано тобожњом субверзивношћу. Суптилнија и ефикаснија сикофантија

од отвореног смеха, упоредива са „посредованим ласкањем“ о којем је негде писао (Хенри) Филдинг.

Није важно да ли записивање анегдоте представља још један степен више на некаквој скали беневоолентног додворавања. Важно је признати одмах његову склоност да падне у носталгију и патетику: и носталгија и анегдота гледају у прошлост коју романтизују, са агендом или без ње. Јер време не прождире светове, већ показује колико значења и судбине може стати између 265 и 276 стране.

Са свешћу о свим овим, па и другим својим кривицама и недостацима, овај текст дотиче се анегдотом загрљене и носталгијом инфициране историје о једној компаративно малој, али, у ауторској охолости сматрамо, репрезентативној синтези о лику и делу Радоја Домановића, насталој из замисли, труда и пера Малише Станојевића. Синтеза организована поводом јубилеја. Јубилеум узвраћа јубилеумом – наградом, или осветом.

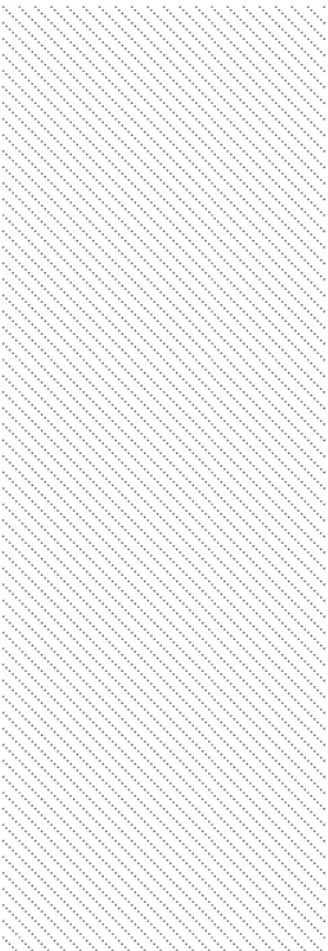
Лако перо Радоја Домановића не називамо репрезентативним због тога што се сећања на Малишу Станојевића крећу истим оним путевима којима се кретао Домановић: од руралне Шумадије, преко Крагујевца, до Београда или до Крагујевца преко Београда – све се то сада чини тривијалним; нити би се смело тврдити да је то зато што је приређивач и сам „био дете Шумадије, типски Србијанац“, како је Скерлић (Станојевић 2008: 61) записао о Домановићу. Чак ни због саме синтезе градова, људи, статуса, тема и времена коју та књига представља. Већ из сопствених разлога. Не због Мали-

ше као кројача из његове песме, који премерава руке, ноге и плећа и скраја одела – нуди велосипед витезовима округлог стола. Који тај бицикл прихватају.

Вест о округлом столу на бициклу надалеко је одјекнула; између осталог, бубњала је Витменове стихове „ја долазим с музиком гласном“, док су се сведоци улизивали пажњом, смехом и тобожњим пародирањем претенциозности судија, иследника, ваљда и витезова.

У овој анегдоталној причи је, на концу, ипак мало смеха, олако обећаног и проневереног; таква анегдота тражи суспензију нестрпљења, тражи времена и простора да се деси по својим правилима. Ова га за тако нешто није имала довољно, иако је у њој Малиша Јенки, а не Малиша Моћни (у овдашњем камелоту од милоште знаном и под алијасом *Mighty Minor*). Јер, Малиша је и сам морао или желео да постане или поново постане витезом, не престајући да буде Јенки. Упркос томе или баш због тога, носталгија превладава: и носталгија и анегдота окренуте су прошлости коју романтизују, како се прошлост удаљава, са све мање изгледа за агенду. Или се то макар чини племенитијим објашњењем од надамо се неартикулисане индиферентности сливања утисака у монохромље. Да му је дато времена, можда би и Краљ Лир мислио да је носталгија све. И тако, као Ник Керавеј, весламо даље, против струје, стално се враћајући уназад.

* * *

Станојевић 2008: Малиша Станојевић (приређивач и уредник), *Лако перо Радоја Домановића: зборник радова у спомен Радоју Домановићу 1908-2008*, Крагујевац: Кораци.

TABLE ROUND UPON A BIKE: THE MIGHTY PEN OF RADOJE DOMANOVIĆ COMPILED AND EDITED BY MALIŠA STANOJEVIĆ

Summary

The paper tackles the significance of and the response to the scholarly and integrative role of Mališa Stanojević, via admittedly nostalgic evocations of some aspects of his missionary work, ostensibly focusing on the collection of essays memorializing the first centenary of the death of Radoje Domanović.

Nikola Bujanja

Бранка Миленковић

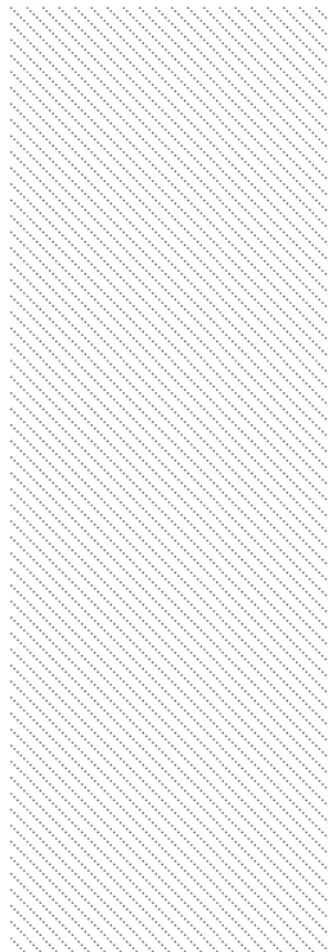
**Малишина
ВИЗИЈА:
НАШ
идентитет**

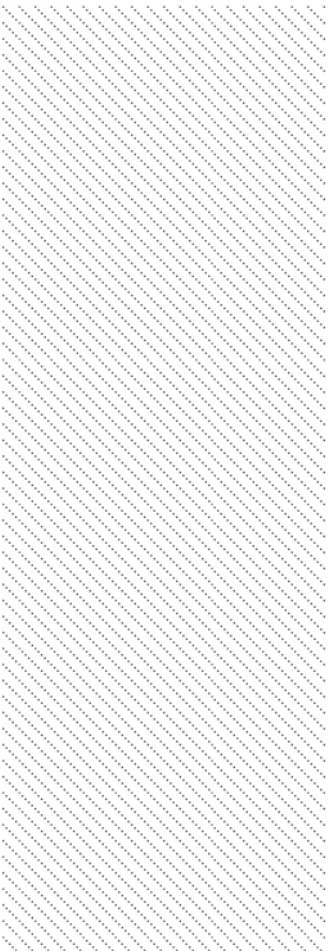
Свечана сала
Ректората Универзитета
у Крагујевцу 2005.

Професор Малиша Станојевић, управник Наставног Одељења у Крагујевцу Филолошког факултета у Београду представља човека који је унапредио наставу филологије и оформио институционални рад факултета. Међутим, наш Управник, Шеф, свима нама симболизује светионик, извор енергије око које смо се окупили, попут овчица око свог Пастира. Он нам поклања најдрагоценији дар – идентитет, припадање периоду који с поносом носимо – припадање „Малишином добу“. Све што је уследило, под било којим руководством неке друге узвишене академске личности не може нам одузети и заменити управо тај почетак, то рађање „тривијалне“, малобројне академске заједнице под покровитељством Малишине личности.

Можемо говорити о др Малиши Станојевићу као о покретачу једног филолошког одељења које ће прерасти у неки Филолошко-уметнички факултет касније, али то зачеће за нас који смо били присутни од самог почетка значи знатно више. Дугујемо неизмерну захвалност професору Малиши Станојевићу на стварању једног академског друштва ентузијаста, организатора, академских заљубљеника у наставу и науку; на стварању једне атмосфере пре свега продуктивне, кооперативне, амбициозне, људске; на препознавању профила будућих академских радника – наставника, научника, сарадника, колега, пријатеља – на стварању једне истоветне филолошке визије младе наставно-научне институције – Малишине визије.

Малишиној визији припада и писана реч. Др Малиша Станојевић нашем Филолошком одељењу поклања и могућност да своје наставно-научно опредељење утемељимо и кроз радове у првом часопису касније Филолошко-уметничког факултета. Он је покретач обељжја нашег факултета часописа *Наслеђе*, часописа за књижевност, језик, уметност и културу. Као визионар, овај први број *Наслеђа* он отвара ауторским радом „Свети Сава – од историје до мита“. Истовремено, Малиша такође ствара историју која постаје мит, у смислу имагинарног и идејног, бесмртног. Он нам утире просветитељску стазу којом ходимо већ 18 година.

Његов допринос часопису *Наслеђе* наставља се и даље и он публикује следеће радове „Употреба напоредног цитата у тумачењима књижевних текстова“, „Проучавање епоха и стилова у српској књижевности 19. и 20. века“, „Улазак у песму *Инге Барч*“ и „Израстање из живота у два рада у једној Револуцији: Слава Брехтових ћилимара“. И, ми у том смислу можемо анализирати књижевни и језички допринос његових радова часопису *Наслеђе*, међутим, ја бих се радије задржала на разматрању идентитета Малише Станојевића као писца и као човека.

Професор емеритус Розалинд Иванич, научник са Ланкастер универзитета, у својој књизи *Писање и идентитет* (1998) говори о немогућности постојања објективног, имперсоналног писаног израза. Она истиче три врсте идентитета писца који се преплићу током процеса стварања текста:

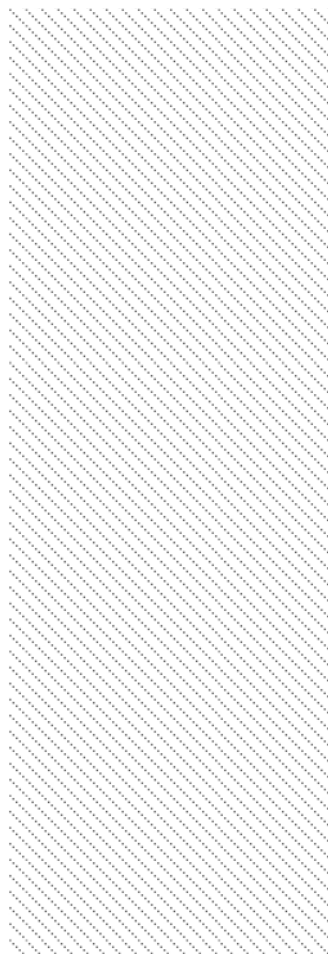
Аутобиографски идентитет, који се односи на идентитет који писац са собом уноси у процес писања. Овај идентитет саткан је од животне историје писца и подложен је променама у складу са друштвеним условима у којима писац живи и ствара.

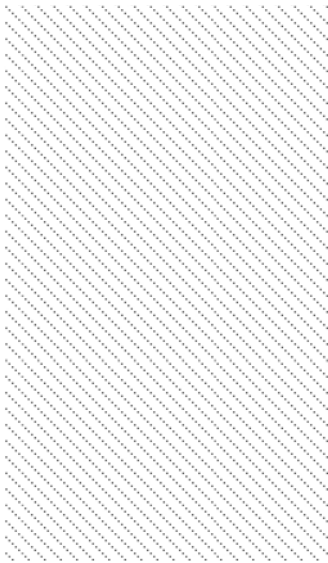
Дискурсни идентитет представља идентитет који писац (не)свесно намеће свом читаоцу. То је „глас“ писца који не мора нужно преносити његов став, већ се заснива на томе како писац жели да буде представљен у очима читаоца.

Идентитет самонаглашавања писца односи се на степен ауторитативности коју писац намеће у свом тексту и његово (не)инсистирање на присуству у тексту. Ова врста идентитета у нераскидивој узрочно-последичној вези је са *аутобиографским идентитетом* писца.

У часопису *Наслеђе*, професор Станојевић представио се кроз ова три аспекта идентитета писца. Својим свестраним интересовањима у научном раду он нам је омогућио да сагледамо подједнако и прозу и поезију кроз његове идеје и визије, да анализирамо српску, али и светску књижевност 19. и 20. века. Његова дискурсна, стилска, језичка и књижевна анализа прожета је управо идентитетом његове личности као писца али и као човека.

Малишин *аутобиографски идентитет* темељи се на његовом културно-историјском схватању времена кроз писану и усмену традицију српске књижевности, истражујући домете народне културе у савременим условима. Јасним и прецизним језичким изразом он

представља свој *дискурсни идентитет* којим настоји да укључи читаоца у књижевну и језичку анализу. Он неретко у својим текстовима говори са становишта „инклузивног ми“¹, постижући са реципијентом јединство мишљења и међусобно разумевање. Самим тим професор Станојевић у писању није ауторитативно наметљив што сведочи о његовом избору језичких елемената. Он је у својим текстовима присутан као емитент, али његов стил писања не обилује *маркерима самонаглашавања*², који га као писца експлицитно стављају у први план. Свестан антиципираног реципијента, он у свом дискурсу постиже јединство са читаоцем као саговорником и пре свега дели своју идеју која постаје заједничка, а не изолована визија искључиво његовог поимања књижевности и језика.

Управо кроз стил писања професора Малише Станојевића ми препознајемо и упознајемо човека који нас добродушно и имплицитно својим идејама привија уза себе. Ауторитативни карактер писца/човека Малиша је заменио харизматичним пријатељем и саговорником и ми као читаоци постајемо део тог Идентитета и Малишине визије о језику, књижевности и свету.

1 Појам 'инклузивно ми' представља дискурсни поступак у процесу писања када писац употребом првог лица множине ангажује читаоца у интерпретацији пропозиционог садржаја.

2 Преводни еквивалент за термин *Self mentions* – односи се на употребу заменица, као и присујних облика у првом лицу јединине са циљем експлицитног истицања писца у тексту.

4

Александар Јерков

**Неки
изванредно
тешки
проблеми
и
МАЛИША**

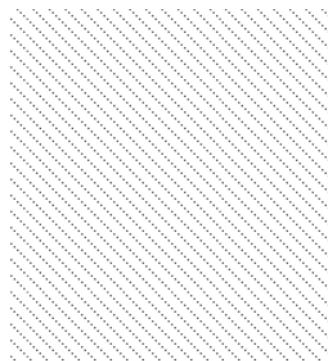

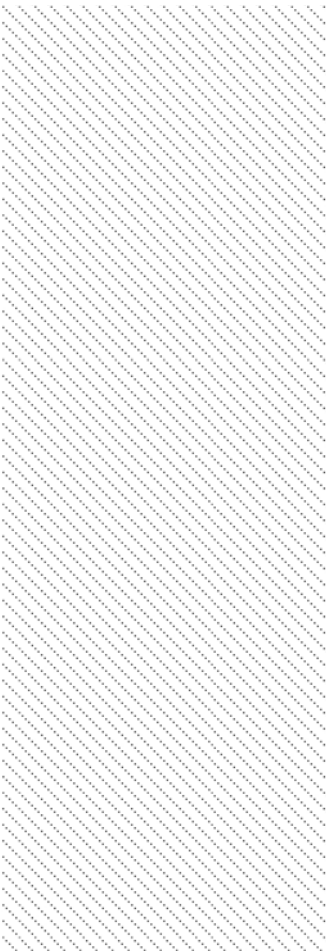
A. J.

Стицајем ведрих околности насталих трудом једне групе људи окупљених око издавачко-интелектуалног пројекта „Југославија“, у Београду су у истој години гостовала два веома значајна мислиоца, Жак Рансијер и Ален Бадју. По некој чудној логици, сваких пет-шест година метафизички закржљала мисао Запада – посебно англо-америчка сува аналитика и предвидљиви прагматизам, а помало и немачка рационалистичка филозофија – тражи неког чудног и не до краја схватљивог Француза да би имала шта да тумачи, да се узбуђује њиме и да претреса скривене могућности интерпретације његове мисли. Када та машина за усвајање знања заврши свој посао, у међувремену и доведе за лепе паре Француза на неки од престижних америчких универзитета, она се гладна нових подстицаја и материјала за академско варење окрене ка следећем. У самој Француској, пак, одлазак у Америку постао је ствар толиког престижа да се у белешци о аутору уз нову књигу радије наводи да је на овај начин доведен на, рецимо, Стенфорд, него да је члан Академије. Премда ово друго у Француској није само знак изврности него и социјалне уклопљености, опет је то толико чудно колико само може бити, и да је тако нешто неко видео пре сто година – неко од оних од којих сам у овом часу посудио стил писања – никада не би поверовао својим очима. Јер, најбоље је не веровати у оно што човек види. Најбоље је не веровати својим очима, али ни туђим. Јер ко верује у оно што види, не види ништа у шта не верује.

1968.

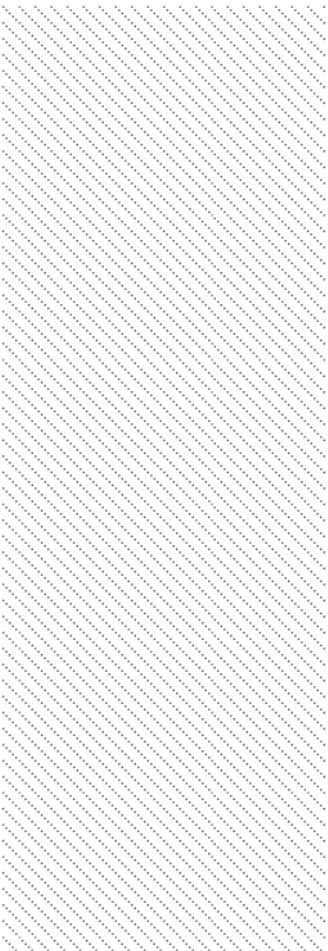
Међутим, изванредно тешки проблеми које сам најавио не почињу овде, него у том полусусрету са Рансијером и Бадјуом. И то не зато што ће се сада и о њима код нас говорити и њихове књиге, а неке су већ биле преведене, преводити и читати. Не почињу ни зато што су обојица од реда последњих левичара, шездесетос-маша и алтисеријанаца, а не почињу ни тиме што један другог упорно читају, коментаришу и уграђују у разумевање тако тешких питања као што су француски симболизам и тумачење савременог друштва. Тај проблем нити је стигао нити ће стићи до нас, ми нисмо дорасли правим и великим проблемима.

Парадоксално, или не, тек сасвим случајно сам обновљајући градиво од пре четврт века, и чудећи се својим тадашњим белешкама, у којима је било много мање наклоности, у сјајној студији Мидхада Бегића о Скерлићу нашао готово идентичну релацију о односу тумачења симболизма и импресионизма са променама у социјалдемократском мишљењу. Ипак, у нашој средини, а још и током последњих двадесет година, и оно што се некада знало је заборављено, а Бегић је ишчезао са нашег хоризонта као да га није ни било. Далеко од тога да би му се сада тражило место у једном овако сложеном дијалогу какав се води између Рансијера и Бадјуа, немоли да би се неко осим Драгана Бошковића питао о Алтисеру, за којег други у најбољем случају знају да је убио своју жену (да узму *Како читати Капитал* ваљда би им ситни приштеви а не *приштине* поискакли по длановима). Такав смо ми свет, и како је писао Скерлић

своме професору Богдану Поповићу, „не вредимо богзнашта“, а опет смо, како је такође говорио Скерлић, ипак мало бољи но што нас други виде. Ко ме је у том великом свету стало до наших малих мисли и понеке књижевнотеоријске идеје? Тим мислима и идејама не би се посветио наш човек, па нису његове, не би писао текстове да се оне боље приме и схвате, таман још и да се томе посвећују зборници? Нема ту спремности да се пише и расправља, можда само да се дода још по нека ни о чему, али не ни о чему на начин мерења бувљег скока. То како буде скачу и искачу за софисте, то је нама недостижно.

Дакле, тај изваредно тежак проблем који нису разрешили ни окасни леви мислиоци, Рансијер и Бадју, морао је да пропадне сваки социјализам и да згасне идеја марксизма да би они постигли своју изванредну популарност, везан је за трансформацију симболизма и социјалдемократске мисли, још тачније за крај симболизма и проблем леве акције шездесетих година. У нас више нема доктораната попут Скерлића да на француском напишу докторат о томе, а и Скерлићу је та теза опоравана, и до данас није ни схваћена ни интегрисана у наше разумевање књижевности.

Ипак, само онај ко ме добро познаје моћи ће да разуме зашто сам ову опомену приденуо уз једну сасвим другачију прилику, у којој ни реч нећу рећи о разлици између бува за софисте и паса за кинике. Од мене је врло другарски тражен један запис па какавгод он био, али какавгод он био он опет мора бити мој и личити

на мене. Чак и они који ме мање знају могли би већ до сада да схвате да иако сам оптуживан за то да се прилагођавам ипак не знам никога ко би био доследнији, јер међу апсолутне константе мог академског и јавног живота спада не само да не узмичем, већ да на позиве неких људи увек одговарам, без обзира на то шта они од мене траже. Па тако и Малиша Станојевић у људском и пријатељском зборнику може бити прилика да се они који се окупе и који нешто хоће да кажу или једног дана – чак је и то могуће – упркос свему завире у ове странице, виде један споменик лудачкој упорности која хоће нешто боље. А о томе шта значи видети и поверовати у оно што видиш, већ смо нешто рекли.

* * *

Међутим, ја сам као и сви остали заиста видео Малишу Станојевића, још му не знајући ни име ни како га је то име обележило, чим сам дошао на Филолошки факултет. Био је огроман ред и у њему све девојке, неке од њих лепотице. Инстинктом слободног младог мушкарца већ ми је на први поглед на аулу нашег факултета и у њој уредно постројене госпођице – многе како се то каже из отмених кућа – било јасно да се од тога што су дечаци реткост може имати користи, па од тада до краја школовања никада нисам чекао у редовима. Приђеш оној најлепшој што једва чека да јој се неко обрати, јер чему онолико време утрошено на изградњу лика и дотеривање, и у часу кад се она већ са осмехом окреће ка теби замолиш девојку која стоји поред ње да

преда и твоја документа. Обично ова друга није ништа мање лепа, али је најчешће паметнија, смиренија и симпатична, ако и не схвати шта си урадио она врло радо прихвати документа. Ако је намћор, има и таквих, већ она иза ње, некада и она испред ње, узеће твоје папире.

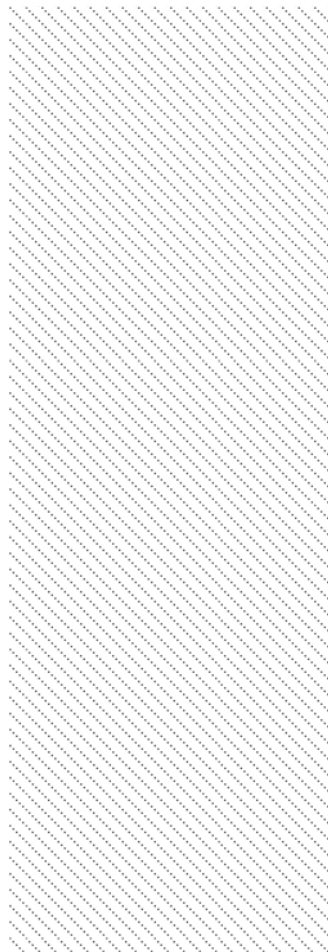
Ситан, бедан мушки трик, и ја који се скоро никад у животу нисам стварно користио мушким триковима – али јесам парадоксом мушке самоуверености и гласом који се око ње ствара – ипак сам понекад овако поступао. Осећај, претеран, за правду ме је притискао па сам ситасн грех надокађивао овим милим девојкама за њих тада великом начитаношћу, причајући им приче из књижевности и мишљења о њој, а понекад и на други начин.

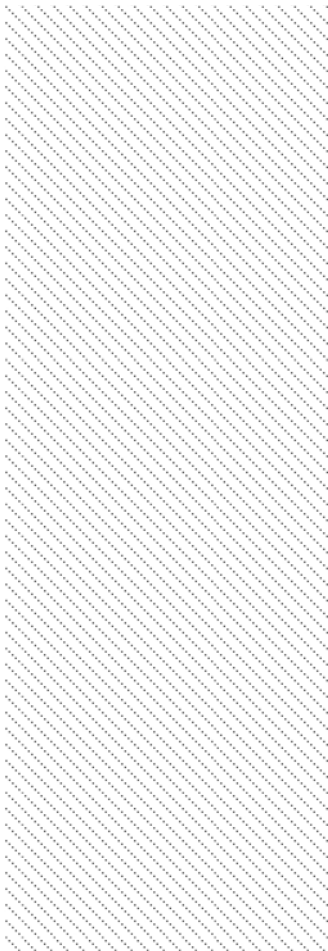
Док су оне уредно и пристојно чекале, јер никада папире не дајеш оној која је већ дошла на ред, ја бих помало гледао колико се брзо напредује, иако су документа сада при врху а не на зачељу, а мало читао неку књигу која би ми се увек вукла по џеповима.

У једном таквом трунутку појављује се лице Малише Станојевића.

Не зато што је у томе било неке нужности и оправданог дозивања, већ зато што се увек када се нешто овако догађа појави неко лице у којем, ако се боље загледаш, можеш видети све што уопште треба видети, ако нисмо заборавили оно шта значи видети и поверовати у оно што видиш.

Ја сам, по свом мишљењу стрпљиво, стајао наслоњен на камени пулт испред шалтера и чекао, потпуно одсу-

тан или ко зна у шта замишљен – умео сам да прођем поред најближих рођака, чак и сопствене мајке, а да их не препознам док мислим неку своју или туђу мисао – да би ме моја изабраница благо додирнула и погледом право у очи подсетила на нешто. Ја сам мислио да је видела како сам је заборавио, а она је видела једно избежумљено лице које нешто говори у модалитету јаке вике и назире се кроз пескирано или само мусаво шалтерско стакло. Човек је унутра стајао, принео лице тик уз прозор на који сам умало био и сам наслоњен, и нешто викао, викао, викао, а ја ништа нисам чуо.

То је тада млади и непознати Малиша Станојевић, савршено оправдано и чак и љубазно спрам прекршаја, урлао са оне стране шалтера, али се слабо чула његова вика. На шалтеру се морало говорити кроз специјални отвор да би те чули унутра, па су студенткиње често кривиле тело, сагињале главу и истурале се унатраг да би кроз онај полукруг уз камени пулт успеле да кажу шта хоће. Исто толико добро чуло се и шта они одонуд нама говоре.

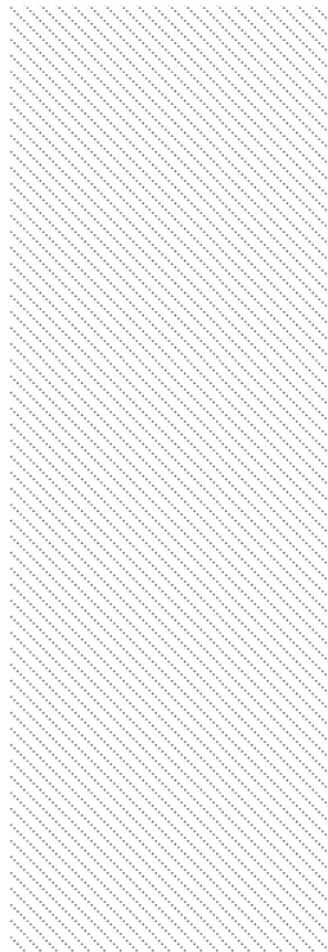
Мучени Малиша, и ево му се после тридесет пет година извињавам, полудео је са правом, јер је неки дечко, дакле ја, ослоњен на камени пулт и слабо видљив, добовао по пулту оловком, ко зна зашто, можда чак и зато што се брже чита када се ритмички удара неки такт, и на сва упозорења да се престане са афричким добовањем остао без икакве реакције.

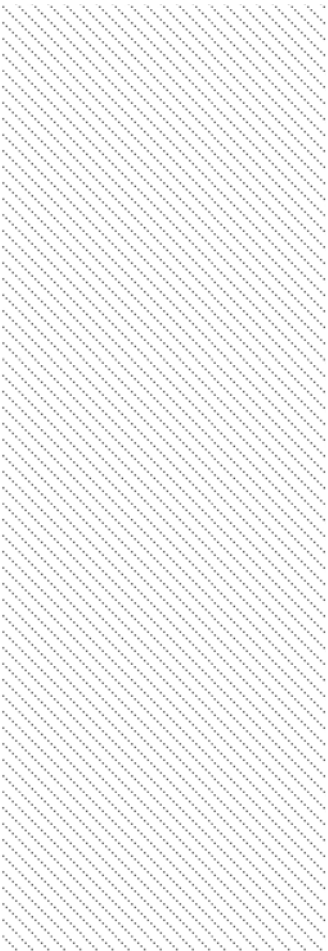
Погледам кроз стакло и видим једну мутну, изобличену фацу, једва чујем да се дере и не схватам шта хоће

да каже. Увек сам мислио да ће ми се неко обратити, тражећи и питајући нешто битно, и охоло се надао да ћу имати шта да кажем. Повијем се до тог отворчета да му се ставим, у толикој потреби која је не само потресла већ и разјарила његово биће, на располагање. Оданде, у гласу који ћемо током година сви научити и упамтити, изнервираном али не неучтивом, бесном али не свађалачком, јасно командном али не насилном, би ми речено да престанем и зашто забога добујем.

Знам, после много година сам чуо као то одјекује унутра, морало је бити као у дубокој ноћи када се чује там-там. Или као они арапски бубњеви које је отац до-нео из Алжира и у које сам тукао као клинац док није попуцала камиља кожа на њима.

Сирота студентска служба која има посла са толиким студентима, а некада и са боже саклони професорима, којој се увек нешто закера, а коју је доцније Малиша толике године водио неприкосновен, као мали Наполеон, много је служба трпела од промаје, никада није било довољно топло, патила од студенских захтева за јуче или пропаде живот, мучила се због неуређености докумената и односа између свега и свачега, а понегде је и сама додавала својом пословичном хитрином и дубоким разумевањем за то да се ништа не може урадити уколико није тачно по пропису који ни господ Бог, да га којим случајем има, не би могао да поштује у сваком детаљу који се прописује и још више у оним који нису прописани, које нико не зна, а без којих се ништа не може постићи и завршити, ма чак ни у пакао направити. Осим

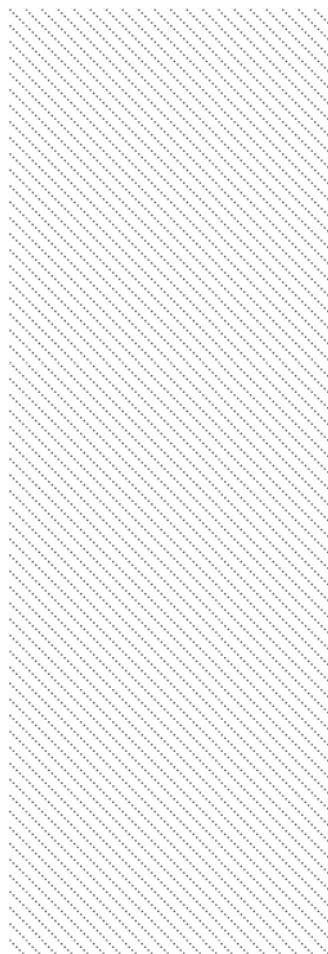
кад Малиша допусти, јер и оно што је било немогуће чак и моћнијим божанствима од грчких које смо тада почели да проучавамо, било је могуће Малиши. (Чуди ме да никада нико није поставио мали жртвеник, чак ни неку рану олтарску композицију Божанству Студентске Службе, нашем Малиши Станојевићу.)

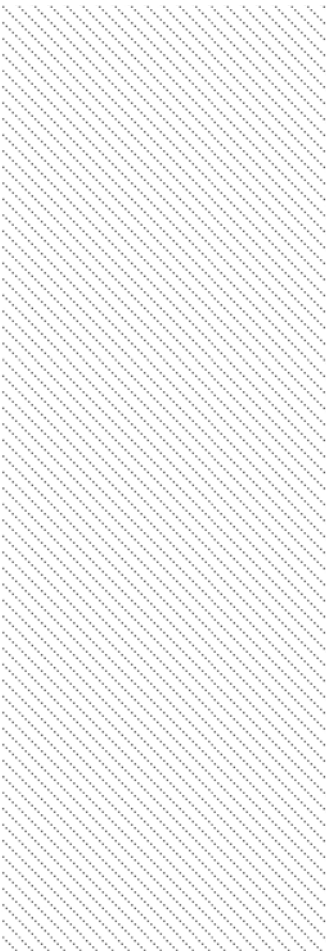
* * *

Малиша се овог догађаја не сећа, и зашто би га се сећао, ни ја га се више не сећам, шта ће човеку да све и свашта памти, прођоше животи и пуни смо успомена са којима нико не зна шта би. Да не бисте можда да испричам и како сам годинама ратовао са студентском службом која је, логично, писала иницијале на наше индексе јер је иначе немогуће организовати их и лако наћи а да сатима не вртиш онако згодно направљен документ? Они су писали иницијале, ја их, изнервиран што ми жврљајупо академском пасошу, брисао, скидао шпиритусом и варикином, премазивао маркером, цртао симетрична поља по корицама да се не виде, они опет писали, ја објашњавао да то не желим и да престану то да раде, куповао нове футроле и редовно их мењао. Ето шта све човек ради у животу. Или можда да испричам како је Владета Јанковић, који је два пута те године изашао са часа због мене, једном заправо због Ане која је имала најлепше очи и тен, дугу косу и заносно држање, није се могло лако гледати у њу и да се нисам њеном косом играо све док професор није, потресен, због тога изашао, а други пут јер сам на његов подстицај да

питамо, питао показујући да сам већ прочитао Лескија? Ипак, ја сам слушао и оно шта је говорио о драми на трећој години само студентима опште књижевности. Увек се, посебно на испиту који је прошао без трага тих инцидентата, држао господски, и после, једном када смо полемисали на трибини и када смо се нашли усред једног озбиљнијег спора. Држао отмено на част катедре и факултета до којих је, као и до себе држао, и тако га памтим, и данас га радо, премда сасвим ретко, сретнем.

Али Владета Јанковић је промашио страницу када ми је уписивао уредно похађање часова, а врло мало сам професора слушао до краја студија, промашио па се исправио, ама остала је цела страница зашарана. Ја сам те две странице слепио да ме не нервира ова неуредност у индексу. Те јесени смо се уписивали у другу годину, сада у слушаоници у којој је као шеф комисије неприкосновено седео Малиша који је, гледајући да ли сам дао све испите, упорно, готово као лик из неког успелог цртаног филма, трљао слепљене странице, влажио прст, дувао у листове, копао ноктом између њих, окретао индекс наопачке, гледао бројеве страница да се увери да овде две недостају, опипавао дебљину, па опет гледао како да их по сваку цену раздвоји, тако се лепо нервирао и хуктао, не одустајући, и понављајући све ово опет, и опет. Шта све није радио, забезекнут шта је са тим пасошем за даља путовања на граници школских година, лепим оценама окићеним, и онда ме потпуно збуњен питао шта је ово, па опет покушавао, и покушавао, и покушавао. Ја бих одустао од ручка,

рекао би можда један наш писац, пре него он од разлепљивања мог индекса. Јер баш ту, између страница, требало је да он упише следећу годину на ударен печат, потпише се умало као Матија Бећковић, чувен по свом кићеном калиграфском потпису. И онда си студент друге године. Не кад даш испите, него када ти у име Рима и Римског сената Малиша Станојевић стави потпис.

Ја сам, сећам се, покшавао да објасним шта се догодило, али он је резигнирано одмахивао и говорио да је тај документ упропаштен и да он сада више није валидна званична исправа. Онда је клонуо, да ли зато што сам био добар студент, да ли зато што је однекуд знао да су ме легендарна Фатима и наша драга Милева заволеле, да ли је знао да сам сада уредник *Студента* – сумњам да је то на њега могло утицати. Него је печат већ био ударен, није Малиша радио такав механички посао, он је проверавао и потписивао суштину, а печат је ударао помоћник, то је „Државни посао“, и шта сада са тим печатом који је неко несмотрено већ лупио на погрешну страницу? Неко ко није био тако сензибилизован и прецизан да одмах детектује квар и недостатак мог индекса. И рекао ми је, е то одлично памтим, ево ти, али да знаш да је овај индекс неисправан и кад будеш дипломирао мораћеш да правиш дупликат јер је ово званична исправа, у њој се ништа не сме додавати и кварити, она тада није валидна. Потпуно резигнирано, дао је индекс од тога часа студенту друге године.

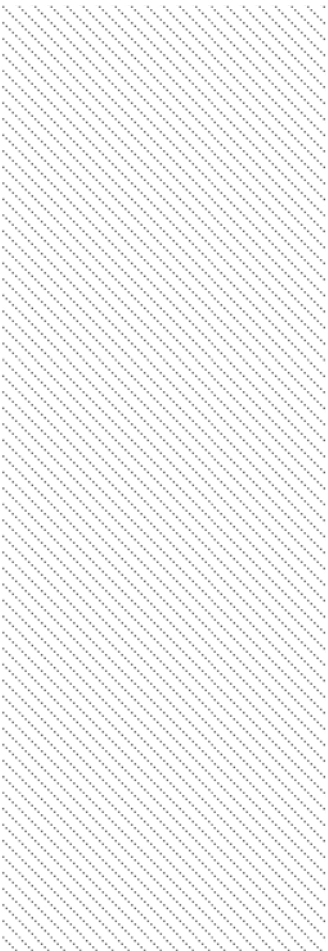
Нисам вадио дупликат, чим сам дипломирао био је конкурс за асистента, који је раније два пута неуспело

расписиван, а сада се појавио кандидат без удела у том рату, кандидат којег је Милош И. Бандић зачудо хтео. Данас стоји међу мојим заборављеним документима, одавно га нисам видео и осећам, сада, док ово пишем, како бих волео да га узмем у руке, ја који сваког месеца преврћем студентске пасоше, коментаришем слике светаца и детелине са четири листа улепљене у њих, гледам их распале и опране у машини за веш, гледам прецртана имена на предњој страници и отпале слике, гледам белешке о Здравствено-потпорном удружењу преко којег смо ишли на зимовања, белешке о гинеколошким картонима уз забелешке о библиотекама и посебним радовима на последњој страници, понеки сув цвет или улазницу за позориште, гледам којешта, а којешта сам видео и у једној дисциплинској комисији коју нисам могао као бивши продекан да одбијем.

Све би то онај Малиша истресао из индекса, од сличица светаца заштитника до те грађе за хербаријум, и био би у праву, све је то неко сујеверје немоћи у студентском животу и једна социјална неуредност која је, као пресликана из Нушића, провалила у наше животе.

* * *

Са Малишом сам се савршено слагао и одлично сарађивао, као продекан сам видео још штошта, имао бих шта да кажем и о његовом осмеху и о доследности, о вештини и паметној србијанској лукавости, и о томе да има једну тиху црту девојачког стида у себи и зна своје место, а људски је хтети више, још више је људски зас-

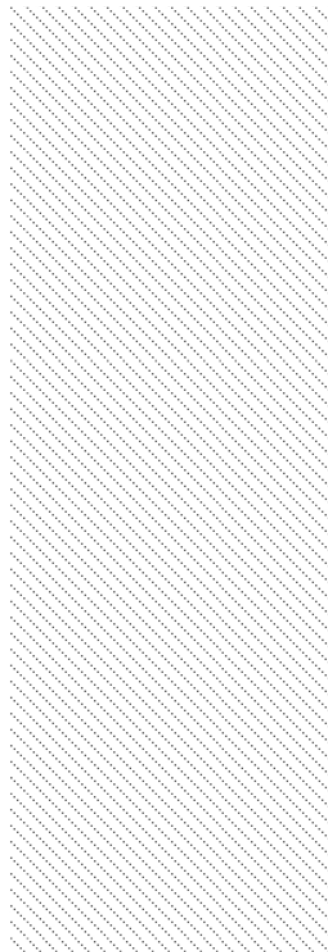

тати када би то значило нешто друго. Са моје тачке гледишта, верујем да му је било лепо и драго, мислим да је био добар и користан и да понеки трачак претеривања или важности, а коме се то не би залепило за нос као у руској бајци, може да му се опрости. Више су га други својом академском претворношћу и професорском лукавошћу таквим учинили него што је он у то по сваку цену хрлио. Где им је био добар, ваљао им је.

Али тај осмех у четвртак, када он и моја катедарска братија пођу на фудбал, та радост његове вештине да му ни сада, матором а ликом дечаку, не могу ништа — докле год може да забије професорима још по неки гол, али и она посвећеност сопственој породици када је требало доносити тешке одлуке, дакле спремност да своју сујету подреди интересу свога дома, то су лепе особине овог драгог друга.

Можда му неће бити сасвим по вољи хуморни тон овог незлобивог али тачно записаног утиска о оним давним данима, и можда би било боље да сам детаљније написао како смо пролазили кроз реформу, болоњску будалаштину, универзитета и колико је он био пажљив да не лупета као многи наши професори који ништа нису разумели, али су или трчали у разјапљене раље будалаштине без имало памети и стида, или су се противили свему што је разумно и напредно, као да оно што они нису радили не може бити добро већ самим тим што то они нису никада радили, дочим сви треба да знамо и подразумева се само по себи како само они, они и нико други него они, знају све о томе шта ваља

и шта је добро, јер је наравно добро само оно што они раде. Неће се, верујем, Малиша љутнути ни тамо где му се са топлином ругам, ни тамо где га са строгошћу хвалим, јер Малиша уме да буде добар друг. У Србији, то је као да је добио француску медаљу. Додуше не за однос симболизма и леве акције, али ипак је то једно српско одличје, и оно се на њему одлично види.

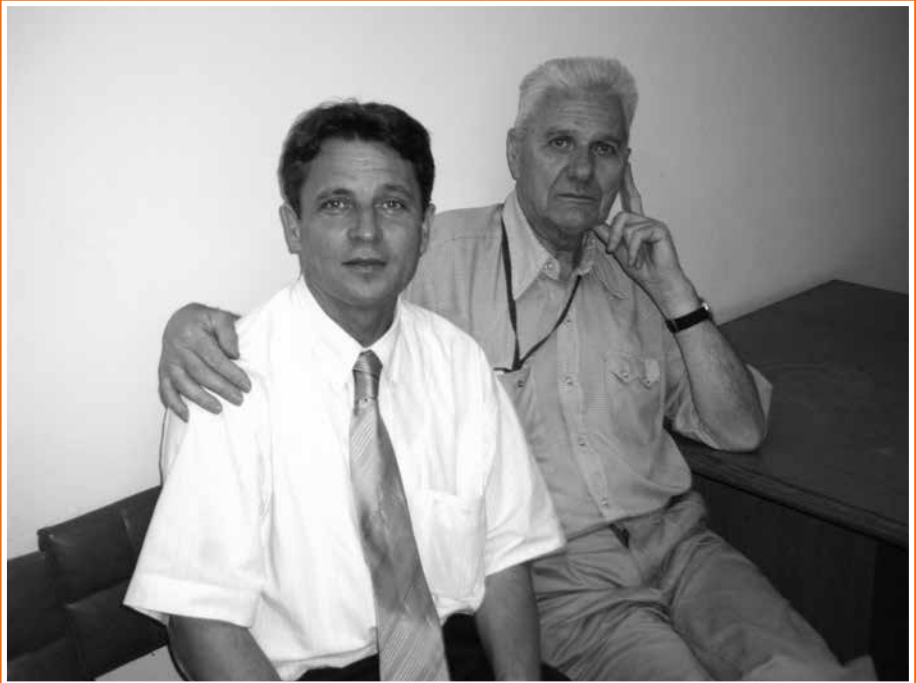

Михаило Шћепановић

Српско

име

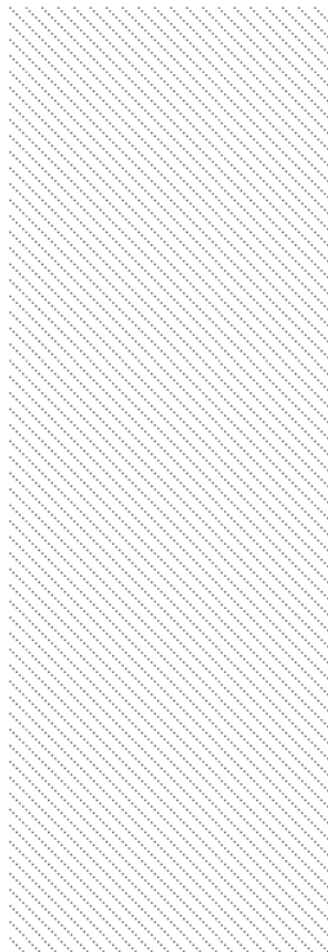
МАЛИША

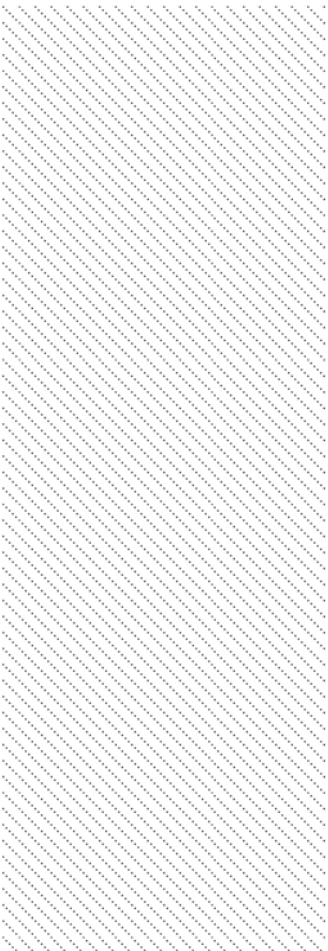

Са проф. др Живојином Станојчићем - Цилетом

Уместо увода

Овај рад посвећујем свом пријатељу Малиши Станојевићу, дугогодишњем управнику Студентске службе на Филолошком факултету. Истина, као студент, нисам га много „готивео“. А имао сам и разлоге. Наиме, кад сам, како-тако, дипломирао, стекао сам услове за упис магистарских студија, а на основу потврде о дипломирању, увидео сам да је мој отац дипломирао: писало је да је Миодраг Шћепановић професор српског језика и књижевности. Ту омашку Центра за студенска питања сам искористио, копирао потврду и послао је оцу да му се одужим за све паре које је уложио у то парче папира. А онда сам схватио да је „враг појео шалу“ и да ми остају два дана рока да упишем последипломске студије. Кренуо сам у потрагу за Малишом. Он је тада, нажалост, био у кабинету Боже Ћорића, што ми се није свидело. Чамио сам испред врата, чекајући Малишу. Када се појавио, уљудно сам му се обратио: „Потребни сте ми два минута.“ Малиша је подигао десну обрву и одговорио „Имаш минут!“ Тада ми је прекипело и рекао сам му: „Ође ми не требаш, идем с тобом у Студентску службу, па ћеш ми дати и сат времена!“ Тако је и било. Малиша упеглан, са прецизно затегнутом краватом као да је кренуо у сватове, упутио се на своје радно место, а ја сам за њим тапкао, као онај „јуначки син“ што тражи печења јарећег из познате песме. Ушао сам за Малишом, не хајући за то што је требало да чекам испред врата, и опет замолио да ми исправе грешку у Потврди о дипломирању. Малиша је хтео да ме откачи речима:

„Не може то сад, декан није ту, дођи за недељу дана!“ На измаку стрпљења, рекао сам му: „Ни ти, а ни ја одавде не излазимо док ми ово не исправиш!“ Дакле, није било персирања нити мољакања, јер сам схватио да ми због бирократских препрека будућност може страда-ти. Знао сам да Малиша то може ако хоће, а нарочито да то може ако мора. Окренуо се једној из свог буљука женица које су радиле у Служби и наредио да „овој бр-катој замлати“ поправе оно што су погрешили и да од-несу продекану на потпис. За то време сам седео преко пута Малише и изигравао скрушеност тек доведене невесте. Потврда је стигла за петнаестак минута, тако да сам стигао да упишем магистарске студије и добијем стипендију Института за српски језик САНУ, односно, да добијем ухлебљење.

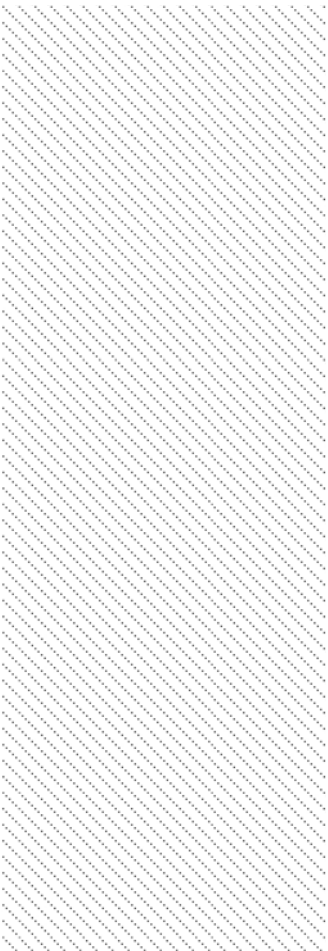
После тога сам се с Малишом здружио, али му ту „ди-пломску муку“ нисам заборавио. После десетак година и мог доласка на Факултет, током једног уписног рока, када су испред Малишине канцеларије, тј. испред „Зида плача“, чекали забринуте родитељи и њихова распоја-сана деца, довикнуо сам му „Малиша, не заборави да ми упишеш оних десет студената, као што си обећао!“ Маса се ускомешала и сви су окренули главу према мени, а онда погледима стрељали Малишу. Морам при-знати, није се дао збунити. Доста гласно је прокоментари-сао: „Ма, пустите будалу!“ Касније ми је признао да му није било свеједно, а и ја њему да сам „намирио дуг“. Али, очито, нисам га довољно „намирио“, кад ево и сад пишем о његовом имену. То је као човек зарадио, јер

ми је ван уписног рока уписао једну тешко рахитичну девојчицу на Библиотекарство, која је за пет година дипломирала, и сада ради у једној библиотеци на Новом Београду. Истина, и око тог подухвата смо се у *Коларцу* жестоко вербално надгорњавали.

О имену *Малиша*

Скоро сви речници личних имена наводе да је српско име *Малиша* настало од придевске основе *мали*. Тако Милица Грковић (1977: 126) наводи да ово име „може бити превод библијског имена латинског порекла *Paulus* – *мали*, или изведено од придева *мали*“. Везује га за петнаести век и област Бранковића, као и из пописа Београда и околине. Слично бележи и Мате Шимундић (1988: 207), наводећи и лично име Мали, изведено од *Малиша*, а од *Малиша* хипокористике *Мацо*, *Мацан*; *Маљо*, *Маљан*, *Маљушко*; *Маша* и *Машан*, и све од придева *мали*. Аутор доноси и двоосновинско сложено име *Малимир*, од кога изводи скраћено име *Малиша*, доводећи га у везу са придевом *мал*, тј. *мален*, и именицом *мир*.

Као што је опште познато, лично име *Малиша* било је основа за презиме веома распрострањено на целини српског говорног простора – *Малишић*, а пошто је Вук навео да су се презимена, за разлику од осталих српских земаља, најраније усталила у Црној Гори и Херцеговини, то показује и речник *Презимена у Црној Гори* (В. и А. Миљанић 2002: 265), где читамо: *Малишић*, *Васојевићи* и као: *Недић*, *огранак Рабрена* – *Мијомановића*, од

њих и јесу у Пећи огранак Љачевића, и као: Гргуревић у Кучима, грана Мрњавчевића, од њих у Лепетанима и Шкљарима (Бока Которска), Пећи (Метохија) и у Бјелопавлићима; Бојиште (Бијело Поље); Кисјелице (Братоножићи); Горњи Чумићи у Лепеници (Србија) дошли су из Црне Горе; Дубово на Бихору (Бијело Поље); Беране; Горње Црљенице (Пљевља); Опутне Рудине (Никшић).

У *Речнику имена Бањског, Дечанског и Призренског властелинства у четрнаестом веку*, Милица Грковић (1986: 117) доноси име *Мала*, вероватно са кратким силазним акцентом на првом слогу, уз коментар да је „основа имена слов. придев *мал* – супротно од *велики*. Упор. *Мала, Малана, Малашко, Малаш, Мале, Малеј, Малек, Малена, Малехна, Малиша, Малинка, Малиш, Малко, Мало* и *Малош*.“

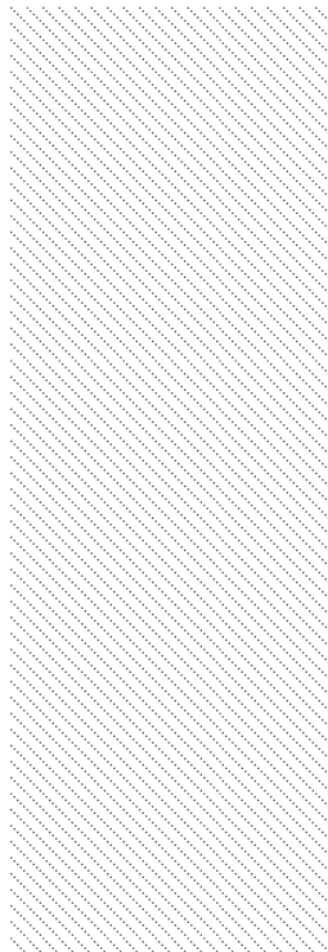
Оно што је узгредно напоменула професорка Грковић (да је лично име *Малиша* настало према придеву *мали*, у односу на антоним *велики*) усмерава нас да кренемо у одгонетање личног имена *Малиша*, које је према народним памтишама, старо од Мрњавчевића. Овде сам се и присетио свог и Малишиног професора Душана Јовића, који нас је на испиту из Опште лингвистике научио да у лингвистици није довољна дескрипција, него и објашњење, тј. да уз свако *како* мора да следи и *зашто*. Истина, то је у ономастици много тешко. Ту се „упетљало“ језичко осећање, које често преокрене лингвистичке законе. Међутим, пошто је професорка Грковић оставила простор посматрања антонимичности у српској антропонимији, тј. сагледавања одно-

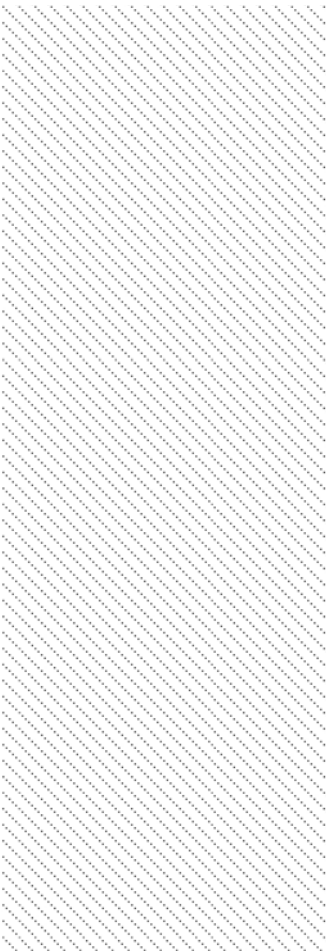
са мали – велики, и обрнуто, ми ћемо за ову прилику, у кратким цртама дати почетну хипотезу појаве српског имена Малиша и његовог клијања у српском антропонимском систему. Знамо да је придев *велик(и)* познат у српској антропонимији, нпр. имена Велика, Величко и презиме Величковић које је нарочито фреквентно на простору старосрпских говора, а које се да објаснити мотивацијом према времену рођења, тј. према црквеном празнику који међи то време рођења, а то је *Велигден*, тј. Васкрс. И то је непобитна чињеница, као што је и чињеница да је та основна мотивација касније бледела, па су даваоци имена то повезивали са жељом да носилац имена буде *велика*, у значењу добра, племенита особа.

Из ове перспективе, можемо повезати и основну мотивацију српског имена *Малиша* према *Велиша* за време рођења, тј. за црквени празник који у свом називу носи придев *мали*, а знамо да у српском православном календару постоје и Мали Божић (14. јануар) и Мала Госпојина (21. септембар), што је довољно да се новорођенчету које се у то време роди додели име према имену црквеног празника, а не према општем значењу придева *мали* који се у српском језику разграњао у колоплет значења (в. РСАНУ 12: 23–25).

Уместо закључка

У ономастичкој науци је неопходна лингвистичка анализа, али су често корисна и ванлингвистичка обавештења. Пре неког времена, радећи на хипокористич-

ком суфиксу *-ле*, „завезао“ сам се у покушају објашњења хипокористика *Циле*, како од милоште зову нашег професора Живојина Станојчића. Морфонолошка анализа ми није била наклоњена, па сам се ослонио на ванлингвистичке податке. Позвао сам свог професора и одузео му десетину минута од одмора на некој црногорској плажи, да ми одгонетне сопствени надимак, што се показало плодотворним. С друге стране телефонске линије сам добио објашњење: „Знаш, Шћепо, моји су родитељи жарко желели да им се уместо мене роди девојчица, и док сам био у мајчиној утроби, тепали су ми Цица, Цица, као цица-маца. Е онда, кад сам се појавио на свет, испречила се граматика, па сам као мушко, добио и мушки надимак *Циле*.“

Завршавајући овај рад, позвао сам свог другара Малишу, да чујем колико је моја потајна претпоставка вредна. Испоставило се да сам био у праву. Малиша је, на себи својствен начин, објаснио: „Па, знаш, Шћепо, ја сам ти из песничке фамилије која много воли риму. Пошто су потрошили сва имена на *-иша*: Бориша, Велиша, Градиша, Драгиша, Ђуриша... Љубиша, а брат ми је добио име Синиша, онда је мени само остало Малиша. Ето.“

Уз Малишин закључак, можда смо у овом кратком тексту усмерили правац сагледавања проучавања овог српског имена, и нашег Малишу Станојевића повезали са неким именским прапретком из времена Мрњавчевића, а и раније. А ту је и лично име Павле, да припомогне.

Београд, на Трифундан 2015.

* * *

Грковић 1977: Милица Грковић, *Речник личних имена код Срба*, Београд.

Грковић 1986: Милица Грковић, *Речник имена Бањског, Дечанског и Призренског властелинства у XIV веку*, Београд.

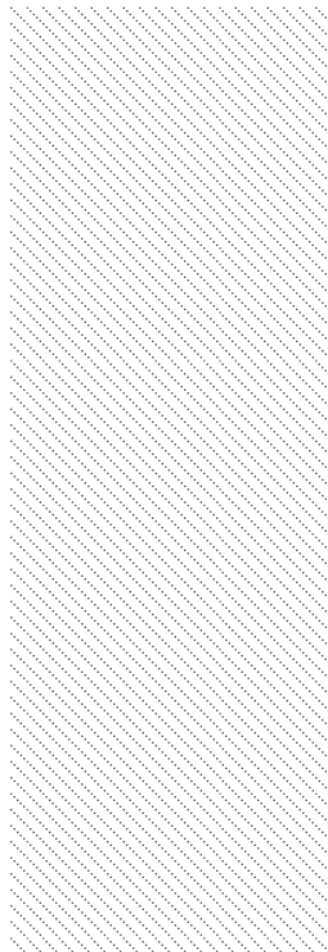
Јовићевић 1987: Радојица Јовићевић, *Лична имена у старословенском језику*, Београд.

Караџић 1986: Вук Караџић, *Српски рјечник*, Сабрана дела 11, 1-2, Београд.

Миљанићи 2002: Вукота и Аким Миљнић, *Презимена у Црној Гори*, Београдска књига, Београд.

Шимундић 1988: Mate Šimundić, *Rječnik osobnih imena*, Zagreb.

Шћепановић 1997: Михаило Шћепановић, *Именослов Ваљевске Петнице*, Београд-Ваљево.

Маја Анђелковић

МАЛИША:

ЛУТАМ

још,

ВИТАК,

са

сребрним

луком

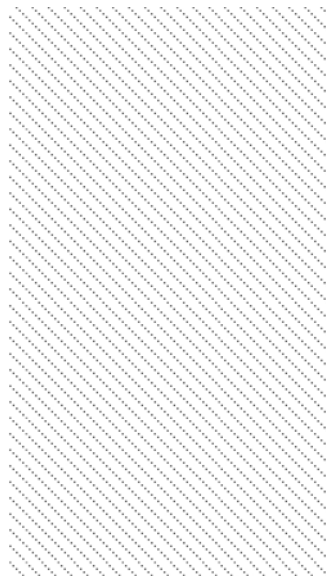

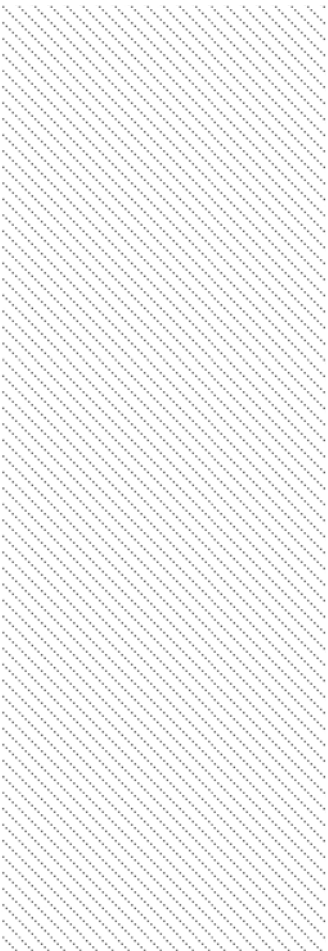
Постадох доктор наука, а читавог живота, још од малена, желела сам да постанем Лепа Брена. Таман кад су нам плату толико смањили да сам помислила како ћу коначно почети да певам, пристигао је позив да напишем нешто о Малиши. И тако, место са Бреном, поистоветих се у тренутку са Црњанским: као што је Црњански требало да Богдану Поповићу нешто смислено срочи о (својој) поезији и новоме правцу, тако сад ја треба да нешто смислено напишем о човеку који ни сам себе не разуме. „Добро то“, рекао би Малиша, а на то бих само да додам: срећа је да ни ми себе саме у потпуности не разумемо, јер ко зна чега бисмо се уплашили и шта би све могло да нас радује.

Када упознајете неког или кад вам неко говори о човеку кога не знате, вазда се ту помиње име и презиме те непознате особе. Међутим, у Малишином случају, све се некако чудесно сустекло у имену, а он, онако мали растом, стао у име Малиша. Приликом уписивања на Филолошки факултет први пут сам чула за извесног Малишу, дакле – не Малишу Станојевића, него једном речју – Малишу. Није уопште било битно ни ко је декан ни ко су продекани, ни који су ти професори – једино је био битан Малиша, као, опет чудесан, сустицај алфе и омеге Филолошког факултета. Таман што сам уписала Филолошки у Београду, кад отвори се одељење у Крагујевцу, и ја се лепо, ко човек и локалпатриота на-товарен финансијском кризом, пребацим у Крагујевац. Кад тамо – опет Малиша. У првом тренутку, и даље незнајући човека, помислила сам како сваки факултет има

„Школарци“

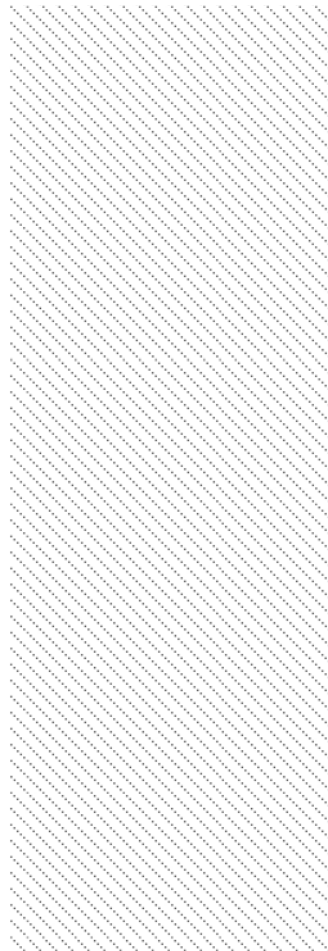
свог Малишу, и да је Малиша име за неког ко је главни, да можда негде неко клонира првонасталог Малишу, па се Малиша, као чупавац из кутије, појави кад га најмање очекујете. Дуго је мени Малиша био као митско биће – знала сам да постоји, али га никада нисам видела. А кад сам га видела, мислила сам да му људи тепају па га зову Малиша. Боља од мене је била једино мајка Снежне Самарције која је питала: „А да ли се он љути кад га зовете Малиша?“ Искрена да будем, било ми је мало лакше кад сам схватила да и друге мучи иста недоумица. Потом, тај исти Малиша је држао вежбе на Културној историји Срба, а ја, млађа но сада што сам, у клупи, не могу да верујем да коначно и видим и чујем Малишу – малог, црнпурастог, „зеленооког краља Пика“ (како га је, најчешће по кафанама и бифеима, звао Раца), који може бесконачно дуго да говори, неоптерећен строгим академским дискурсом, чак и када му се, под утицајем промаје, папири-подсетници разлете на све стране.

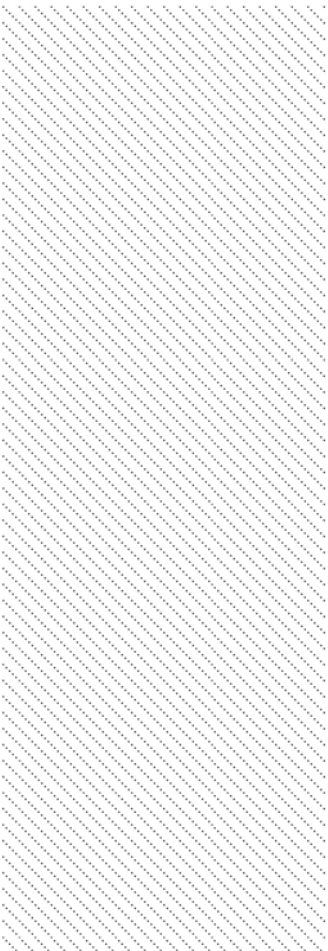
Недуго после тога, када сам постала асистент, уследило је златно доба тзв. Малишиних екскурзија, о којима се и данас приповеда. Чини ми се да је прва била она кад смо ишли у Студеницу. Подразумевало се да се напуни аутобус студентима, радницима из ненаставе, а да се успут покупи теткица Динка, која у Корићанима чека на путу, са све печеним пилетом. На нашу, а и Динкину, несрећу, некако смо је омашили, па у обилазак Студенице отишли и без Динке и без пилета. А тамо, у Богородичиној цркви, Малиша говори о „чудно оштећеним фрескама“, полетно води студенте око цркве и комен-

тарише како му је чудно да су поставили скеле за грађевинске радове јер их није видео кад је прошли пут био. На моје питање: „Па кад си био овде? Недавно, претпостављам“, Малиша је попутно сабрано одговорио: „Ма не, био сам пре десет година.“ То ми је била прва лекција о релативности времена.

Кад смо ишли у Каленић, ем смо умало у једном селу својим високим аутобусом покидали струјне каблове, и замало избегли сељаке наоружане вилама, ем смо у порти присуствовали „умољењу Малише“ – кад га студенти на светом месту моле да одложи колоквијум.

Пут на Фрушку Гору био је, ипак, врхунац златног доба. Све је почело надреално: шофер не зна где треба да вози јер иначе вози шверц-туре по Немачкој, па Бошковић излази на свакој другој кривини да пита пролазнике куда да идемо (истина, студенти су мислили да се Бошковић прехладио, па мора „ради себе“ да излази), на Иришком венцу смо грешком били три пута (шофер је током последњег промашаја у кружни ток ушао у рикверц, са све молбом мени: „Ајд’ види да ли има неко иза аутобуса“; напомињем да сам ја и даље у аутобусу), а на питање како се зове, шофер одговара: „Ја се зovem Минко, а зову ме Ненко.“ Предах нам је био на Петроварадину, када је Малиша забављао привилеговани скуп до те мере да су конобари мислили да се смејемо јер смо пијани. Истина, не мање сам се смејала кад је Малиша Звонку Карановићу приповедао приче из Раче, па Звонку полако почела да се отвара доња вилица ко од чуда занемелом човеку. Али, врхунац је био на Стра-

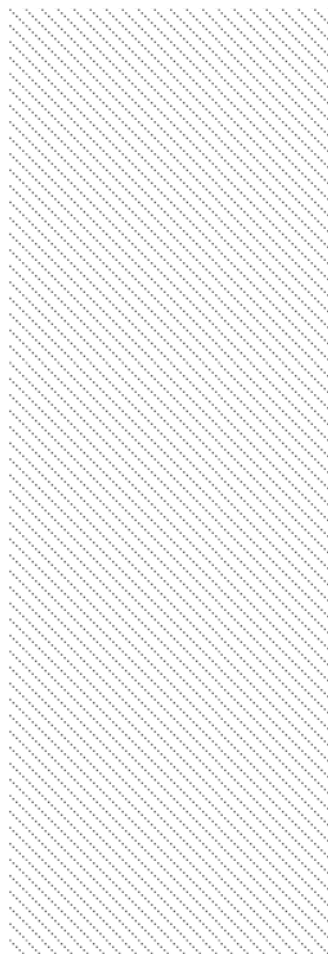

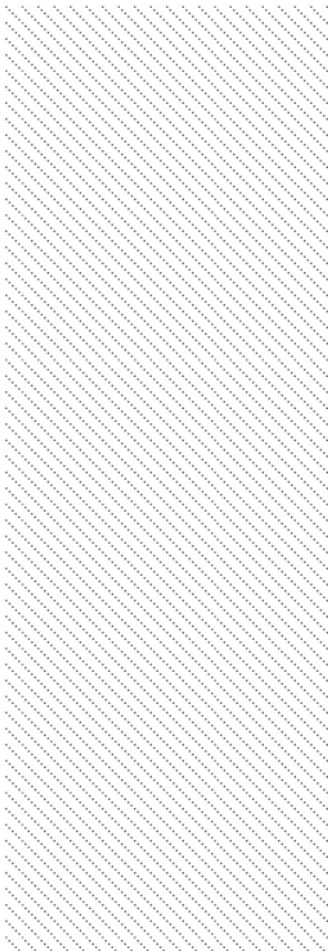
жилову – запео Малиша да се сви попнемо до Бранковог гроба, уз напомену да ће ту нешто да о Бранку прозбори. Мало је фалило да своју добру и племениту душу испустим пењући се на оно брдо, и таман кад сам пристигла, чујем: „Ово је Бранков гроб. Гледај, венци на гробу. Мора да је неко био пре нас.“ Признајем, било је логике у свему што је Малиша тада рекао, али хтедох да га скотрљам низ оно брдо после тог „хаику предавања“. Једино ме спречила чињеница у вези за грађом човека: за разлику од мене која сам, сходно грађи, заиста могла да се котрљам, Малиша би се јадан поломио на три половине. Уосталом, па ко би групу од 70-ак људи натерао да се попне на брдо да би чула три реченице. Опет, признајем, то може само Малиша.

Тако сам добила другу лекцију: много боље од Црњанског, Малиша је сасвим једноставно и ненаметљиво показао шта значи користити језик ослобођен окова, кад исказом одражаваш расположење, шта значи нов однос према језику, речима и мишљењу, шта значи тежња ка висинама, кад имаш неки нови дух и занос. Идући за овим, и не чуди ме што сам без много размишљања Малишу поистоветила са Милошевим стихом: *Лутам још, витак, са сребрним луком*. И то није фраза: Малиша заиста лута између теракоте и „тератоке“, између Коларца и „Школарца“, између промоције и изложбе, између вица и преговора у Министарству. То лутање је као необјашњива „лакоћа постојања“ којом је (надри)научницима стављао прст у око. И за разлику од њих који су се упирали да пониште сваки његов успех и

добру вољу (ваљда да би показали свету како су велики и мудри у својој надобудности и неутемељеним положајима и звањима), нарочито они којима је тај исти Малиша помогао, он је вазда био смирен и насмејан, и вазда изговарајући исту реченицу: „Ма, све је то добро.“ Годинама сам могла да виђам како је Малиша и заједљивом сељаку и ученом професору помогао колико је могао, не очекујући при томе награду. Исто тако сам била сведоком кад су га ти исти људи поништавали, желећи ваљда да се тако отарасе живог сведочанства своје „еволуције“. Не бих да пропустим прилику да те исте подсетим да имам богате архивске податке, фото и видео материјал, којима могу да посведочим о ономе о чему Малиша ћути. Да се разумемо – нисам ово написала да бих се хвалила и од евентуалних напада бранила, него да би појединима дошло до памети колико је велика Малишина ћутња.

Елем, са тим истим Малишом, митским бићем из Раче, бивало је доста неприличних тренутака, као онда када је хтео да погледа огрлицу од мурано стакла, коју сам управо једној префињено шармантно-незахвалној особи од срца поклонила, а он је нехотице одмах поломио. Занемела сам гледајући стаклене трешње како се расипају по излизаном поду МСЦ-а. Бивало је и тренутака кад небројени пут по реду изнова слушам исту причу о „сисатим куварицама које мешају пасуљ“, бивало је и оних кад последњим парама плати туру пића друштву у Школарцу, као и оних кад те, сав изупредан од посла, посаветује као свог рођеног. А

једном, кад је председавао Већем филологије, опет необјашњивом смиреношћу прекинуо је расправу речима упућеним питалачки настројеном професору: „Лепи дечаче мој, сад ућути.“ Уосталом, да није било Малише, тешко да би Филологија у Крагујевцу опстала.

Кад бих морала, не дај Боже, да „резимирам“ Малишу, тешко да бих ишта знала да кажем осим да ми некако личи на суматраизам, а сигурно на онај део који се тиче разапетости између далеких простора и чежње за завичајем. И шта год о њему мислили, шта год му признани и шта год оспорили, тешко да ће ико у његовим креативним лутањима да га спречи, па макар да је то лутање од Стражилова до Крагујевца.

Драги Малиша, добро нам се вратио у завичај. Ми из Шумадије не заборављамо. Мада, знам ја да ћеш ми немо рећи: „Мала, *Лутам још, витак, са сребрним луком.*“

5

Драган Бошковић

ЧОВЕК

који

је

оженио

JOAN

BAEZ

Студентско левичарење 1972.

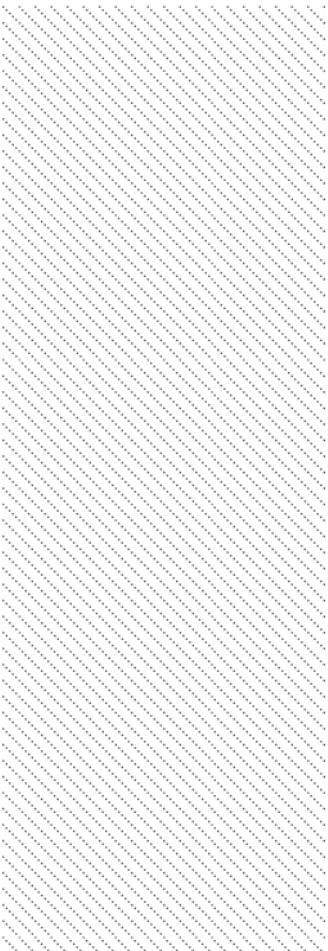
Са Захаријем
Бошковићем
2004.

Малиша Станојевић или једноставно: Малиша, Шеф. Тако мало, несхватљиво мало. Али у то мало стало је, за мене лично, невероватно много тога. Од момента када сам се запослио на ФИЛУМ-у, стекао сам Шефа, Малишу, коме дугујем толико. Мало је рећи да ме је упутио у елементарне механизме функционисања институција, од академских до друштвених инстанци; мало је рећи да ме је „гурнуо у ватру“ и тако учинио да, новозаветно речено, умножим своје таленте; мало је рећи да ме је вратио мени самоме. Једноставно, учинио ме професором, ако нешто тако уопште јесам; учинио је да будем оно што јесам, ако је нешто тако уопште могуће. Мало је, дакле, рећи Малиша. И Шеф је мало, све је некако мало, скромно, као мрвице кифле у џепу, тако мало да, просто, иза и око тога само могу сагледавати бескрајно нарастајућу празнину себе самога.

*

Одмерен, проницљив, мангупски децентан, стратешки освешћен, човек великих тема и малих ствари, велики поклоник просвете и песник, Мали остаје човек са којим сам прешао хиљаде и хиљаде километара. Не знајући који сада по реду живот живим, коју своју старост, не знам ни могу ли пописати све оно што сам у оном километрима дугачком животу са Шефом проживео. Ево, тако убрзано се умножавају слике, реминисценције, флешеви:

Видим нас како се враћамо, у неко зло доба, из Крагујевца, зауставља нас полиција, и док Малиша отвара

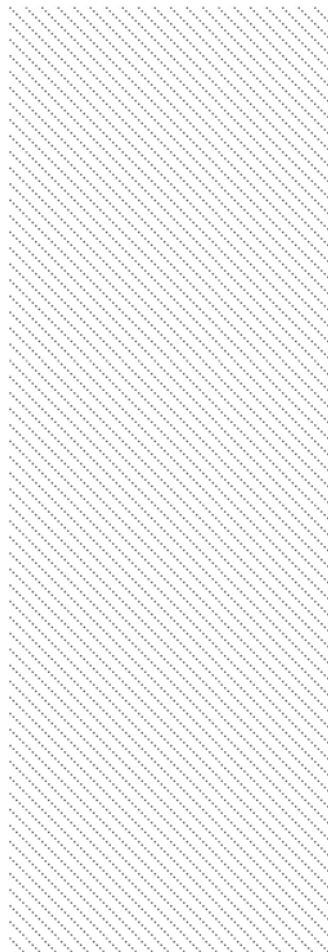

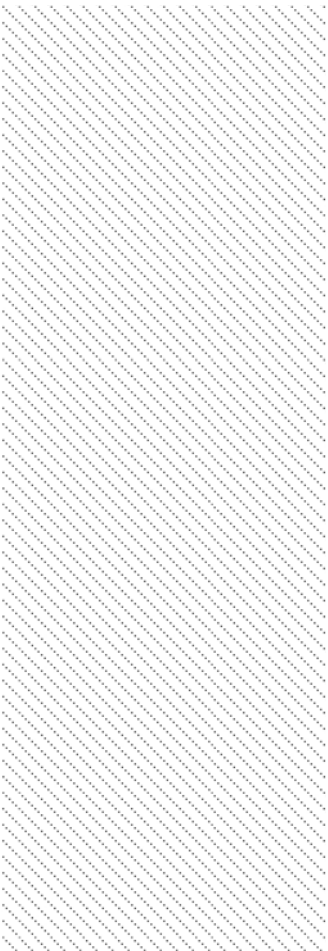
врата, као на филму, из аута испадају испијене пивске конзерве. Видим нас и како клопамо, наш омиљени, помфрит са „небеском“ фетом на OMV-у. Видим га како челичних, фудбалерских листова, снажно удара лопту у сали за филскултуру на Филозофском у Београду. Док сам имао недоумицу, у касној старости положивши во-
жњу, који ауто да купим, мали или велики, чујем Шефа како ми каже: „Ти ионако не знаш да возиш. Боље узми велики, значиће ти касније“; и опет, саветујући да човек треба да сачува достојанство и људскост, а не да се по-
води за маскама титула, чујем: „Умри као доцент“; чујем га, изнова, док расправљамо о политици и друштву данас, како се онај левичар и бунтовник у њему буди, и како ме, враћајући веру у отпор и револуционарне вредности, и не гледајући песимистички историјски трен, учи да нема на свету тога што се не може промен-
ти на боље.

Видим га и шездесет и осме, како на барикадама из-
викује „пароле што страшно звуче“; видим и како се на-
дахљује Сартром и Мајаковским, и исписује своје прве стихове; видим га и док на радију, држећи слушалице на ушима, за миксетом у етар избацује велике идеје; како, некој од колегиница, каже: „Еј ти, мала, дођи да те ви-
дим!“ или: „„Де си ти, слаткишу!“; или како води седнице Већа одсека, са ауторитетом и лакоћом коју поседују само озбиљни државици. Видим га и како не дозвољава јефтиној паланачкој памети да све претвори у трач; на њу, ту памет, Малиша само лаконски: „Све је у најбољем реду, ово су све сјајни људи, и сјајан факултет.“ Видим

га и како наш часопис именује *Наслеђе*, и како све моје аргументе да треба ставити неки модернији назив не одбија, него рутински ставља по страни, заправо заувек: „Размислићемо још дан-два“...

Када су већ, поштоване колегинице и колеге, драги моји пријатељи, кренуле ове слике, ове „лутке“, нека онда и наставе. После једног целоноћне теревенке у Београду, када ме је тог јутра чекао одлазак на посао, рекао сам му, у шали, да ми се не иде у Крагујевац, на шта ме је само погледао: „Кафана је кафана, а посао је посао. Нико те није терао да остајеш с нама до ране зоре.“ Видим га, мало подигнуте главе, како у Првој карловачкој гимназији говори мирно и чврсто, као за вечност, о својој књизи *Потрет народнога краља*; видим га и на многим књижевним вечерима, које смо поделили, како усправан, сурово избријаног лица, увек у оделу и са краватом, подсећа све на значај културе, књиге, литературе, историје... Чујем га у колима, док у три изјутра, куцам sms: „Или је велика нужда, или је велика невоља.“ Чујем га, опет: „Слушај, Драганче, кад потпишеш нешто хемијском, то нема тежину. Али када потпишеш пенкалом, ствар је запешаћена.“ Видим га и док, поносно, гледа на свој сат, на којем је написано Beatles, подсећајући ме, несвесно, да је време, историја, тек „Strawberry fields forever“. А када смо већ код Beatles-а, морам да поменем да сам се негде почеком деведесетих затворио у књиге и престао да гледам филмове и слушам музику: једноставо, уносили су немир у мене. Малиша је један од заслужних што сам се вра-

тио елементарном rock 'n' roll-у. Уз Neil Young-a, Stones-e, Beatles-e, Tom Jones-a, Lennon-a, Moody Blues, Simon and Garfunkel-a, Шеф је учинио да све оно што је више од деценију свирало у мени, најједном и опет почне да одјекује и свуда око мене.

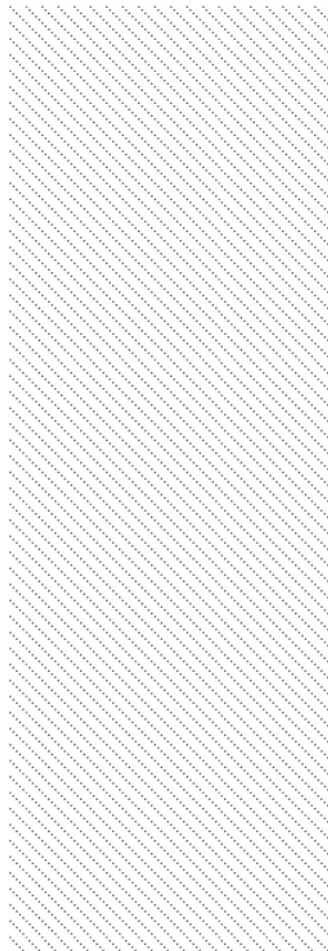
*

Вратио ме је, дакле, rock 'n' roll-у, времену, ономе толико нашем изван времена. Није случајно што је и сам аутор две историјске студије. У једној је међу нас довео Краља, у другој Вожда. И оба пута нас ставио с оне стране нас самих и с оне стране историје, међу Beatles-е. Грабећи историју из филолошког и наративног угла, из песничког и драматуршког, како сам каже, у „масовним сценама“, „у покрету“, „на великом платну“, Малиша је историјски свет прелио у наш, а наш свет ослободио времена. Хватајући, наиме, историју у њеном наративном ткиву, Малиша потврђује оно што нас је научила наратолошка критика историје: историја и сат лажу, фикција и Beatles-и – не. Приповедање, предање, библијске схеме, враћају нам тако историјско искуство времена у једној немогућој пуноћи, исто онолико колико омогућавају да садашњост постане наша садашњост; на границама елементарне херменеутике, Малиша Станојевић чини да историјске личности имају наше лице, а ми да имамо њихово. Наративно, али више поетско преиспитивање прошлости тако се претвара у иконографско, у којем романескна поетика, али и поетика анегдота и ругалица и шалвих прича, дозивају,

осмишљавају и оживљавају меморију као наличје вечности. Од поезије до филма, од новинских чланака до драма, кроз дисконтинуитет и фрагмент, и ми постајемо у најелементарнијем и најхуманијем смислу историјска и друштвена бића, лишени траума прошлости, садашњости и будућности.

*

Није ли Малишина логика читања времена на неки начин опсела, од самог почетка текста, и ове моје реминисценције на њега. Кроз шалу и виц, драму и роман, музику и кафану, приповеда се тако посебна прича о тако посебном малом-великом Шефу. А то посебно је изгледа све што Малиша јесте. Зато ћу вам навести само још једну чињеницу. Док смо у колима слушали Јоан Ваез, и њену песму „Ghetto“, причао сам му да сам имао њен албум *Diamonds and Rust*, и да је на омоту, у бљеску светлости, Јоан Ваез изгледала непоновљиво лепа и далека. Добацио ми је: „И ја сам имао исту плочу. Своју будућу супругу сам први пут видео у некој чудној игри светлости, личила је на Јоан Ваез са тог албума. И то је било то.“ Какав бљесак. Каква епифанија. Равна оној из Прустовог романа *Једна Сванова љубав*, у којем Сван излуди за Одет када у њој засија Ботичелијева Венера. Живот, лепота и песништво у једном моменту.

*

Малишин одлазак са ФИЛУМ-а обележава и крај једне ере: приповест о људима и нашем времену претвара се у трач, а подвала се подиже на пиједестал памети. Сведоци смо радикалног осипања вредности, онаквог какво је оцртано у Кишовом роману *Башта, непао*, што нам само говори да смо постали јунаци још једног новог, домаћег, примитивистичког романа. А таква друштвена проза не познаје рад, ауторитете, отменост, елементарно грађанско достојанство, као ни симболичке, естетске, хумане и културне вредности света и људи. У једној, без Малише, нешто мање од деценије дугој историји наших губљења, нема више човека јер ни Диогена више нема. На срећу, ми смо га ипак једном пронашли. ЕССЕ НОМО! Малиша, човек који је оженио Joan Baez. Може ли се више од тога.

Ивана Трбојевић Милошевић

Малишина другарица

КРОКИ

за

Малишу

Пикова дама,
гвожђе 2007.

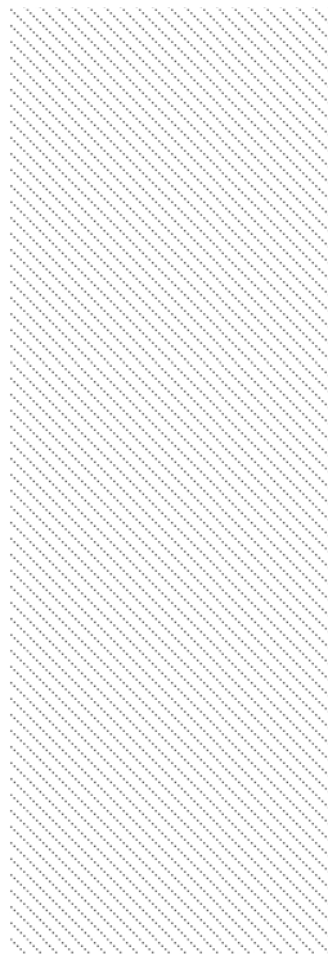

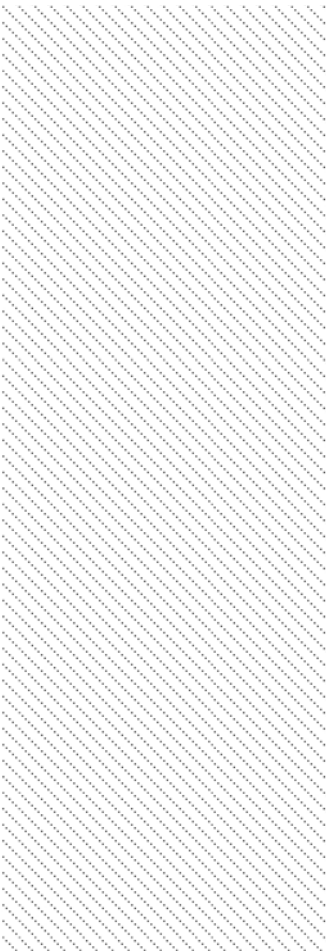
Под орахом,
разговор о
народној ношњи

Било ми је баш тешко да се одлучим којој сесији (Првог) Чисто људско-пријатељског округлог стола да се прикључим. Седим и бирам: „Малиша Станојевић или како подизати факултете“? Имала бих ту шта да кажем, сигурно, и да пишем, али има других који ту тему много боље познају. Аха, видим „Волеј и стих“. Али фудбал не играм, анегдоте са фудбалских дружења мушких запослених на Филолошком факултету знам само из прича (Малишиних, Бошкових, разних), а Малишине стихове читам – богами, понекад и пре него што бивају објављени – волим их, али како да о стиховима говорим међу људима од пера и песништва? Ја сам ипак само лингвиста. „Малиша и rock ‘n’ roll“ – ето, ту се већ сналазим некако, али ми је тема уска. „Рецепција/слика Малише у нашим животима“ – ево сесије за мене, па ћу мало да се осврнем и на „јуче, данас и сутра“ , „rock ‘n’ roll“, а и на OMV пумпу.

Да почнем од „јуче“ које, у мом сећању, допире до касних седамдесетих, када сам уписала студије енглеског на Филолошком факултету у Београду. Главна шалтер сала у аули са Студентског трга 3, место где се бележе све важне тачке наше студентске руте: уписи и овере семестра, предавање молби за убрзано студирање, тамо где се закувава шта да се ради кад изгубиш индекс а кренуо си да пријавиш испите, где предајеш сличицу за студентску повластицу и свашта још. (У то време студенти нису ни знали где се налази деканат, знали смо да постоје неки богови олимпијски звани декан и продекани, али су нам били непознати, јер су

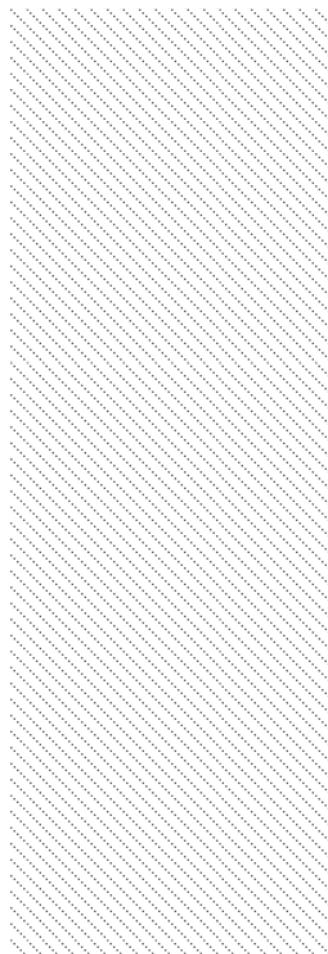

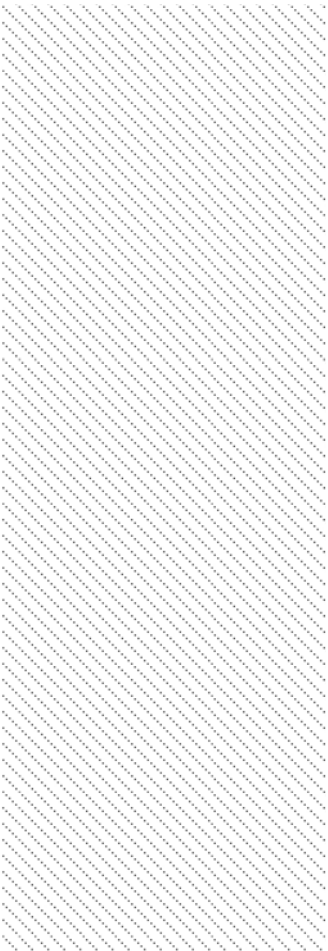
нам, заправо, били непотребни. Али, студентска служба је била, што би се данас рекло – ИНТЕРФЕЈС на коме се одиграло све што је наш студентски живот са Катедре уобличавало у наше академско постојање).

А у служби – која је са нама студентаријом радила сваког дана од 11 до 13, а није било дугачких редова као данас – она, строга Фатима, и двојица младих, скоро једнако строгих референата. Морам признати – ни један ни други нису се много променили; Александар Иконић, сада дугогодишњи секретар Катедре за енглески језик и књижевност, који се ове године спрема у мировину, одржао је стас и глас, диоптрија му је можда отишла још мало горе; други, Малиша Станојевић, за длаку се није променио од оних дана. Добро, покоја борица више око усана и очију, мало више пепела у коси, али видим га данас онаквог какав је био и онда – те 1979. и те 1983. када сам предала образац захтева за диплому. Усправан, беспрекорно елегантан (и те како смо коментарисале његов стил, ми студенткиње – то нам наравно није промицало, бледе пастелне кошуље и увек храбре кравате), и ласерски поглед типичан за те зеленооке људе. Морам признати, осмеха се не сећам из тих дана – Студентска служба није била место где су се делили осмеси, али су се брзо и ефикасно обављали послови и решавали проблеми.

На Филолошки факултет вратила сам се пет и по година касније, фебруара 1988. – као асистент приправник на Катедри за англистику. Ствари су се промениле, Фатима је отишла у пензију, Александар Иконић

наследио је нашег старог секретара Марка Пајића, а Малишу сам поново срела у Служби, сада, међутим, као управника. Наравно да сам тада почела чешће да га виђам: спискови, пријаве, разна факултетска дешавања, увек исти Малиша, брз, ефикасан, озбиљан. Елегантан, исписани потпис црним мастилом на дописима и обавештењима које сам виђала на столу мојих шефова, сада већ покојних професора Љубе Михаиловића, Младена Михајловића, Радмиле Ђорђевић. Нисам се тада бавила баш садржајем тих дописа, то су радили други. А онда је дошао тренутак када је елегантан црни потпис почео да пристиже на мој сто. Прво на Катедру, а потом у продекански кабинет на Студентском тргу 3. Садржај тих дописа постао ми је тада необично важан. Извештаји, одговори на проблеме и питања, тумачења прописа – прецизни, јасни, помоћ у сваком тренутку. Нека нова, другачија откривања Малише, у ствари су уследила тек касније, временом, једно по једно. Нисам тада ни сањала да прецизна, готово правничка рука, чим изађе с посла иде у „лични живот“, да истражује путеве књижевне историје и поезије, да ствара и пише непрекидно. Добро, у међувремену одигра и волеј (нога, не рука). И одјурн до Крагујевца да дода, допринесе још мало (себе) у темеље ФИЛУМ-а, па се понекад сретнемо на пумпи, једно у одласку, друго у повратку. Док вози, наравно, слуша музику. Како знам то за музику кад смо стално били у мимоилажењу на релацији Београд-Крагујевац-Београд?

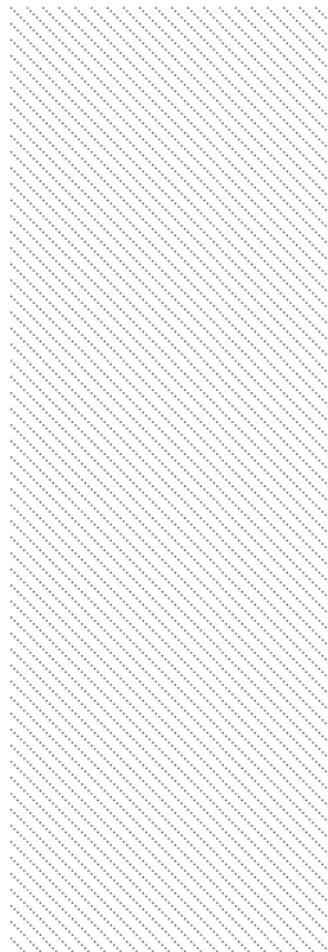
Једног уторка замолим Малишу да одем до Крагујевца службеном Темпром, нешто вероватно није било у реду с мојим аутом. Сећам са да ми је рекао да се покварила бравица на касети с десне стране, да вратанца испадају и како да их учврстим. Седнем у ауто, кренем и видим аудио-касету, вири из касетофона. Гурнем је унутра и отворе ми се врата у Малишин „лични живот“. Чаробна компилација најлепших песама Џоан Баез, Нила Јанга, беше ту још, чини ми се, Ленард Коен! У касети с поквареном бравицом – још музике! Битлси, наравно. Испричам се тако, у колима с Малишом, у његовом одсуству. После нам је упознавање било све брже и лакше. (Узгред, у Кабинету 215 на Англистици, Катарина Расулић и ја и данас слушамо избор Битлса „по Малиши“.)

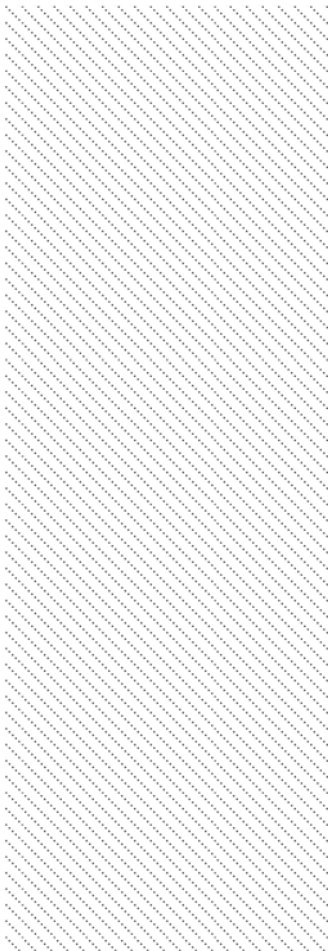
Имали смо среће, Малиша, Катарина и ја да нам је дружење и пријатељство започело у окриљу тих одговорних послова које смо тада радили: Малиша управник Службе, Катарина управник Англистике, ја продекан за наставу. Ти су нас послови и довели у ситуацију да постанемо пријатељи. Али, услов свих услова била је чињеница да нас је спојила сарадња са нашим деканом кога нажалост више нема, професором Ратком Нешковићем. Ратко нам је некако стварао околности за размену, за комуникацију, за упознавање. Ја сам у првим данима мога продекановања била потпуно збуњена, осећала сам се као Хајди кад је сишла с планине у Франкфурт, како је говорила једна моја пријатељица. Мислим да су сви изгледи били да се Малиши попнем

на врх главе сталним позивима у помоћ и питањима шта и како да решавам, одговарам, одлучујем. Богами, врцале су и варнице с почетка. Али имали смо Ратка, његов кабинет постао је место окупљања после радног дана (који би често трајао дуже од осам сати) и ту смо делили и оно из главе што Малиша зове „лични живот“. О чему мислимо, шта читамо, шта планирамо. Тако сам сазнала за „вечери под орахом“, седела у башти у његовом Вучићу уз Ружичину дивну питу од сира и ракију, тада упознала Малишину маму, слушала музику и стихове увече и гледала неку сјајну талентовану децу и људе који под орахом то своје благо деле са другима јер Малиша воли да покреће, подиже и ствара таква места размене – некад факултете, некад трибине, некад књижевне вечери.

Како нам је тема „слика Малише у нашим животима“, да пробам мало да насликам слику, посредно, неким Малишиним фреквентним речима које ми прво долазе на памет кад мислим о нашим разговорима: придеви „невероватан“ и „чудноват“, „сребрни“ и „црни“, именице „чудо“, „облак“, „капут“, „травка“, „шешир“... И за крај, мом другу Малиши, један хаику од неких наслова које воли у свом „личном животу“:

Here's to You
Like a Hurricane
Rockin' in the Free World
Forever Young
Heart of Gold

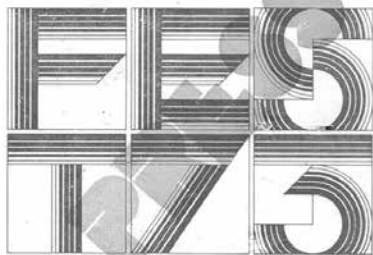

Литература

Baez, J. & E. Morricone (1971) *Here's to you, Nicola and Bart.* Soundtrack. Sacco e Vanzzeti. A film by Giuliano Montaldo.
Dylan, Bob (1973) *Forever Young.* Planet Waves.
Young, Niel (1972). *Heart of Gold.* Harvest.
Young, Niel (1975) *Like a Hurricane.* American Stars 'n' Bars.
Young, Niel (1989) *Rockin' in the Free World.* Freedom.

Јасмина Теодоровић

**ШЕФ,
лектор,
ПОМФРИТ
(без фете)
и
ЧУДО**

hrabri novi svet
međunarodni filmski festival
beograd
jugoslavija
FESTIVAL JUGOSLOVENSKOG FILMA
BEOGRAD, Knez Mihajlova 19

Ime Mališa

Prezime Stanojević

Redakcija

RADIO STUDENTSKI GRAD

the brave new world
the international film
festival
beograd
jugoslavia
JUGOSLAVIJA FILM
FESTIVAL JUGOSLOVENSKOG FILMA
BEOGRAD, Knez Mihajlova 19

Novinarska propusnica

Fah 58

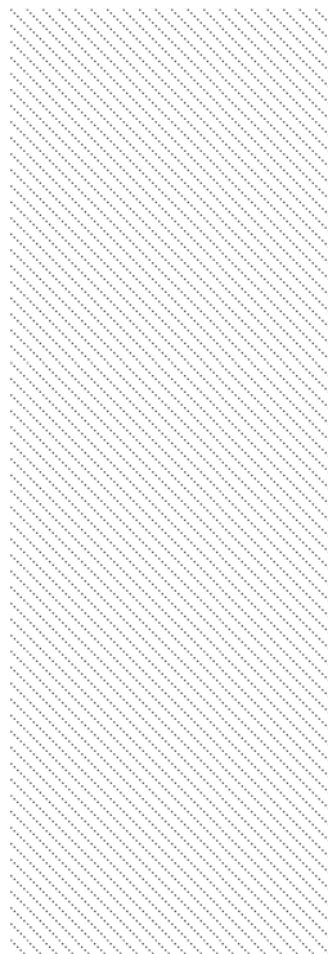
Reg. broj 084

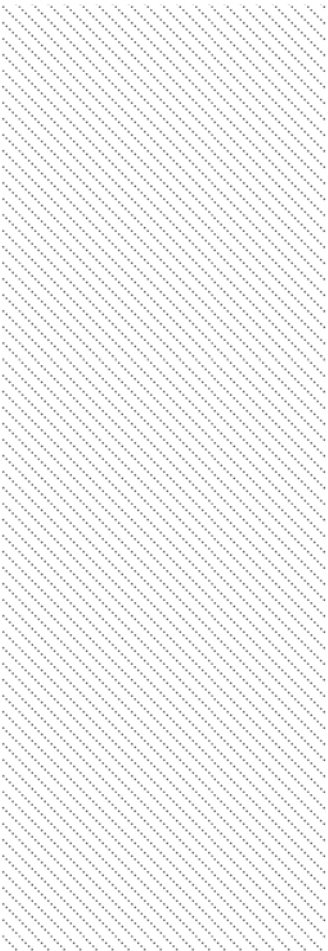
Храбри нови свет, ФЕСТ 1973.

Лета Господњег 1999, нисам знала да је пружена рука Шефа Студентске службе Филолошког факултета у Београду један од оних тренутака после којих више никада ништа није исто. А како бих? Чуда се „не дешавају“ док једеш помфрит с ногу! Поглед, кравату и стисак руке сам запамтила. Имала сам двадесет и шест година. Радила сам у школи. Била сам заљубљена. Штрајковала сам против Милошевића и његовог режима. Веровала у револуције и утопије. Нисам имала када да препознам тренутак када сам у паузи заседања градске скупштине дошла кући и када ми је мајка рекла – „Нека Марија са факултета те звала да дођеш да потпишеш уговор.“ „Са КОГ факултета?! КОЈИ УГОВОР?!“ Јесте. Чуда се (не) дешавају док с ногу једеш помфрит, јер трећа тачка дневног реда на Заседању је за пола сата. Ок! Зови Марију.

Понуду, условно речено, за посао добила сам од Сунчице Стојиловић, другарице из школске клупе коју нисам видела годинама након завршене гимназије. Онако. Успут. Усред бомбардовања. „А је л’ би ти радила на факултету?“ КОМ ФАКУЛТЕТУ?! Бомбардују нас! Ко је направио који факултет и где?! Како?!

Лета Господњег 2002 (или 2003, или 2004, не памтим „завршнице“), загрљај Малише Станојевића на последњем Већу Филологије сам осетила. Још увек га осећам. Било је то последње Веће наше Филологије. Тада сам тренутак препознала. И тада смо хтели револуцију. Истинску, праву револуцију! Ону коју ти води срце! У једном даху! Без договора! Без питања! Без плана! И да радимо ударнички! Срећом, рекосте – „Ма,

биће то све у реду.“ Знате како се комбинују „волеј и стих“, када и како се „дрибла лопта на малом простору“ (ову реченицу сам украла).

А између?! Прво „између“ је ишло овако. Долазим да потпишем неки предуговор, док се не оконча конкурс (опет ?!!!) за лектора (?!!!), а да бих могла да покријем часове на нематичним...хтедох да напишем катедрама, па се сетих да их тада није било. Елем, да бих могла да држим часове енглеског као другог језика. Ушла сам у Маријину канцеларију. Наравно, Марија у челу, Малиша на браон фотељи, онако „левичарски“ од улаза. Објаснио је мени Малиша, у две, три, до десетак и коју, шта и како, „него, ајд да те упознам са проф. Игњачевићем, Шефом Катедре за англистику у Београду (?!!!)“. 16. марта 2000. стигао је и тај уговор за лектора. И „само“ ме је пустио! Још умазану оним мајонезом с помфрита. Почела сам да радим на факултету, у „Земљи Недођији“ (никад реалнијој!), на Катедри за англистику која се састојала од 3 стално запослена лектора, два асистента и 10, 20... асистената и професора из Београда који су хонорорарно долазили у Крагујевац. Ништа мени није било јасно. Ћути, обриши се и ради!

Ја и даље нисам знала ГДЕ је ТАЈ ФАКУЛТЕТ, али сам радила. Та шачица мојих колега и ја. Радили смо ударнички. Радили смо све! Радили смо и што није било наше, а све је било наше! Нисмо пребројавали часове. Нисмо пребројавали фондове. Нисмо писали Болоње. Нисмо имали сајт. У „теткичијој канцеларија“ било је толико кафе, речи, планова, визија (све се навраћају! Са

закашњењем, јер баш тако и треба. Јер тако траје!) на пар квадрата, са неколико шоља за кафу, уз онај фотокопир који је свако мало трокирао. А ти треба да копираш петстотина (и нешто) пута тестове за пријемни или испит или...

А мени је, тада, требало да дође Малиша Станојевић и да ми каже:

– „ТИ СИ ЛЕКТОР!“

– „Знам, Малиша, али знате ја сам одувек волела књижевност, па ако бих могла за асистента...“

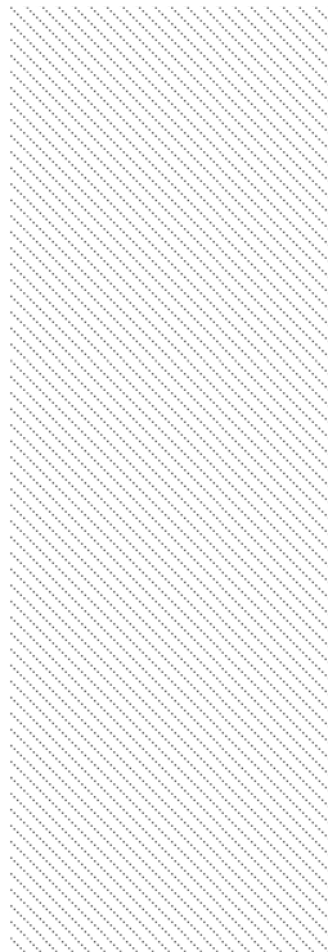
– „Ти си лектор!“

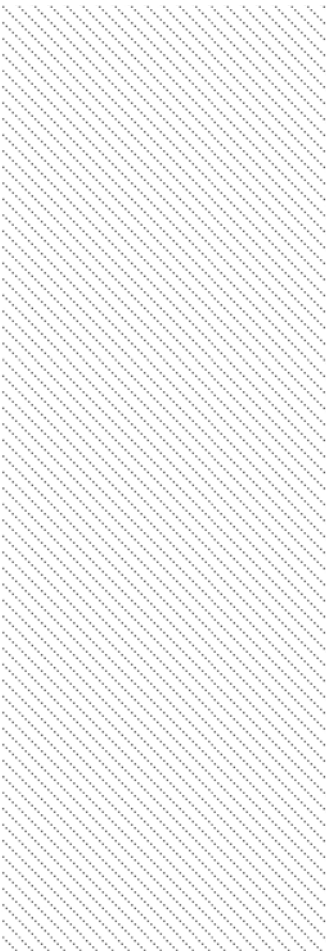
– „Да. Али знате...“

– „Добро то, НЕГО...“

Крај разговора!

Да, Малиша! Ја ЈЕСАМ (Ваш) лектор! Са Англистике! Сада ми је, Малиша, фонд часова дванаест. Приводим крају докторску дисертацију из компаративне књижевности. Има ме и на сајту. Ви сте ме охрабривали, иако сам лектор, да докторирам. На књижевности коју „сам одувек волела“. Добро то, него, само да Вам кажем (морам!). Све сам чула. Нисам питала. Некако сам са Вама увек знала да не треба. Послушала сам и урадила све што сте ми рекли, онако како сте ми рекли. Мало касним неко би рекао. Још увек једем помфрит, на махове свесна чуда које траје!

А између?! Између је, Малиша, све: Шеф Одсека за филологију ФИЛУМ-а, подизање факултета, Ваша слика у нашим животима, волеј и стих, помфрит (не пуштам га!) и пиво, километража, Rock ,n' Roll, левичарски од улаза, прошлост, садашњост и будућност, „леб насушни у рукама... Последње „између“ не знам, јер га нема. Не деси се дан, месец, година да неко (од Нас) у било којој ситуацији, што приватне свакодневнице, што у моментима великих планова везаних за „судбину“ факултета, не каже: „Ееее, Малиша, Малиша...“ Или: „Оооооо, не верујем да је и ОВО због Малише!“ Траје!

Ваш лектор
Јасмина Теодоровић

Лета Господњег 2015.

р.с. Одбрана магистарске тезе Николе Бубање. Излазимо напоље док комисија не извећа. Испред деканата мртва тишина. Одједном, пролама се женски (ко би рек'о?!) јецај и уплакани глас. Ућутасмо се. Не знамо шта се дешава. Проговара познати мушки глас „Маааа, све је то у реду.“ Погледасмо се! Праснусмо у смех. Ко би рек'о!“ „Дааа... МАЛИША!!!“

р.р.с. Свему осталом, а много је остало(г), место није у речи(ма)! Много *осталог* остаје у нама и међу нама. Срце најјаче говори када прича ћути!

р.р.р.с. И хвала што дођосте на ону нашу Апокалипсу! Сунце ме је огрејало!

Часлав Николић

Студент професора Малише Станојевића

СЛИКЕ

С

ПУТОВАЊА:

С

МАЛИШОМ

У

БЕСКРАЈ

Са студентима ФИЛУМА, Крушедол

*бели се друм у бескрај све више измеђ борја,
са њег ће на Кумов Пут неосетно прећи нам жуди;
брише песма моја: то облак чешља косу горја.*

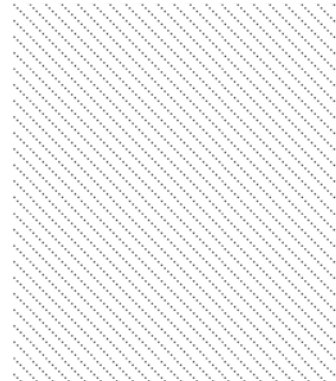
Кључне речи:
Малиша,
студенти,
други,
путовање,
бескрај

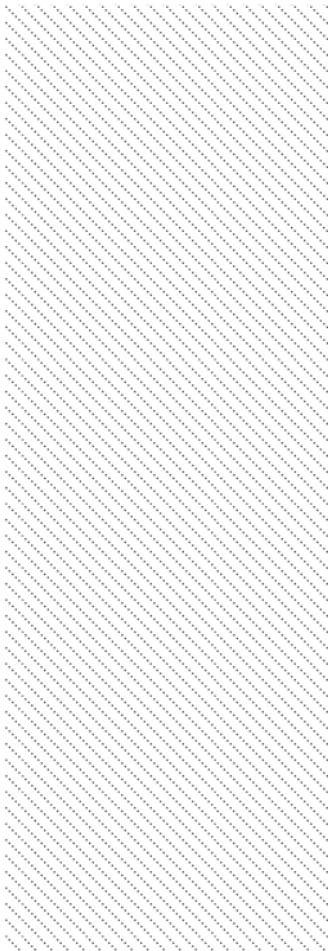
Експозиција

Можда је и он ту мисао чуо од другог, а други сигурно од других, али је памтим као мисао професора Малише Станојевића, изречену нама, студентима, о томе шта је култура: „Када од свега оног што си икада научио одузмеш све што си заборавио, оно што остане јесте култура.“ Пошто је знао да се за исходни формат наших скромних, индивидуалних бића културе, као и за формат културе у целини, од првог сусрета мора делати, наш професор је, почетком октобра 2002. године, на пријему нове генерације студената – прве генерације студената новооснованог Филолошко-уметничког факултета у Крагујевцу – сугерисао како је неопходно да од ступања на Факултет, и пре него што ће нам према програмима својих предмета академски регистар обликовати други наставници, свакодневно читамо, све да читамо, и увек више да читамо. Знајући да само о духу несавремености нешто може, носталгично, посведочити давно казана поетска рефлексија о

„та фотка...
то је чиста поезија“, 1966.

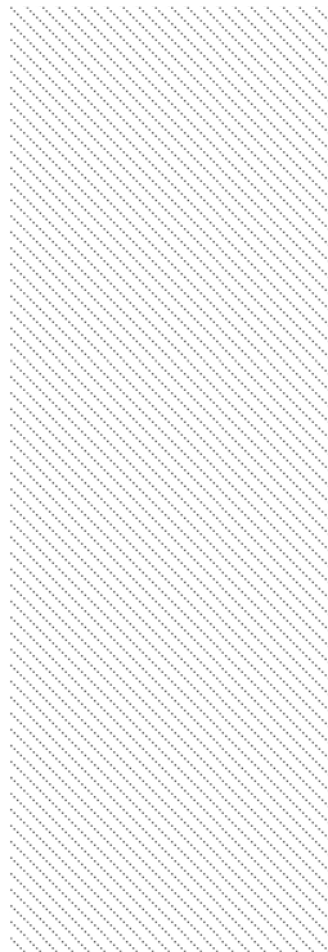
томе како *све се чини случајним само зато што нисмо у стању да сагледамо неминовност свега што се збива*, помислио сам да оно најбоље у мозаичкој структури слике Малише Станојевића, не случајно управо на Филолошко-уметничком факултету у Крагујевцу, оно најбоље у Малиши Станојевићу, мимо свих слика, постоји изван шума времена у коме је задобијало своју егзистенцијалну ритмику, академски тон, постајало приметан и значајан социјални и културни објективитет.

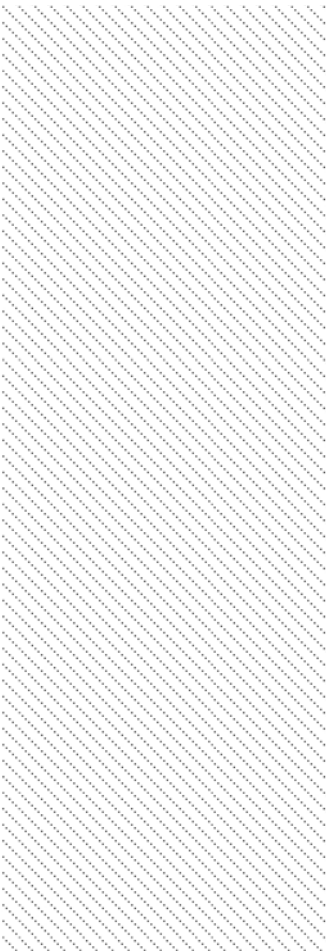
Увек нешто друго, више, тихо, непрекорно, невидљиво, боље од онога што се може ма и једном пригодом, упризорити, професор Малиша Станојевић је међу нама, студентима (а чини се, не друкчије и међу запосленима) истовремено био и најближе и, чудновато, најдаље биће. Не противречећи једна другој, ова близина и удаљеност одредили су нашег професора као фигуру оптималне, професионалне и пријатељске комуникативности и, ништа мање, као фигуру самозатајености. Мислећи данас о томе шта је Малиша Станојевић нама, примећујем и то како се, скоро надискуствено, све одиграва противно ономе што бисмо били могућни да кажемо, засигурно више и од онога што бисмо икада могли да помислимо: није Малиша био ту, у Крагујевцу, прошао поред нас, па отишао, него је он напросто ту, а ми пролазимо, истрајно, самозачарано, мислећи о себи као о онима који су овде, а о њему као о човеку који је тамо (у Београду, у Рачи, негде). Истост Малише Станојевића (али не оно наше задивљено и завидљиво „не мења се, исти је“), једно сасвим особе-

но, за ФИЛУМ и његове студенте, непрекорачиво и преважно ту-бивство, разумео сам не тек рефлектујући одсуство онога који је положио себе у све конститутивне форме Факултета, него оствестивши, годинама касније, и другојачност неколико репрезентација Малишиног *времена-са-студентима*.

Портрет

У једом од Филолог А/Б кабинета ФИЛУМ-а, као у временској капсули заробљеној у мрежи подземних водених жица, тамо где се, испод Друге крагујевачке гимназије, с једне и с друге стране ФИЛУМ-ових земуница, једни у друге преливају дамари ораница и тишина гробница, школске 2003-2004. године професор Малиша Станојевић је студентима српског језика и књижевности суботом држао двосатна предавања у оквиру предмета Културна историја Срба. Ваљда као и свим студентима који суботом похађају наставу, цело-недељни умор би, у другом часу предавања, прелазимо у нечујан смех, изазван нашим немим комуникацијама, шаљивим ребусима, недостатком ваздуха, поспаности, каткад предметним референцама, најчешће незнано чиме. А поткрај недеље, у та преболоњска суботња јутра (када је недеља још била свети дан) и Хајдегерово онтологија звучи као добар виц. Иако нас је у кабинету најчешће било недовољно да би се сваки шапат или лик могао прикрити пред проницљивим предавачем, настојали смо да своју непажњу прикријемо повлачећи се иза леђа својих пријатеља у првом реду. Тридесетак

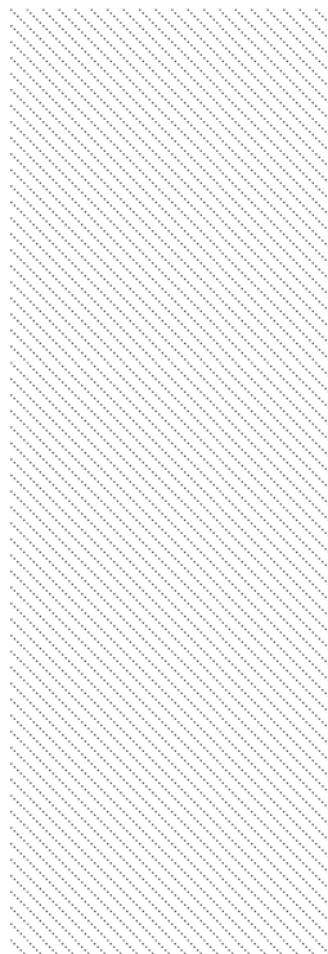

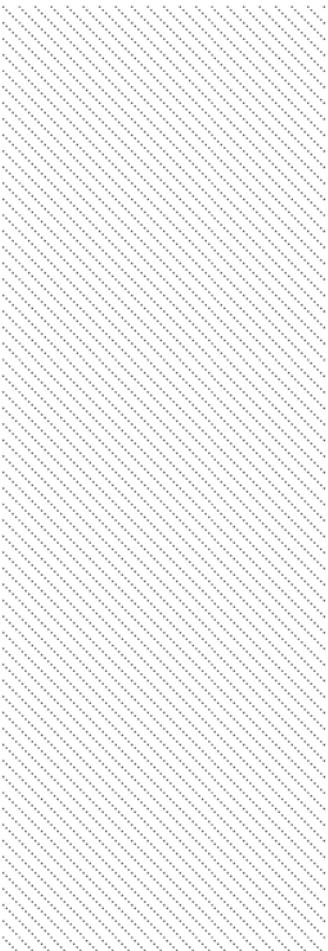
радних субота у току двосеместралног распона курса Културна историја Срба уприличило је, поред свега другог, и искуство самоскривања. Чинило нам се као да сенка другог може да прими у себе, да прикрије и прекрије, све што бисмо желели да наставник не чује и не види, све што бисмо желели да и сами не чујемо и не видимо – шумове нашег неспокоја, наша искривљена лица –, а професор није учинио ништа како би онемогућио наша спасења самоскривањем. Малиша је, заправо, био тај други који је у своје биће безусловно примио наша бића. *Ни реч, ни стих, ни звук тугу моју не каза.* Неколико година касније, у истом простору, начинио сам три-четири корака и погледао, из тамно-зеленог поља табле, у оне који и сада освајају своје самоскривајуће тренутке осмеха, шапата, погледа и разумео сам: све је видео, чуо, никада није казао, никога укорио. Умирити себе, бити благ, бити са другим онолико колико је другом потребно чак и да скрије себе од нас, неприговорно пристати на другог – онтолошка је дестинација, најближа и најдаља, најтежа и најлепша. Децембра 2014. године говорио сам о романима Милутина Ускоковића и приметио како је један од студената уместо белешки исписивао и стилизовао нешто друго – своје име, рекао бих. Пре него је сенка унутар мене и задобила снагу, испевала срцбу, изговорила налог за самопоништењем другог, као да сам у лику студента у петој клупи распознао сопствено лице од пре десет година, па и сам изненађен, као да гледам туђим очима, нисам казао ништа. Али, заправо, нисам гледао ја,

допуштајући другоме да исцртава своје биће, да очитава неке друге импULSE, неку другу кривуљу времена, и нисам ћутао ја, ослобађајући другог из славољубиве реторике, из педагошког паноптикума, утишавајући своје не пред туђим да, ослобађајући и себе за другог. Да, гледао је, ћутао је – Малиша.

Колаж

Почетком маја, у зору, обично је то било на Ђурђевдан, два аутобуса би кренула из Крагујевца. Кроз жагор, шкрипутање кеса, пенушање воде, шкљоцање фотоапарата, чујем, Малиша прозива: „Марија Вучићевић? Марија Вучићевић? Што се не јави тај!?” Још поспани, миришући на врућ бурек од препрженог лука, с јогуртнаусницама, студенти српског језика и књижевности, полазе на наставно-научно путовање, чија је дестинација требало да буде одређени, за ту академску годину одабрани културноисторијски простор, али су одредишта била и бројнија, слојевитија, другачија и важнија него што се то програмом радне, једнодневне екскурзије, могло најавити. Наш професор би при крају наставне године уредио да пођемо у сусрет значењима призора које смо месецима раније чежњиво гледали на платну или замишљали слушајући га, омогућио да прекорачимо дискурс и сусретнемо се сами са собом, на другом месту, а, сад ми се чини, и изван времена. Према су се референце указивале у радијусу дневног распона кретања – од манастира Студеница до Стражилова –, увек су то били садржаји граничних, далекосежних

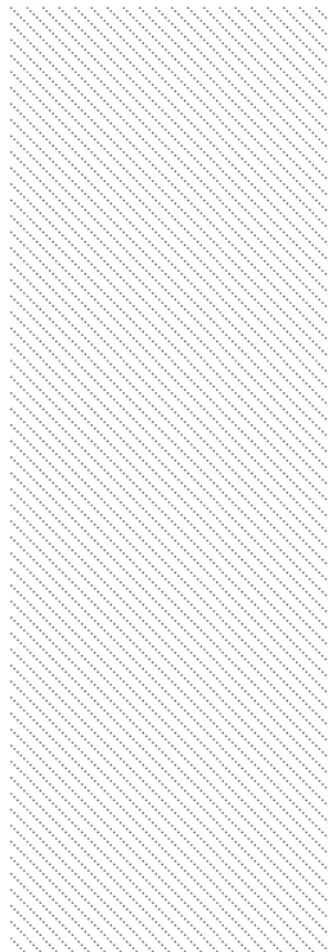
и дубокосежних искустава постојања. *О капетане! Мој капетане! Докле твој поглед допире.*

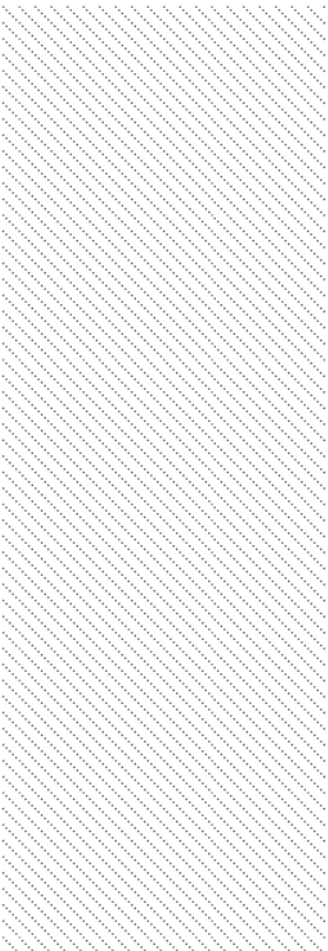
Када смо пролећног, а ипак тмурног, дана 2004. године из дворишта манастира Жича, погледали у накислу, тек изниклу пшеницу, у пољу испод здања седмобратне *црвене госпође*, осетили смо како мирис мокре земље, чудновато сливен с мирисом нагорелог воска, пропитује наша чула, а мембрана беличастих пшеничних клица пуца надзвучном снагом, чије смо валове уплашено откривали као навирање чудесне енергије изнутра, из свога бића. *О, понекад ми се збивају чудне ствари, као да се спуштају са другог света.* У даљини, у измаглици, нестаје хоризонт, те се, боље него у свим уџбеницима, распознаје могући прекорачај не тек из савремености у историјски континуум, него и из историјског откуцавања, преко ритмике срчаних откуцаја, у динамику бића, из метеоропатске неурозе, непремеривим трајањем, попут *пера на божјем даху*, у наднебесје. Испред улаза у манастир, Драган Бошковић је пропитивао писца Горана Петровића. Али то је друга, мада не сасвим друга, прича. (Петровић је вратио питања).

У Долини јоргована, с друге стране Ибра, осматрали смо знатижељно средњовековну тврђаву Маглич. Једночасовни одмор у ресторану „Јеринин град“, претворило се, мимо плана и знања вође пута, у опасну и узбудљиву пустиловину: прешавши набујали Ибар, несигурно корачајући преко висећег моста испод чијих су се гредица мутни таласи ваљали вртоглавом и претећом силином, започели смо успињање уз стрмо, ку-

пасто узвишење, на чијем се врху налазила тајанствена круна од белог камена. Двадесетак студената је стигло до врха и видело унутрашњост тврђаве старих српских краљева и архиепископа, чија ме структура, *као нека звезда, од камена*, и данас подсећа на временску капију: поред хитрих, еластичних гуштера у високој трави пуцкетао је и жар у трпезаријској пећници, а у тмином затајеним ходницима између кула око пажљивог посматрача уочило би како свићу боје светих. Испод нас силовити, громки Ибар, свуда око нас зелени венци древних врхова, изнад нас – океан. *А дуге свеудиљ неке небо и земљу спаја и спаја лук.* Две године касније, на сеском друму, према манастиру Каленић, наш двоспратни аутобус, као прекоокеански крузер, збиља је својим сидром досегао небо: кров се уплео у струјне жице. На другом спрату нашег брода, студенткиња друге године Анка Ристић је спокојно „шоферирала“, па смо је у зеницама гневног сељака с вишеметарским харпуном намах поново видели, али као капетана копнене пловидбе, заустављене струјама. Научили смо, тада, шта у друмској композицији представља добар расплет. Плативши на следећој раскрсници друмарину, Малиша нас је одвео на моравски брод-ресторан у Ћуприји. *Good Times.*

Од златних птица под земљом до силног воћа на небу – у манастиру Раваница – све је на домаку руке. И пре него што смо прошли кроз капију вечног пролећа и дошли до моштију кнеза Лазара, пред нама се отворио земни рај. Између редова шљива у густом, белом цвету, до манастира је узана стаза меандрирала кроз поље

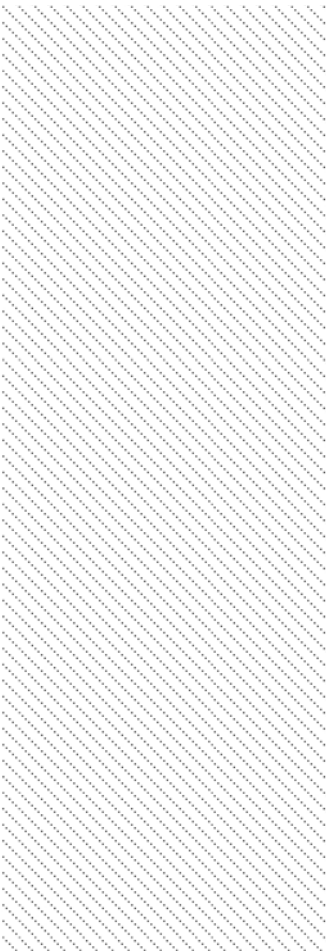
маслачка. Од капије се разделила и једним потезом се, испод манастира, уливала у поток, скривен шумовитим брегом, који је са три стране обгрлио, заштитио, као свој дуго скривани драгуљ, светли манастирски длан. Кроз прозоре манастира Манасија миловали смо *последњу јабуку сунца*, у предвечерје осећали како земља подрхтава од страшног топота *коњице ноћи*, у златном и плавом читали бескрај властитих очију. Између две куле, корачали смо за Малишом, док су нам под ногама, можда као и деспоту Стефану Лазаревићу, шкргутали сићушни, сребрни окрајци у зидине манастирске тврђаве положених вајкадашњих каменова. *Ко би могао набројати зрна...*

Било је око два сата после подне кад смо ушли у манастирску авлију. У Хопову смо ослушкивали како млади Доситеј тихо ишчитава житија светих, пловили са њим Средоземљем, према Смирни, мирисали лимунове и наранџе на Хиосу, путовали 1784. године са њим према Паризу и Лондону, бежали до краја вечности, сањали о повратку у Београд, у Сервију. А онда смо, надомак Карловаца, залутали, попут коњика који угледа и неке куле и градове, шта ли, али и то нестане на видику. Као да нас стихови носе далеко од ове земље, према ономе што је само мама људских очију, летели смо, 2005. и 2007. године, сноликим улицама Сремских Карловаца, пратили смо, за гласом професора Малише Станојевића, своје сенке на зидовима Патријаршијског двора, Саборне православне цркве и Римокатоличке цркве Светог Тројства. Ходницима Карловачке гимназије ос-

лушкивали смо скоро тровековну роморанку најбољих српских учитеља и ученика, а у стану непознатог Карловчанина листали смо пепељасте странице аутентичних издања књига класичне немачке филозофије. Још није избледело ни зелено мастило Маје Анђелковић, у апокрифу о нашем концентрисаном упијању садржаја Орфелиновог *Искусног подрумара*. Кроз *тешку таму и зеленила тврда*, за Малишом, увек бржим од свих, пробијали смо се *увис*, до врха Стражилова, на коме Бранко сања други крај моста, *над видиком*. Подизали смо, у предвечерје, од умора и пунине дана тешке капке са очију, меланхоличних очију Павла Исаковича, и гледали, са Петроварадинске тврђаве, преко рајске реке, према југу, одакле смо дошли. *И кренем, и родна коб све дубље ме корени*.

Рам

Пошто је тако једино и могуће, прича о Малиши претвара се у причу о његовим пријатељима, колегама и студентима са ФИЛУМ-а, као што свака прича о ФИЛУМУ-у врхуни причом о Малиши. *То је чудновата и невероватна прича*. Почетком фебруара 2015. године, пронашао сам за овај зборник потребну црно-белу фотографију Малише Станојевића, из 1966. године. Налазила се у мом старом, одавно утихлом рачунару. Баш онда када сам Драгану Бошковићу, уреднику Зборника, обећао да ћу кућиште однети на поправку, а Марији Андрејевић, шефици Студентске службе, захвалио на увек (дакле, онтолошки закономерно, а не случајно)

беспрекорно сачињеном распореду испита, притиснуо сам метално дугме и, неочекивано, велики екран се после неколико тренутака испунио светлошћу. Чим сам међу старим документима пронашао и преснимио фотографију, плави прозор се замрачио. Пола сата раније, видео сам потом на другом екрану, Марија Лојаница написала ми је поруку, као да јој сам Црњански шапуће: „та фотка... то је чиста поезија и то МОРА да се спаси!“ *Откуда моје очи на лицу твојем, анђеле брате.* Крајем 2011. године, добио сам на поклон, од професора Станојевића, раскошну монографију о Паји Јовановићу. Опет је, као маја 2004. године, било прохладно, тмурно. Црна крила кишобрана развијала су се главним тргом у Крагујевцу. Као некада с аутобуског прага, Малиша је позвао унутра, у „Перон“. На тамној позадини насловнице, изнад златотиска уметничког имена, као из тмине, израњале су фигуре слике „Сеоба Срба“. *Сервија се одселитсја не может.*

У току четири године колико сам, три пута као студент, једном као асистент, на наставне екскурзије одлазио са професором Малишом Станојевићем, изнова сам чуо и изнова боље разумевао, али да можда сасвим ни данас, срећан што поново, овим текстом, путујем са њим, не домашим онај увек присутан и увек за понеки трептај измакли смисао његових речи из октобра 2002. године, о читању као о надвладавању времена, онај увек шармантан али и енгиматичан карактер његових наратива о себи и свету, смисао пређутаног и, особито, вредност разлике којом тишина премашује говорење,

а култура надилази деменцију, напоследку и знање у погледу смерова и безусловни ентузијазам кретања. Ипак, једно знам. Кад међу свим друмовима које сам икада прелазио распознам оне које сам с Малишом прешао, укида се дилема *путом* или *путем*, а постаје јасно да је пресудан, као једини пут, само онтолошки замаха, успон у невидљиве домене себе самог.

Корачати у једино могућем правцу – у правцу своје висине.

Малиша је управо ту.

У Крагујевцу, у Рачи, у Вишевцу.

Пут одиста *води у висину*.

Ексер

*(Време је уједало
И зубе поломило)*

Зид

Али зид није Све.

6

Конференција ФИД, Филолошки факултет, Београд 26. 11. 2010.

03. 02. 2015.

Цењени колега Бошковићу,

У марту ја највероватније нећу моћи да допутујем на округли сто, али, ево једне одличне слике, коју сам ја снимео, са научне конференције ФИД у Београду, Сала хероја, на дан 26. новембра 2010. године. Дакле, слободно је употребите како год желите, та фотографија је ваша, али, ја бих из слике изоставио оног колегу иза (не знам ко је), који се некако мало окренуо, он би могао да замери кад види ту слику (ако је икада види), наиме могао би да се буну да га нисмо питали за дозволу да буде тако приказан. Али то је био јавни догађај, а не приватни, па, не би требало да се буну, али, ипак.

Поздрав Вама и професору Малиши, уз напомену да је сад остало једно огромно празно место тамо на Филолошком где је он био.

др А. Б. Недељковић

- прилог:

*проф. Малиша у Сали хероја,
конференција ФИД 2010 11 26*

Промоција првог броја *Наслеђа*, КЦБ, Београд 2004.

02. 04. 2013.

Драги мој Драгане,

Искрено честитам успех часопису који сам замислио, а који је данас стварност.

Захваљујући твојим способностима да учиниш и више од онога што је тада пројектовано, када бацимо светло на већ удаљену 2004. годину, поштено се мора признати да је успех утолико већи што је часопис пружио прилику многим да искажу своја промишљања, да сваким даном све више напредују у областима које чине живот (изнад живота) у животу.

Не љути се што понекад говорим критички; тако се ствара идеја о нечемо што не постоји, а онда постане стварност.

Морам ти признати да сам имао предосећање будућности часописа који сам (управо) назвао Наслеђе. Са не малим бројем сарадника, остварио си и оно што ти никада нисам ни рекао, нити назначио. Када сам ти те давне, 2005. године, поверио часопис (ако се сећаш), брзом и изненађујућом одлуком, донекле и храбро, скоро да сам био сигуран да ти више ништа не треба рећи.

Ово је сада твој неспорни успех, можда и већи од неких други признања, јер ући у историју периодике на овом културном простору је од посебног значаја. Сећам се речи мог драгог професора Вученова (поводом уређивања Летописа матице српске и велике бриге да одржи квалитет и значај часописа у то, рекао бих просперитетно доба наше књижевности), који ми је једном приликом рекао, парафразирам: кад се у дужем периоду прави траг — траг и остане.

*Срдачно,
Малиша Станојевић*

7

БИОГРАФИЈА

Малише

Станојевића

Одбрана докторске
дисртације 2001.

Научни скуп
о Горском вјенцу,
Приштина 1997.

Станојевић, др Малиша (1949), књижевник и књижевни историчар, рођен је у Рачи (крагујевачкој), у Шумадији (СФРЈ, Србија), где је завршио основну школу и гимназију друштвено-језичког смера. На Филолошком факултету у Београду дипломирао је 1974. године на групи за српскохрватски језик и југословенске књижевности. Године 1980, магистрирао је на смеру за савремену српску књижевност одбраном магистарског рада *Теме и структуре наративне прозе Милице Јанковић* (ментор: проф. др Милош Бандић). На Филолошком факултету у Београду одбранио је и докторску дисертацију *Краљ Петар Први као књижевни лик у писаној и усменој традицији* (ментори: проф. др Јован Деретић и проф. др Драгољуб Р. Живојиновић).

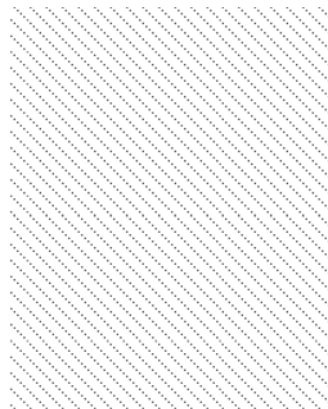
У студентским данима, као сарадник и писац, учествовао је са оснивачем и првим уредником, Радомиром Глушцем, и другим уредницима (Вук Милатовић, Бранко Летић, Радослав Братић, Звонимир Костић, Братислав Милановић, Јован Делић, Јован Пејчић) у оснивању студентског часописа Филолошког факултета *Знак* (1972).

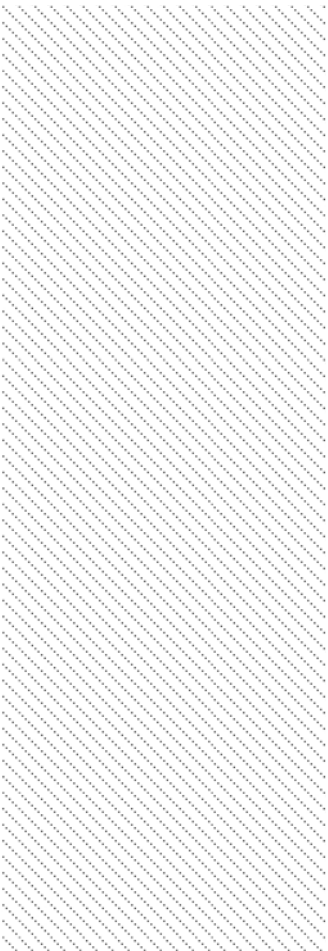
Као млад песник, пажњу је на себе скренуо већ у гимназијским и студентским данима. Објављивање циклуса песама под називом „Игра“ у јануарском броју часописа књижевност (1974), у избору Ивана В. Лалића и Светлане Велмар Јанковић, сматра се почетком његовог књижевног и уметничког рада.

Научне радове, студије, есеје, приказе, критике, рецензије, кратке приче, песме, текстове из области уметности и културног стваралаштва, објављивао је

Портрет Малише Станојевића,
рад сликара
Миливоја Богосављевића 2007.

у листовима и часописима: *Венац*, *Књижевност*, *Књижевне новине*, *Књижевна реч*, *Омладинске новине*, *Летопис Матице српске*, *Анали Филолошког факултета*, *Књижевност и језик*, *Песничке новине*, *Наслеђе*, *Некудим*, *Кораци*, *Задужбина*, *Прича...*

Радио је на радио-програмима као новинар: у Радио Студентски град (главни уредник 1973-1974) и у редакцијама Радио Београда (1973-1975). Од 1985. до 1989. године обављао је лекторске послове на издањима Универзитета у Београду, а од 1989. до 1994. године лекторске и коректорске послове у часопису *Књижевност и језик* (главни уредник проф. др Божо Ћорић).

У дугогодишњем раду на Филолошком факултету Универзитета у Београду (1975-2014), учествовао је у многим комисијама у области високог образовања. Био је дугогодишњи управник Одсека за студентска питања (1982-2014). Дао је значајан допринос за развој универзитетске наставе, посебно филологије. Учествовао је и дао велики допринос у изради наставних планова и на пословима оснивања студијских група, као и на реформи националних група 1995. године, на промени планова и програма српскохрватског језика и југословенских књижевности и заснивању наставних планова и програма за српски језик и књижевност. Више година је био члан Скупштине Универзитета у Београду, члан Савета Филолошког факултета и члан Комисије за реформу и развој универзитетске наставе Универзитета у Београду. У време реформисања наставе филологије учествовао је на више скупова. Организовао је Научни

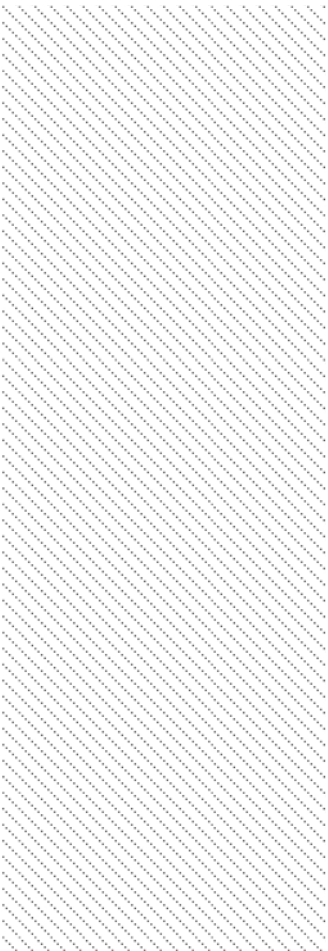
скуп *Нова тумачења у српској књижевности* у Врњачкој Бањи (2005), а о реформисаној настави своја гледишта је изнео у тексту („Болоњски процес и студијски програм Филолошког факултета“, *Свет речи*, Београд, 23-24/2007, 85-87).

Уз велику и несебичну помоћ професора Филолошког факултета Универзитета у Београду, декана проф. др Слободана Грубачића, продекана проф. др Љиљане Марковић, проф. др Далибора Солдатића и проф. др Милутина Перића, координатор је рада и развоја Наставног одељења у Крагујевцу (1996-2002) и један је од оснивача студија филологије (студијски програми: српски језик и књижевност, енглески језик и књижевност, француски језик и књижевност, немачки језик и књижевност, шпански језик и књижевност).

У Наставном одељењу у Крагујевцу (сада: Филолошко-уметнички факултет), од 1997. године је радио на Групи за српски језик и књижевност у звању асистента за предмет Културна историја Срба, на коме је 2003. изабран у звање доцента.

Од 2002. до 2005. године, управник је Одсека за филологију Филолошко-уметничког факултета Универзитета у Крагујевцу. У својству управника унапредио је наставу филологије и оформио институционални рад Факултета.

Оснивач је и уредник библиотеке „Лицеј“ у којој је објављено десетак књига еминентних професора из области језика, књижевности и културе (поменимо само неколико наслова - Јован Деретић: *Културна историја*

Срба, Соња Деканић Јаноски: *Критичка историја старе енглеске књижевности*, Злата Бојовић: *Књижевност Дубровника*, Томислав Јовановић: *Стара српска књижевност*, Бошко Сувајцић: *Народна књижевност*, Мило Ломпар, Зорица Несторовић: *Српска књижевност 18. и 19. века...*).

Као један од утемељитеља Филолошко-уметничког факултета у Крагујевцу, са Слободаном Лазаревићем (првим уредником) и Драганом Бошковићем (уредником од трећег броја), основао је већ угледни научни часопис *Наслеђе*, у коме се објављују радови из књижевности, језика, уметности и културе.

Уредник је у издавачкој кући „Кораци“, Крагујевац, за коју је уредио фотомонографију *Крагујевац* (2007).

Проучавајући живот и књижевно дело Радоја Домановића, приредио је и уредио *Зборник радова у спомен Радоју Домановићу (1908-2008): Лако перо Радоја Домановића* (2008). Са Видосавом Стевановићем и Татјаном Јовићевић, уредник је и приређивач *Сабраних дела Радоја Домановића*, књ. 1, 2, 3 (2009-2010).

Више година је био председник жирија Домановићевих дана сатире (ДОДАС) и учесник САТИРА-ФЕСТ-а (2003, 2005, 2008).

Оснивач је и идејни творац манифестације „Под орахом“ (1997-2014) у свом родном месту, која се бави истраживањем домета народне културе у савременим условима.

Један је од оснивача „Фонда Вожд Карађорђе“ и члан Одбора за подизање споменика Вожду Карађорђу

у родном месту (поводом Два века од Првог српског устаника, споменик је откривен у Вишевцу код Раче 2004. године).

Учесник је већег броја научних скупова и књижевних вечери (у којима је представљао своју прозу и поезију, или је говорио о стваралаштву савремених српских писаца, публициста, сликара и вајара).

Одржао је већи број предавања из области српске књижевности и културне историје Срба. Израдио је са Слободаном Лазаревићем књижевну мапу српске књижевности и своја гледишта изнео у студији *О епохама и стиловима у српској књижевности 19. и 20. века*.

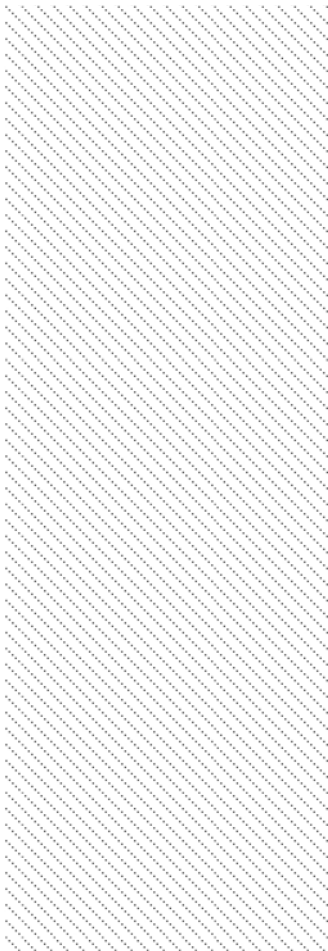
У антологији *Млада југословенска лирика* часописа *Видици*, објављене су му песме, као и у антологији Тоде Чолака *Лелечу звона дечанска* (1989).

У познатом часопису *La Vallisa* из Барија (1997), у преводу Драгана Мраовића, објављен му је већи број песама преведених на италијански језик.

Сарадник је часописа за причу и приче о причама *Прича* (2010-2014). Учествује у реализацији пројекта објављивања прича, преведених од страних аутора и написаних од српских писаца.

Заступљен је у *Библиографском речнику* Међународног славистичког центра, Београд (2005); *Библиографском речнику* Центра за митолошке студије Србије, Рача (2006); „Библиографији наставника и сарадника“ *Анала Филолошког факултета*, Београд (2012).

Бави се проучавањем савремене српске књижевности и културне историје Срба.

Члан је Удружења књижевника Србије и Савета Центра за митолошке студије Србије.

Ожењен је Ружицом Дугалић, економистом. Отац двоје деце (Биљана, мастер енглеског језика и књижевности, и Никола, дипломирани филолог опште лингвистике).

Живи у Београду и завичајном селу Вучић, у Шумадији.

БИБЛИОГРАФИЈА

Малише

Станојевића

Пријем нових сарадника, Филолошки факултет, Београд

Вече посвећено Пери Зупцу, Коларац

НАУЧНЕ МОНОГРАФИЈЕ И УМЕТНИЧКЕ КЊИГЕ

Осено дрво живота: (алегоријско-поетски роман) / Малиша Станојевић. - Београд: Монтд, 1996. - 103 стр. ISBN 86-81431-13-7

Осено дрво живота: (алегоријско-поетски роман) / Малиша Станојевић. - 2. допуњено изд. - Београд: Монтд, 1998. - 124 стр. ISBN 86-81431-16-1

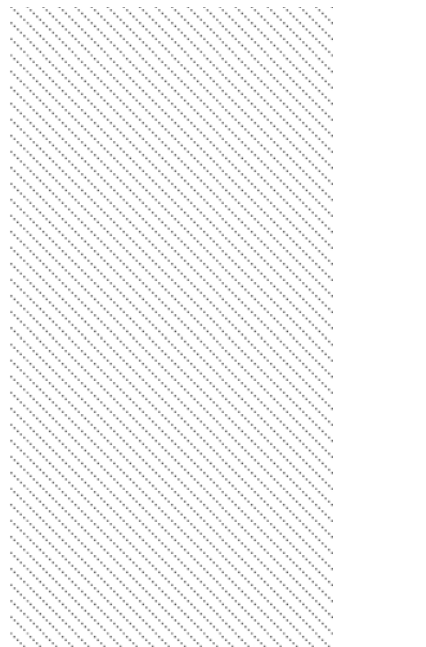
Месец у сламеном шеширу: (књига песама) / Малиша Станојевић. -Београд: Темат, 1999. - 59 стр.

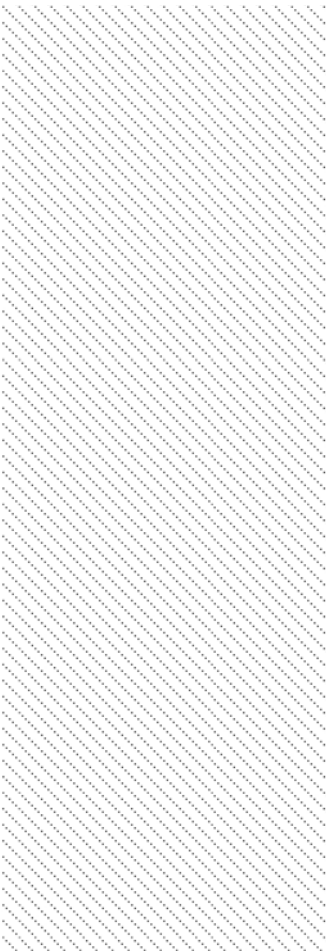
Портрет народног краља / Малиша Станојевић. - Београд: Филолошки факултет; Чигоја штампа; Крагујевац: Филолошко-уметнички факултет, 2005. - 414 стр. ISBN 86-80267-76-7

Трагом српског Вожда / Малиша Станојевић. - Београд: Чигоја штампа, 2007. - 150 стр. ISBN 978-86-7558-508-4.

ПРИРЕЂИВАЊЕ

Епохе и стилови у српској књижевности: XIX и XX век / приредили Малиша Станојевић, Слободан Лазаревић. - Београд: Филолошки факултет; Крагујевац: Нова светлост, 2002. - 608 стр.

Живојин Андрејић: слика и слово / приредили Радмило Петровић, Малиша Станојевић. - Рача: Центар за митолошке студије Србије; Београд: Удружење књижевника Србије, 2002. - 20 стр.

**ИЗАБРАНИ
ЧЛАНЦИ
И
ДРУГИ
САСТАВНИ
ДЕЛОВИ**

Живот и списатељска судбина Милице Јанковић / Малиша Станојевић // *Анали Филолошког факултета*, (1985), Стр. 181-193.

Нека запажања о прози Милице Јанковић / Малиша Станојевић // *Венац (Горњи Милановац)*, -Бр. 128 (1985), Стр. 34-35.

Потпис на похађање живота: (живот и дело Т. Чолака) / Малиша Станојевић // *Књижевност и језик*. - Бр. 3 (1990), Стр. 281-284.

Чланци, записи и преводилачки рад Милице Јанковић / Малиша Станојевић // *Књижевност и језик*. - Бр. 1 (1992), Стр. 70-74.

Записи о Милошу Обреновићу и Александру Карађорђевићу (рукопис Пауна Јанковића) / Малиша

Станојевић // Мемоари / Паун Јанковић-Баћа. - Београд, 1995.

Пут српске књижевности : (идентитет, границе, тежње) / Малиша Станојевић. - О књизи Јована Деретића // Књижевност и језик. - Бр. 1 (1997), Стр. 128-131.

Дрво космоса у митологији Срба- записно дрво у Шумадији / Малиша Станојевић // Митолошки зборник 2, (1999) - Београд-Рача, Стр. 83-94.

Где је моја слика / Малиша Станојевић. - Поговор // Слика и слово. - Београд-Рача, 2001.

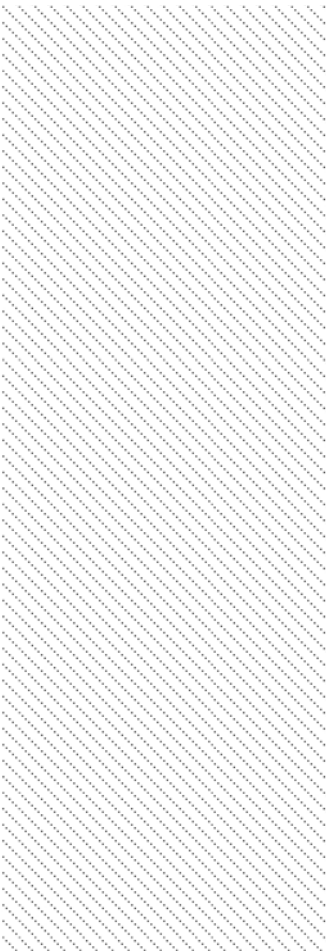
Књижевни процеси у српској књижевности на почетку 20. века и европски утицаји / Малиша Станојевић // Зборник радова МСЦ-а, -Бр. 30/2 (2002), Стр. 387-395.

Крунисање као симбол и као драма / Малиша Станојевић // Некудим (Смедеревска Паланка). - Бр. 3 (2002), Стр. 5-12.

О изазовима неонадреализма / Малиша Станојевић. - Поговор // Острово / Р. М. Риђанин. - Београд, 2002. - Стр. 65-69.

Деветсто трећа : (књижевни погледи: Лаза Костић, Драгиша Васић, Слободан Јовановић, Црњански...) / Малиша Станојевић // Књижевност и језик, - Бр. 3-4 (2002), Стр. 289-297.

Културно-историјска подлога српске књижевности / Малиша Станојевић // Кораца (Крагујевац). - (2002), Стр. 188-211.

Анегдота као основ за причу / Малиша Станојевић.
- Поговор // Време старог сома / Драган Бискуповић. -
Београд, 2003. - Стр. 207-211.

Свети Сава - Од историје до мита / Малиша Станојевић
// Наслеђе (Крагујевац), - Бр. 1 (2004), Стр. 17-22.

Људска фигура у боји ватре и мрака или о сликарству
Владимира Величковића / Малиша Станојевић //
Наслеђе (Крагујевац). - Бр. 1 (2004), Стр. 153-155.

Карађорђе- Историјски Вожд и литерарни јунак/
Малиша Станојевић // Српски језик. - 9/1-2 (2004), Стр.
615-622.

Српски владари 19. и 20. века у књижевности / Малиша
Станојевић // Пруг и престо / Д. Јанојлић. - Топола, 2004.
- Стр. 303-310.

Трагање за портретом у времену / Малиша Станојевић
// Заборављене приче / Миливоје Богосављевић,
Београд, 2005. - Стр. 4-12.

Историк Панта Срећковић приповедач и драмски
писац / Малиша Станојевић // Митолошки зборник 14. -
Београд-Рача, 2005, стр. 123-130.

Филолошко-уметнички факултет / Малиша Станојевић
// Споменица Универзитета у Крагујевцу. - Крагујевац,
2006. - Стр. 153-162.

Од скулптуре у теракоти и цртежа у акварелу до
поетике недогледа / Малиша Станојевић // Крозид /
Миливоје Богосављевић. - Београд, 2006. - Стр. 10-12.

И после свега љубав /Малиша Станојевић // Несанице/
Анђелка Милојковић. - Београд, 2006. - Стр. 59-64.

Говор поезије Војислава Ђурића / Малиша Станојевић
// Књижевност и језик (Београд), бр. 3-4, 2006, Стр. 315-
319.

Болоњски процес и студијски програм Филолошког
факултета / Малиша Станојевић // Свет речи (Београд). -
Бр. 23-24 (2007), Стр. 85-87.

Предговор / Малиша Станојевић // Крагујевац :
фотомонографија. –Крагујевац (2007). - Стр. 15-16.

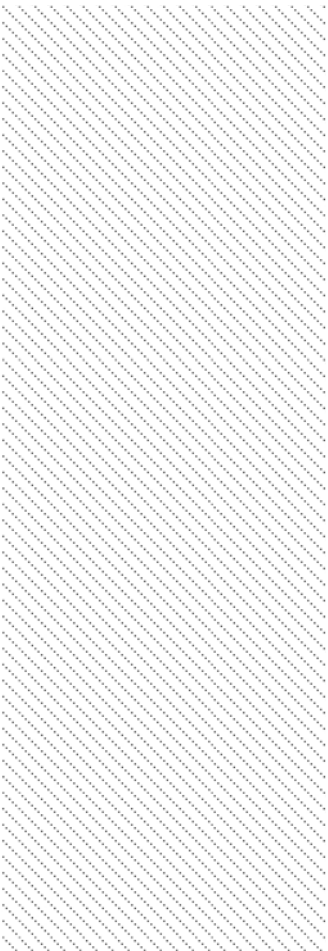
Ренесанса у српској култури и књижевности / Малиша
Станојевић // Митолошки зборник, Бр. 16. - Београд-
Рача, 2007. - Стр. 185-192.

Употреба напоредног цитата у тумачењима књижевних
текстова / Малиша Станојевић // Наслеђе (Крагујевац). -
Бр. 7 (2007), стр. 23-30.

Домановић у своме времену и данас / Малиша
Станојевић // Књижевност и језик. - Бр. 3-4 (2007), Стр.
291-296.

Страдија Радоја Домановића / Малиша Станојевић
// Зборник радова: Лако перо Радоја Домановића. -
Крагујевац, 2008. - Стр. 117-124.

Историчар опште и националне историје Драгољуб
Р. Живојиновић / Малиша Станојевић // Митолошки
зборник 19. - Београд- Рача, 2008, Стр. 47-54.

Проучавање епоха и стилова у српској књижевности
19. и 20. века / Малиша Станојевић // Наслеђе
(Крагујевац). - Бр. 13 (2009), стр. 45-60.

Поетика превода са становишта историје и теорије
стиха / Малиша Станојевић // Митолошки зборник 22. -
Београд- Рача, 2009. - Стр. 159-164.

Сатирична прича Радоја Домановића век после
/ Малиша Станојевић // Сабрана дела Радоја
Домановића. Књ. II. - Крагујевац, 2009. - Стр. 331-348.

Зелене Симонидине очи / Малиша Станојевић //
Књижевност и језик. - Бр. 3-4 (2009), стр. 355-362.

Улазак у песму Инге Барч / Малиша Станојевић //
Наслеђе, Бр. 16 (2010), стр. 221-226.

Рукопис „Личност и историја“ Ратка Нешковића /
Малиша Станојевић // Анали Филолошког факултета,
Бр. 23 (2011) стр. 77-84.

Античка књижевност у студијама Војислава Ђурића /
Малиша Станојевић // Лицеум, Бр. 15 (2011) стр. 179-188.

Израстање из живота у два рата и у једној револуцији:
слава Брехтових ћилимара / Малиша Станојевић //
Наслеђе (Крагујевац), бр. 24 2013, стр. 119-126.

Културолошка слика Цариградског друма у XIX
веку у путописима странаца / Малиша Станојевић //
Митолошки зборник 33, Рача, 2014, стр. 513-528.

МАЛИША

Уредник

Драган Бошковић

Лектура и коректура

Драган Бошковић

Ликовно-графички и технички уредник

Срђан Стевановић

Издавач

Филолошко-уметнички факултет

Јована Цвијића б.б.

34000 Крагујевац

За издавача

Проф. др Иван Коларић, декан

Штампа

Штампарииа „Бајић“, Чачак

Тираж

150

ISBN 978-86-85991-72-1

CIP - Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

811.163.41:929 Станојевић М.(082)
012 Станојевић М.(082)

МАЛИША : зборник радова поводом четрдесет година научног,
просветитељског и уметничког рада доц. др Малише Станојевића / [уредник
Драган Бошковић]. - Крагујевац : Филолошко-уметнички факултет, 2015 (Чачак
: Занатска задруга "Универзал"). - 248 стр., [35] с таблама : илустр. ; 16
х 16 см

Ауторове слике. - Тираж 150. - Напомене и библиографске референце уз
текст. - Библиографија уз већину радова. - Библиографија Малише Станоје-
вића:
стр. 243-248.

ISBN 978-86-85991-72-1

а) Станпјевић, Малиша (1949-) - Зборници
COBISS.SR-ID 213647372